

EESTI MAAELU ARENGUKAVA 2004–2006
2007. a SEIREARUANNE

Aruandluse periood:
01.01.2007–31.12.2007

Põllumajandusministeerium

Tallinn 2008

Lühendid

ARMA - arvestuse ja maksete süsteem

EAFRD - Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfond

EAGGF - Euroopa Põllumajanduse Tagatis- ja Arendusfond

EL - Euroopa Liit

EPS - arvestuse ja maksesüsteem

MAK - Eesti maaelu arengukava 2004–2006

PMAN - Põllumajanduse ja Maaelu Arengu Nõukogu

PRIA - Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet

RAK - Eesti Riiklik Arengukava Euroopa Liidu struktuurifondide kasutuselevõtuks – ühtne programmdokument 2004–2006

Seirearuanne - Eesti maaelu arengukava 2004–2006 2007. a seirearuanne

TAKS - toetuste administreerimise ja kontrollisüsteem

SISUKORD

1. SISSEJUHATUS.....	4
2. TAUSTINFORMATSIOON	7
2.1. MAKi eesmärgid ja seosed teiste arengukavadega	7
2.2. Põhilised muudatused MAKi rakendamisel.....	9
2.3. MAKi rakendamise ühilduvus EL tegevuspoliitikatega	10
2.4. Ülevaade muutustest Eesti majandusruumis 2007. aastal.....	13
2.4.1. Rahvastik	13
2.4.2. Ülevaade majandusarengust	16
2.4.3. Põllumajandus.....	17
3. HINNANG MAKI MEETMETE RAKENDAMISELE 2007. AASTAL	19
3.1. Finantsülevaade	19
3.2. Meetmete rakendamise ülevaade.....	21
3.3. Rakendamise ülevaade meetme lõikes	28
3.3.1. Ebasoodsamate piirkondade toetus	28
3.3.2. Põllumajanduslik keskkonnatoetus.....	31
3.3.2.1. Baastegevus - Keskkonnasõbralik tootmine	32
3.3.2.2. Lisategevused	36
3.3.2.2.1. Mahepõllumajanduslik tootmine	36
3.3.2.2.2. Kiviaia rajamine, taastamine ja hooldamine	39
3.3.2.2.3. Eritegevus - Kohalikku ohustatud tõugu looma kasvatamine	41
3.3.2.2.3.1. Eesti tõugu hobuse kasvatamine	42
3.3.2.2.3.2. Eesti maakarja tõugu veise kasvatamine	44
3.3.2.2.3.3. Eesti raskeveohobuse kasvatamine	45
3.3.2.2.3.4. Tori tõugu hobuse kasvatamine	47
3.3.3. Põllumajandusmaa metsastamise toetus	48
3.3.4. Elatustalude kohanemise toetus	52
3.3.5. Nõuetega vastavusse viimise toetus.....	54
3.3.6. Keskkonnaalaste kitsendustega piirkondade toetus	58
3.3.7. Otsetoetuste lisamaksed	60
3.3.8. Tehniline abi	60
4. MAKI RAKENDAMISE ALASED TEGEVUSED.....	64
• Seirekomisjon	64
• MAKi raames rakendatavate meetmete seireinformatsiooni ja andmete kogumise korraldus	65
• Järelevalve ja hindamise süsteem	65
• Auditite läbiviimine	66
• Ülevaade toetuste menetlemiseks ja väljamaksmiseks kasutatud infosüsteemidest	66
• Taotlejate ja avalikkuse teavitamine	67
• Meetmed kohalike partnerite suuremaks kaasamiseks.	68
• Ülevaade uuringute läbiviimisest	69
• Põllumajandusliku keskkonnatoetuse hindamine	69
• Meetmed, mis võeti kasutusele, et lahendada programmi rakendamisel esinenud probleeme	72
• Hinnang efektiivsusele	73
5. KOKKUVÕTE.....	74

1. SISSEJUHATUS

Eesti maaelu arengukava 2004–2006 (edaspidi *MAK*) 2007. a seirearuanne (edaspidi *seirearuanne*) kajastab MAKi meetmete rakendamist perioodil 01.01.2007–31.12.2007. Seirearuanne hõlmab nii finantsilist kui sisulist informatsiooni arengukava rakendamise kohta. MAKi seirearuanne tugineb Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti (edaspidi *PRIA*) andmetele. Seirearuanne on koostatud Põllumajandusministeeriumi vastutusel.

MAK hõlmab ajavahemikku 1. märts 2004 kuni 2006. a. MAKi üldeesmärk on toetada Euroopa Liidu (edaspidi *EL*) ühise põllumajanduspoliitikaga kaasnevate meetmete kaudu maapiirkonna regiooniti tasakaalustatud arengut.

MAKi alla kuuluvad järgmised meetmed ja tegevused, mis on kõik perioodil 2004–2006 rakendatud:

- meede: Ebasoodsamate piirkondade toetus
- meede: Põllumajanduslik keskkonnatoetus
  - 1. Baastegevus - Keskkonnasõbralik tootmine
  - 2. Lisategevused:
    - Mahepõllumajanduslik tootmine
    - Kiviaedade rajamine, taastamine ja hooldamine
  - 3. Eritegevus - Kohalikku ohustatud tõugu looma kasvatamine
- meede: Põllumajandusmaa metsastamise toetus
- meede: Elatustalude kohanemise toetus
- meede: Nõuetega vastavusse viimise toetus
- meede: Keskkonnavalaste kitsendustega piirkondade (Natura 2000 võrgustiku alad) toetus
- meede: Otsetoetuste lisamaksed
- meede: Tehnilise abi toetus

Aastatel 2004–2006 võetud mitmeaastaseid kohustusi rahastatakse kuni nende lõppemiseni ning selleks tuli toetuse taotlejatel ka 2007. a vastuvõtuperioodil esitada kohustuse jätkamise kinnitus.

MAKi toetuste rakendamist alustati 2004. aastal läbi nelja meetme (ebasoodsamate piirkondade toetus, põllumajanduslik keskkonnatoetus, elatustalude kohanemise toetus, nõuetega vastavusse viimise toetus). 2005. aastal võeti taotlusi vastu juba viie meetme raames (ebasoodsamate piirkondade toetus, põllumajanduslik keskkonnatoetus, põllumajandusmaa metsastamise toetus, elatustalude kohanemise toetus, nõuetega vastavusse viimise toetus). 2005. aastast alates võeti vastu ka tehnilise abi taotlusi. 2006. aastal rakendus lisaks keskkonnavalaste kitsendustega piirkondade toetus.

Lisaks on toimunud taotluste vastuvõtt selleks, et maksta ELi liikmesriikide ja Eesti põllumajandustootjate sissetulekute ühtlustamiseks otsetoetuste lisamakseid. MAKist oli kavandatud finantseerida SAPARDi programmi raames ülesvõetud kohustusi, aga MAKi rahadest neid väljamakseid ei tehtud.

MAKi meetmeid rahastatakse Euroopa Põllumajanduse Arendus- ja Tagatisfondi (edaspidi *EAGGF*) tagatisrahastust ja Eesti riigi eelarvest. EL nõukogu määrusega (EÜ) nr 1257/1999, viimati muudetud EL nõukogu määrusega (EÜ) nr 2223/2004, sätestatakse maaelu arengu toetuste ühine õigusraamistik, mida kohaldatakse kogu ELis. EL nõukogu määruse (EÜ) nr

1257/1999 II jaotisega määratakse kindlaks maaelu arengu meetmed, nende eesmärgid ning abikõlblikuskriteeriumid.

MAKi meetmete rakendamise eelarve koostamisel lähtuti ELi poolse rahastamise kogumahust 2004. a hindades. Selle alusel arvutati Eesti kaasfinantseerimine, mis peab meetmete eelarvetest moodustama vähemalt 20%. Kolme aasta jooksul on ELi eelarvest MAKi meetmete rahastamiseks kavandatud 150,5 miljonit eurot (üle 2,355 miljardi krooni) ning Eesti riigi vahenditest 37,6 miljonit eurot (588,3 miljonit krooni). Programmiperioodil 2004–2006 on MAKi rahaline kogumaht 188,16 miljonit eurot (ligi 2,943 miljardit krooni).

Enamik põllumajandustootjatest võttis 5-aastase keskkonnasõbraliku tootmise või mahepõllumajandusliku tootmise kohustuse 2004. a kevadel ja nende kohustuseperiood saab läbi 2009. aastal. 2009. a kevadest on võimalik neil liituda uue kohustusega, seetõttu kavandati uue perioodi keskkonnasõbraliku majandamise ja mahepõllumajandusliku tootmise toetusega alustada just 2009. aastast. Et soodustada keskkonna seisukohast olulise mahepõllumajanduse jätkuvat arengut, otsustati uusi toetusetaotlusi vastu võtta ka 2007. ja 2008. aastal. Samuti lubati 2007. aastal keskkonnasõbraliku tootmise skeemiga liituda põllumajandustootjatel nitraaditundlikul alal. Võttes arvesse, et 2006. a 31. detsembri seisuga oli ära kasutatud 57% kogu MAKi eelarvest ning kuna vastavalt Euroopa komisjoni 2004. a otsusele K (2004) 2936, millega kinnitati MAK, on makseagentuuride poolt tehtud maksete EAGGF-i tagatisrahastu poolt kirjeldamise lõppkuupäev 31. detsember 2008, otsustati uusi toetuse taotlusi vastu võtta ka MAKi toetusskeeme järgides ning EAGGF-i tagatisrahastust finantseerides.

2007. aastal võeti uusi taotlusi vastu järgnevate meetmete ja tegevuste kohta:

- meede: Põllumajanduslik keskkonnatoetus
  - 1. Baastegevus - Keskkonnasõbralik tootmine
  - 1. Lisategevus - Mahepõllumajanduslik tootmine
- meede: Põllumajandusmaa metsastamise toetus
  - toetuse abil rajatud metsakultuuri hooldamine
  - toetuse abil rajatud metsakultuuri ühekordne täiendamine hukkunud metsakultuuri taastamiseks
- meede: Tehnilise abi toetus

Põllumajandusmaa metsastamise toetuse taotlusi võeti 2007. aastal vastu metsakultuuri hooldamise ning metsakultuuri ühekordse täiendamise tegevuste eest toetuse saamiseks. Toetust on võimalik taotleda ainult selle maa-ala kohta, mis on 2005. või 2006. aastal metsastatud põllumajandusmaa metsastamise toetuse abil.

Põllumajandusliku keskkonnatoetuse raames võeti 2007. aastal keskkonnasõbraliku tootmise eest toetuse saamiseks uusi taotlusi vastu ainult Vabariigi Valitsuse 21. jaanuari 2003. a määruses nr 17 nimetatud nitraaditundlikul alal tegutsevatelt põllumajandustootjatelt, kellel ei ole MAKi raames kehtivat keskkonnasõbraliku tootmise kohustust. Toetust sai taotleda põllu kohta, mis asub põllumassiivil, mis tervikuna asub nitraaditundlikul alal. Sel juhul peab taotleja võtma endale Eesti maaelu arengukava 2007–2013 raames toetatava keskkonnasõbraliku majandamise toetuse rakendumisest alates keskkonnasõbraliku majandamise toetuse viieaastase kohustuse. Nitraaditundlikul alal keskkonnasõbraliku tootmise lisakohustuste vastuvõtmine on tingitud asjaolust, et nitraaditundlikul alal asuv Pandivere piirkond on kogu Eesti jaoks oluline põhjavee toiteala, Kesk-Eesti tasandik on aga põhjavee kohalik toiteala ning transiit- ja väljumisala. Samas teeb nitraaditundlikul alal põllumajandusliku tootmise keeruliseks asjaolu, et seal asuvad Eesti viljakaimad mullad. Seetõttu on seal maakasutus riigi keskmisega võrreldes ligikaudu 50% intensiivsem ning

täiendavate keskkonnasõbralike majandamisviiside kasutuselevõtmine on seega kogu Eesti jaoks olulise tähtsusega.

Põllumajandusliku keskkonnatoetuse raames võeti 2007. aastal mahepõllumajandusliku tootmise eest toetuse saamiseks uusi taotlusi vastu ainult füüsilisest isikust ettevõtjatelt ja juriidilistelt isikutelt, kellel ei ole MAKi raames kehtivat mahepõllumajandusliku tootmise kohustust. Rohumaa kohta makstakse uute taotluste puhul mahepõllumajandusliku tootmise eest toetust, kui rohumaa kohta peetakse ettevõttes mahepõllumajanduse seaduse kohaselt aasta ringi hektari kohta vähemalt 0,3 loomühikule vastaval hulgal loomi.

2. TAUSTINFORMATSIOON

2.1. MAKi eesmärgid ja seosed teiste arengukavadega

MAK kirjeldab Eesti maaelu olukorda, maaelu arengu strateegilisi arengusuundi ning neist tulenevaid toetusmeetmeid.

ELi liitumiseelseks perioodiks koostas Eesti maaelu pikaajalise planeerimise raamdokumendi “Eesti maaelu arengukava 2000–2006”, mis kinnitati 2000. a lõpus. Dokumendi alusel käivitus 2001. aastal SAPARD¹ programm.

Järgnevalt on ajavahemikuks 2004–2006 koostatud kaks strateegilist raamdokumenti:

- Eesti riiklik arengukava ELi struktuurifondimeetmete rakendamiseks – ühtne programmdokument 2004–2006 (edaspidi RAK);
- Eesti maaelu arengukava 2004–2006 ELi ühise põllumajanduspoliitikaga kaasnevate meetmete rakendamiseks.

Mõlema arengukavaga jätkatakse SAPARDiga alustatud, pöörates senisest rohkem tähelepanu tasakaalustatud regionaalarengu küsimustele.

MAK keskendub ELi ühise põllumajanduspoliitikaga kaasnevate meetmete ehk EAGGF tagatisrahastust rahastatavate meetmete rakendamisega seotud küsimustele. MAK annab ülevaate kavandatavast meetmete kombineeritud kasutamisest Eestis, lähtudes Eesti põllumajanduse ja maaelu olukorrast ning taotletavatest eesmärkidest. MAK on tihedalt seotud RAKi 3. prioriteedi “Põllumajandus, kalandus ja maaelu” raames kohaldatavate põllumajanduse ja maaelu arengu meetmetega, samuti Eesti ja ELi põllumajanduspoliitiliste otsustega.

MAKi koostamisel lähtuti peamiselt EL nõukogu määrusest (EÜ) nr 1257/1999 ja Euroopa komisjoni määrusega (EÜ) nr 817/2004 sätestatud üksikasjalikest eeskirjadest. MAKi raames kohaldatavate meetmete finantsjuhtimise üksikasju reguleerivad EL nõukogu määruse (EÜ) nr 1258/1999 ning Euroopa komisjoni määruse (EÜ) nr 27/2004 finantssätted. Kokkusobivus ühenduse muude toetusmeetmetega on reguleeritud EL nõukogu määrusega (EÜ) nr 1260/1999.

MAKi üldeesmärk on toetada ELi ühise põllumajanduspoliitikaga kaasnevate meetmete kaudu maapiirkonna regiooniti tasakaalustatud arengut.

Eesti põllumajanduse ja maaelu valdkonna eesmärgid on: suurendada põllumajandustootjate huvi säästva keskkonnakasutuse vastu, k.a soodustada keskkonnasõbralikuma tehnoloogia ja tehnika kasutuselevõttu, säilitada bioloogilist mitmekesisust ja loodusmaastikke; viia põllumajanduslik tootmine vastavusse ELi keskkonnanõuetega; leevendada põllumajandustootjate finantskohustusi, mis on seotud ELiga ühinemisega, suurendada põllumajandustootjate majanduslikku elujõulisust ja investeerimisvõimet; aeglustada põllumajandusliku tööhõive määra languse tempot; suurendada mikroettevõtete konkurentsivõimet ja tasakaalustada pindalapõhiste toetuste suurtootmist soodustavat mõju; hoida maakasutus ebasoodsamates ja keskkonnaalaste kitsendustega piirkondades vähemalt liitumiseelisel tasemel ning vähendada kasutamata põllumajandusmaa pindala; tõsta põllumajandustootjate teadlikkust majanduse ning keskkonnakaitse küsimustes.

---

¹ SAPARD – Kesk- ja Ida-Euroopa riikide põllumajanduse ja maaelu arendamise liitumiseelne programm aastateks 2000–2006, mille rakendamise alus on iga liikmesriigi koostatud maaelu arengukava, Eestis “Investeeringutoetuste programm põllumajandusele ja maaelule”.

MAKi meetmed aitavad kaasa ELi ühise põllumajanduspoliitika põhimõtete rakendamisele. Meetmete kaudu kindlustatakse põllumajandusega tegeleva rahvastikuosa rahuldav elatustase, eelkõige põllumajanduses töötavate inimeste isikutulu suurendamise teel.

MAK ei sisalda turukorralduslikke meetmeid, teadusprojektide toetamist, põllumajandustoodete arendamise toetust ega loomahaiguste vältimise meetmeid.

Eesmärkide saavutamiseks valitud strateegia põhineb kavandatavate ELi ja riiklike vahendite sihipärasel kasutamisel. Ajavahemikul 2004–2006 rahastab EL kõiki MAKi meetmeid kokku 150,5 miljoni euroga (2,355 mld krooni).

Seosed RAKi meetmetega

MAKi üldist eesmärki – maapiirkonna piirkondlikult tasakaalustatud toimimise toetamine - aitavad saavutada ka RAKi 3. prioriteedi “Põllumajandus, kalandus ja maaelu areng” järgmised põllumajandust ja maaelu edendavad meetmed:

- **Meede 3.1:** Investeeringud põllumajandustootmisse (EAGGF)
- **Meede 3.2:** Põllumajandustoodete töötlemise ja turustamise parandamise investeeringutoetus (EAGGF)
- **Meede 3.3:** Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas (EAGGF)
- **Meede 3.4:** Integreeritud maaparandus (EAGGF)
- **Meede 3.5:** Külade taastamine ja arendamine (EAGGF)
- **Meede 3.6:** Kohaliku initsiatiivi arendamine – LEADER-tüüpi meede (EAGGF)
- **Meede 3.7:** Metsamajandus (EAGGF)
- **Meede 3.8:** Nõuande- ja teabeleviteenuste toetamine (EAGGF)

Sõnnikuhoidlad olid nii RAKi põllumajandustootmise investeeringutoetuse kui ka MAKi nõuetega vastavusse viimise toetuse investeeringuobjektiks. Tagamaks, et üks ja sama investeeringuobjekt ei saaks mõlemat toetust ja ei tekiks investeeringuobjekti topeltfinantseerimist, lõpetati sõnnikuhoidlate toetamine RAKist alates ajast, kui hoidlate kordategemiseks oli võimalik taotleda nõuetega vastavusse viimise toetust.

Seosed Eesti maaelu arengukava 2007–2013 meetmetega

Enamik MAKi meetmeid rakendatakse ka uue Eesti maaelu arengukava 2007–2013 raames. Kiviaia rajamine ja taastamine on Eesti maaelu arengukava 2007–2013 raames vähetootlike investeeringute toetusmeede, võrreldes MAKiga ei toetata enam kiviaia hooldamist. Põllumajandusmaade metsastamise toetus senisel kujul ei jätku, küll aga on põllumajandusmaade metsastamise raames kavas toetada metsastamist nt erosioonitundlikes piirkondades. Ei jätku ka nõuetega vastavusse viimise ja elatustalude kohanemise toetus.

Eesti maaelu arengukava 2007–2013 raames planeeritakse perioodil 2007–2013 rakendada kokku 18 meedet:

1. telg – Põllumajandus- ja metsandussektori konkurentsivõime parandamine

- **Meede 1.1** – Koolitus- ja teavitustegevused
- **Meede 1.2** – Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamine
- **Meede 1.3** – Nõuandesüsteemi ja -teenuste toetamine
- **Meede 1.4** – Põllumajandusettevõtete ajakohastamine
  - Alameede 1.4.1 – Investeeringud mikropõllumajandusettevõtete arendamiseks
  - Alameede 1.4.2 – Investeeringud loomakasvatusehitistesse
  - Alameede 1.4.3 – Investeeringud bioenergia tootmisesse.

- **Meede 1.5** – Metsade majandusliku väärtuse parandamine ja metsandussaadustele lisandväärtuse andmine
  - **Meede 1.6** – Põllumajandustoodetele ja mittepuidulistele metsasaadustele lisandväärtuse andmine
  - **Meede 1.7** – Põllumajandus- ja toidusektoris ning metsandussektoris uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamine
    - Alameede 1.7.1 - Põllumajandus- ja toidusektoris ning metsandussektoris uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamise alane koostöö.
  - **Meede 1.8** – Põllu- ja metsamajanduse infrastruktuur
- 2. telg – Keskkonna ja paikkonna säilitamine**
- **Meede 2.1** – Ebasoodsamate piirkondade toetus
  - **Meede 2.2** – Natura 2000 toetus põllumajandusmaale
  - **Meede 2.3** – Põllumajanduslik keskkonnatoetus
    - Alameede 2.3.1 – Keskkonnasõbraliku majandamise toetus
    - Alameede 2.3.2 – Mahepõllumajandusliku tootmise toetus
    - Alameede 2.3.3 – Ohustatud tõugu looma pidamise toetus
    - Alameede 2.3.4 – Kohaliku sorti taimede kasvatamise toetus
    - Alameede 2.3.5 – Poolloodusliku koosluse hooldamise toetus
  - **Meede 2.4** – Loomade heaolu: loomade karjatamise toetus
  - **Meede 2.5** – Vähetootlikud investeeringud
    - Alameede 2.5.1 – Kiviaia rajamise ja taastamise toetus
    - Alameede 2.5.2 – Mitmeliigilise põõsasriba rajamise toetus
  - **Meede 2.6** – Kaitsemetsa rajamise toetus põllumajandusmaale
  - **Meede 2.7** – Natura 2000 toetus erametsamaale
- 3. telg – Maapiirkondade elukvaliteet ja maamajanduse mitmekesistamine**
- **Meede 3.1** – Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas
    - Alameede 3.1.1 – Mitmekesistamine mittepõllumajandusliku tegevuse suunas
    - Alameede 3.1.2 – Mikroettevõtete arendamise toetus
  - **Meede 3.2** – Külade uuendamine ja arendamine
- 4. telg – Leader**
- **Meede 4** – Leader-meede

2007. aastal viidi neist ellu 8 meedet või alameedet – 1.3, 1.4, 1.8, 2.1, 2.2, 2.3.3, 2.3.5, 3.2.

2.2. Põhilised muudatused MAKi rakendamisel

- **Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seadus**
Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seadus võeti vastu 24. märtsil 2004. a, jõustumise aeg 1. mai 2004, osaliselt 1. jaanuar 2005. Nimetatud seadust on muudetud järgmistel kuupäevadel:
  - 22.04.2004, jõustunud 1.05.2004
  - 12.01.2005, jõustunud 1.02.2005
  - 15.06.2005, jõustunud 1.07.2005, osaliselt 1.01.2006
  - 15.06.2005, jõustunud 1.01.2006
  - 22.11.2006, jõustunud 23.12.2006
  - 21.02.2007, jõustunud 26.03.2007

Viimane, 2007. aastal tehtud muudatus oli aluseks Eesti maaelu arengukava 2007–2013 rakendamisele, kuna sellega täiendati seadust peatükiga 4¹ “Ühise põllumajanduspoliitikaga kaasnevad maaelu arengu toetused perioodil 2007–2013”, mis annab alused kõigi Eesti maaelu arengukava 2007–2013 meetmete rakendusmääruste ja teiste Eesti maaelu arengukava 2007–2013 rakendamiseks vajalike õigusaktide (tehnilise abi, seire ja hindamise, tähistamise ning eelarveaastal antavate toetuste loetelu määrused) kehtestamiseks.

- **Muudatused MAKis**

Esimesed MAKi muudatusettepanekud esitati Euroopa Komisjonile 11. aprillil 2005. aastal ning kiideti heaks 19. oktoobril 2005. aastal. Aastate 2005–2007 seirearuannetes on tegelikku saavutustaset võrreldud 2005. aastal muudetud MAKis prognoositud saavutustasemetega.

Põllumajandusministeerium valmistas 2006. ja 2007. a jooksul ette teise MAKi finantstabeli muudatuse tulenevalt sellest, et aastatel 2004–2006 kasutati osade meetmete eelarvet vähem kui oli prognoositud. Täielikult kasutamata oli 2006. a lõpuks jäänud SAPARDi väljamakseteks kavandatud summa. Sellest tulenevalt muudeti MAK 2004–2006 eelarvelist jaotust meetmete vahel. Ebasoodsamate piirkondade toetuse, põllumajandusmaa metsastamise toetuse, nõuetega vastavusse viimise toetuse, keskkonnavalaste kitsendustega piirkondade toetuse ning SAPARDi eelarvet vähendati vastavalt tegelikule kasutamisele. Elatustalude kohanemise toetuse ja põllumajandusliku keskkonnatoetuse eelarvet suurendati.

24. novembril 2006. aastal tutvustati MAKi viiendal seirekomisjoni istungil liikmetele teist MAKi finantstabeli muudatust. Komisjoni liikmetele tutvustatud MAKi eelarve muudatusettepanek kiideti põhimõtteliselt heaks. Täpsustatud muudatused kiideti seirekomisjoni poolt lõplikult heaks kirjaliku protseduuriga 15. juunil 2007. aastal.

2.3. MAKi rakendamise ühilduvus EL tegevuspoliitikatega

MAKi toetuste rakendamisel juhindub Eesti Euroopa Ühenduse ühisest põllumajanduspoliitikast, mis on loodud Rooma lepingu artikli 33 lõikes 1 nimetatud eesmärkide täitmiseks ja ühise põllumajandustoodete turu toimimise ja arengu kindlustamiseks.

Ühist põllumajanduspoliitikat rahastatakse EAGGF tagatisrahastust.

MAKi raames rakendatavad meetmed vastavad ELi poliitikale. MAKi meetmete rakendamisel on tagatud ühilduvus EL erinevate poliitikatega konkurentsi, riigihangete ja võrdsete võimalustega seotud küsimustes. MAKi meetmed on suunatud säästva arengu tagamisele maapiirkonnas ning järgivad ühenduse keskkonnapoliitikat ja säästva arengu põhimõtteid. Need vastavad ka Helsingis Euroopa Ülemkogu poolt vastu võetud keskkonnaintegratsiooni ja säästva arengu strateegiale. Poliitikaga ühilduvus on tagatud läbi MAKi meetmete eesmärkide. Põllumajandusministeerium pädeva asutusena ja makseagentuuri ülesandeid täitev PRIA tagavad meetmete järjepidevuse ja vastavuse ühenduse muule poliitikale ning siseriiklikele dokumentidele.

- **Keskkonnakaitse**

MAKi eesmärk on viia põllumajanduslik tootmine vastavusse ELi keskkonnanõuetega, suurendada põllumajandustootjate huvi säästva keskkonnakasutuse vastu, kaasa arvatud

keskkonnasõbralikuma tehnoloogia ja tehnika kasutuselevõtu vastu ning aidata kaasa bioloogilise mitmekesisuse ja loodusmaastike säilimisele.

Alates 1991. aastast on Eesti sõlminud mitmeid kahe- või kolmepoolset keskkonnakaitsealisi kokkulepeid ja ühinenud erinevate keskkonnakaitsekonventsioonide või -protokollidega.

Need rahvusvahelised kokkulepped käsitlevad järgmisi MAKiga seotud valdkondi:

- Keskkonnakaitse
- Pinna- ja põhjavee kaitse;
- Looduskaitse;
- Õhusaaste.

MAKi koostamine ja rakendamine vastab keskkonnakaitset reguleerivatele õigusaktidele. Kõik MAKi meetmed, eriti aga nõuetega vastavusse viimise, keskkonnavalaste kitsendustega piirkondade ja põllumajandusliku keskkonnatoetuse teenivad riikliku keskkonnapoliitika eesmärki ja neid rakendatakse kompenseeriva iseloomuga tegevuste kaudu. MAKi rakendamisele aitab kaasa selliste keskkonnakaitse-eesmärkide täitmisele, mis sisaldavad Helsingi konventsioonide, ÜRO Johannesburgi konverentsi deklaratsiooni ja tegevuskava, Rio+10, Euroopa keskkonnakaitse 6. tegevusprogrammi ja Läänemere piirkonna riikide 21. sajandi tegevuskavaga hõlmatud keskkonnakaitsevaldkondadega seotud küsimusi.

MAKi tegevuste vastavuse järelevalve EL keskkonnapoliitikale tagatakse eelkõige Eesti keskkonnaseadusandluse raames, mis on harmoneeritud EL keskkonnaõigusega. Kui võib eeldada kavandatud tegevuse olulist keskkonnamõju, rakendatakse vastavalt “Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadusele”, keskkonnamõju hindamist. MAKi raames võib vajadus keskkonnamõju hindamise järele tekkida eelkõige suurte loomafarmide sõnnikuhoidlate ehitamise ja rekonstrueerimise puhul. Samuti on suurteil farmidel vastavalt “Saastuse kompleksse vältimise ja kontrollimise seadusele” kohustuslik taotleda keskkonnakompleksluba.

MAKi meetmete keskkonnamõju on valdavalt positiivne või neutraalne. Olulise positiivse keskkonnamõjuga on ühenduse nõuetega vastavusse viimise meede. Nimetatud meetme eesmärk on ELi veepoliitika raamdirektiivist tulenevate keskkonnanõuete järgimine ja sõnnikukäitlusest põhjustatud veereostuse vähendamine.

MAKi meetmetega tagatakse keskkonnanõuete täitmine paremini kui see oleks olnud ilma toetusteta. MAKis kavandatud meetmete rakendamisel on maapiirkonna keskkonnaseisund tulevikus tõenäoliselt parem kui muudel samadel tingimustel MAKi meetmeid rakendamata.

- **Tööhõive**

Meetmed avaldavad positiivset mõju maapiirkondade tööhõivele.

- **Soolise võrdõiguslikkuse põhimõtte järgimine**

MAKi koostamisel on arvestatud võrdõiguslikkuse põhimõtet. Põhiseaduse kohaselt on Eestis kõik kodanikud võrdsed. Kedagi ei diskrimineerita rahvuse, rassi, nahavärvuse, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, poliitiliste või muude veendumuste, samuti varalise ja sotsiaalse seisundi või muude asjaolude tõttu. Maapiirkondade probleemi – tööpuuduse – lahendused on suunatud mõlemale soole. Seejuures arvestatakse võrdse tasustamise põhimõtet.

Kavaga hõlmatud meetmete täitmise mehhanismide edasisel arendamisel ja rakendamisel sedastatakse, et mõlemal sool on võrdsed võimalused kava kõikide toetuste taotlemiseks ja

saamiseks, kui nad suudavad täita iga meetmega seotud sätteid ja vastata toetuse saaja kohta käivatele kriteeriumidele.

- **Ühilduvus ühise põllumajanduspoliitikaga**

MAK toetab ELi ühise põllumajanduspoliitika strateegiat, aidates põllumajandustootjatel paremini rahuldada tarbijate vajadusi ning muutuda konkurentsivõimelisemaks, mitmekülgsemaks, paindlikumaks ning keskkonnaga arvestavamaks. MAK aitab põllumajandustootjatel ja maapiirkondadel kohaneda ja areneda.

Üleminek ühikupõhiselt toetuselt ühtsele otsemaksele, kus ettevõtte tootmissuunast ja majandustegevusest sõltumata makstakse tootjale ühtset pindalapõhist toetust, on keskkonnanahuldlikum. See annab tootjale suurema vabaduse otsustada, milliseid loomi ning kultuure oma maal kasvatada, samuti pole toetuste maksmisel enam määravaks toodangu hulk. Turu olukorrale vastavalt määratakse edaspidised majanduslikud suunad.

- **Infoühiskonna edendamine**

Enamikel meetmetel on mõju neutraalne. Nõuetega vastavusse viimise toetuse rakendamisel ning elatustalude kohanemise toetuse rakendamisel on võetud eesmärgiks, et meetmed aitavad kaasa maapiirkonna laiemale arengule, hõlmates seejuures ka infotehnoloogilisi lahendusi.

- **Konkurentsivõime**

MAKi raames rakendatavatel meetmetel on positiivne mõju Eesti konkurentsivõime parandamisele EL majandusruumis. Paraneb ja tugevneb toetust saanud põllumajandusega tegelevate ettevõtjate majanduslik jätkusuutlikkus. Pindalapõhistel toetustel on põllumajandusettevõtjate tootmise keskkonnasõbralikumaks ja efektiivsemaks muutmisel positiivne mõju. MAKi toetused aitavad kaasa põllumajandussektori kohanemisele ELi nõuetega ning leevendavad sotsiaalseid probleeme maapiirkonnas.

Põllumajandusliku keskkonnatoetuse raames rakendatava mahepõllumajandusliku tootmise toetuse eesmärk on toetada mahepõllumajanduse kui loodusega kooskõlas oleva tootmisviisi arengut, rahuldada tarbijate kasvavat nõudlust mahetoodangu järele ning toetada ja parandada mahepõllumajanduse jätkusuutlikkust.

Elatustalude kohanemise toetuse üldine eesmärk on leevendada majanduslikult väiksemate põllumajandusettevõtjate majanduslikku koormust seoses EL turuga liitumisega. Uute liikmesriikide ettevõtjad peavad kohanema põllumajandussektorile osaks saava ühtse turu survega ja elatustalude kohanemise toetuse eesmärk soodustada sellises olukorras olevate väiksemate põllumajandusüksuste, mis ei ole veel majanduslikult elujõulised, ümberkorraldamist.

- **Konkurentsipoliitika ja avalikud hanked**

MAKi rakendamisel järgitakse ka riigiabi reegleid, et tagada riigiabi andmise kooskõla nii EL seadusandluse kui ka riikliku konkurentsiseaduse ja selle rakendusaktidega. Vahendite kasutamise vastavuse ELi riigihankeid käsitlevatele õigusaktidele tagab harmoneeritud riigihangete seadus ja selle üldised järelevalvemehhanismid. Järelevalvet riigiabi andmise üle teostab rahandusminister.

2.4. Ülevaade muutustest Eesti majandusruumis 2007. aastal

2.4.1. Rahvastik

Rahvaarv on Eestis taasiseseisvumise järel kiiresti kahanenud, esimestel taasiseseisvuse aastatel eelkõige väljarände, seejärel negatiivse iibe tõttu.

Eesti rahvaarvu vähenemine on viimastel aastatel pidurdunud. 2001. a 1. jaanuari seisuga oli Eestis 1 367 tuhat elanikku, 2008. a alguses aga 1 340,9 tuhat (vähenemine aastas keskmiselt 0,37%). Naiste osatähtsus rahvastikus on Eestis 54%, valdades 51,7%.

Tabel 1. Rahvastik, 1. jaanuari seisuga aastatel 2000–2008 (tuhat elanikku)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Kogu Eesti	1367,0	1361,2	1356,0	1351,1	1347,5	1344,7	1342,4	1340,9
Vallad	445,7	443,2	453,2	451,1	449,3	477,7	476,0	474,6
Linnad	921,3	918,0	902,8	900,0	898,1	866,9	866,4	866,3
Maaelanikkonna osatähtsus, %	32,6	32,6	33,4	33,4	33,3	35,5	35,5	35,4

Allikas: Statistikaamet

Eesti rahvastikku iseloomustab taastote tasandist madalam sündivus koos suhteliselt kõrge suremusega, mis on olulisim põhjus, miks Eesti rahvastik on Euroopas enamiku teiste rahvastikega võrreldes ebasoodsamas seisundis.

Maaelanikkonna osatähtsus on aastatel 2001–2005 stabiliseerunud – 2001. ja 2002. aastal 32,6% ja aastatel 2003–2005 33,3–33,4% kogu elanikkonnast. ESA andmetel elas 2006. a alguses maapiirkonnas 477 700 inimest ja 2008. a alguses 474 600 (35,4% kogu elanikkonnast). Viimase kolme aasta maapiirkondade jaoks positiivne rahvastikudünaamika tuleneb otseselt Tallinna ja Tartu elanike siirdumisest linnalähialadele, kusjuures säilivad tihedad sidemed (töö, kool, teenindus) linnaga.

2001. aastal kahanes vallaelanikkond 0,56%, 2002. aastal kasvas 2,3% ning aastatel 2003 ja 2004 kahanes vastavalt 0,46 ja 0,31%. Võrreldes 2005. a algusega on vallaelanike arv 2008. a alguseks suurenenud 6% võrra.

Aastad 2005–2007 olid kiire hõive kasvuga aastad, mis tõid kaasa töötute arvu ning tööpuuduse määra olulise vähenemise. Aastatel 2005–2007 oli keskmine tööhõive vastavalt 607 400, 646 300 ja 655 300 inimest, mis oli 2004. aastaga võrreldes vastavalt 11 900, 50 800 ja 59 800 inimest rohkem.

Olukorda tööjõuturul saab hinnata töötururive indeksi abil. Demograafiline töötururive indeks saadakse rahvastiku vanuses 5–14 jagamisel rahvastikuga vanuses 55–64.

Tabel 2. Demograafilise töötururive indeksi dünaamika

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Kogu Eesti	1,19	1,18	1,14	1,09	1,03	0,96	0,91	0,88
Vallad	1,34	1,33	1,30	1,25	1,18	1,11	1,05	1,00
Linnad	1,12	1,10	1,06	1,00	0,95	0,89	0,84	0,82

Allikas: Statistikaamet

Demograafiline tööturusurve indeks näitab, et Eesti rahvastik vananeb pidevalt ja üsna kiiresti. 1989. aastaga võrreldes on indeks langenud 1,27-lt kuni 0,88ni 2007. aastal (-30,7%). Maapiirkonna analoogne näitaja vähenes 1,38-lt kuni 1,00ni (-27,5%). Eriti on halvenenud olukord linnades, kus demograafiline tööturusurve indeks on jõudnud 0,82ni, langedes 33,3%. Eesti põllumajandussektori arengus on üheks oluliseks takistuseks saamas kvalifitseeritud tööjõu nappus. Seetõttu on oluline aidata kaasa täiendavate töökohtade loomisele maapiirkonnas.

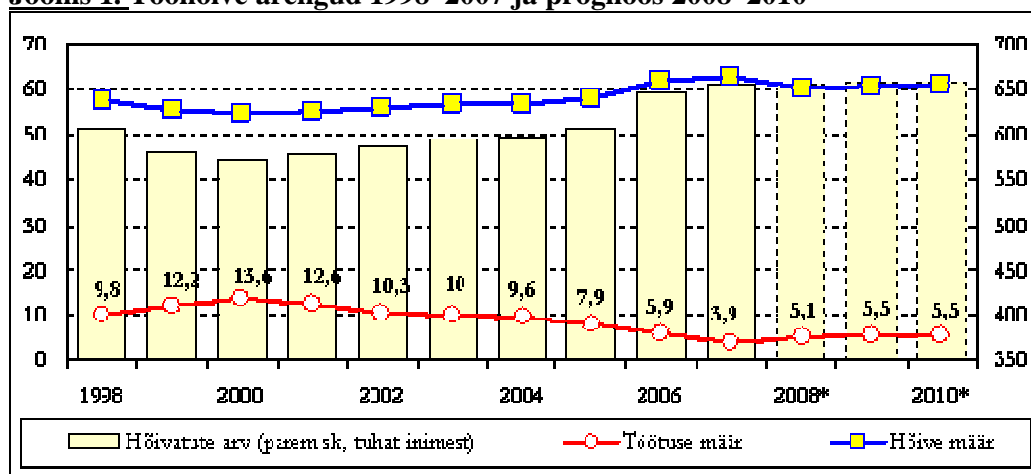
2007. aastal jätkunud majanduskasv tõi kaasa positiivsed arengud töajõuturul. 2006. aastaga võrreldes on 2007. a jooksul tööhõive määr kasvanud. 15–74-aastaste töajõus osalemise määr kasvas 65,5-st 2006. aastal 65,7%-ni 2007. aastal. 15–74-aastaste maaelanike viimase üheksa aasta kõige madalam tööhõive määr oli 2000. aastal (54,7%).

Majandussektoriti kasvas hõive 2007. aastal 2006. aastaga võrreldes ainult sekundaarsektoris (6,4%), primaar- ja tertsiaarsektoris hõivatute arv vähenes. Tegevusaladest mõjutas hõive kasvu kõige rohkem ehitus. Ehituses töötas 2007. aastal 18 000 inimest rohkem kui 2006. aastal. Hõivatute arv kasvas ka finantsvahenduses, kinnisvara rentimise ja äritegevuse ning muu ühiskonna-, sotsiaal- ja isikuteeninduse tegevusalal.

Töajõuturu positiivsete arengute tulemusel on töötuse määr, mis 2005. aastal oli 7,9%, alanenud 2006 ja 2007. aastal vastavalt 5,9% ja 3,9%-ni. Maapiirkonna töötuse määr oli 2007. aastal 4,2%.

2007. aastal oli Eestis 15–74-aastaseid majanduslikult aktiivseid elanikke 687 400 (töajõud). Neist oli tööga hõivatud 655 300 ja töötuid 32 000.

Joonis 1. Tööhõive arengud 1998–2007 ja prognoos 2008–2010

Allikas: Statistikaamet, Rahandusministeerium

Rahandusministeeriumi 2008. a kevadise majandusprognoosi kohaselt jääb tööga hõivatute arv aastatel 2008–2010 2007. a tasemele ja töötuse määr 5,1...5,5% piiridesse.

Eesti tööjõu-uuringu 2003. a andmetel oli maapiirkonnas 167 900 hõivatut, s.o 28,3% kõigist Eesti tööga hõivatutest. 2005. a andmetel oli maapiirkonnas hõivatuid 172 800 ning 2007. aastal 184 900 inimest (26,9% riigi kõigist hõivatutest).

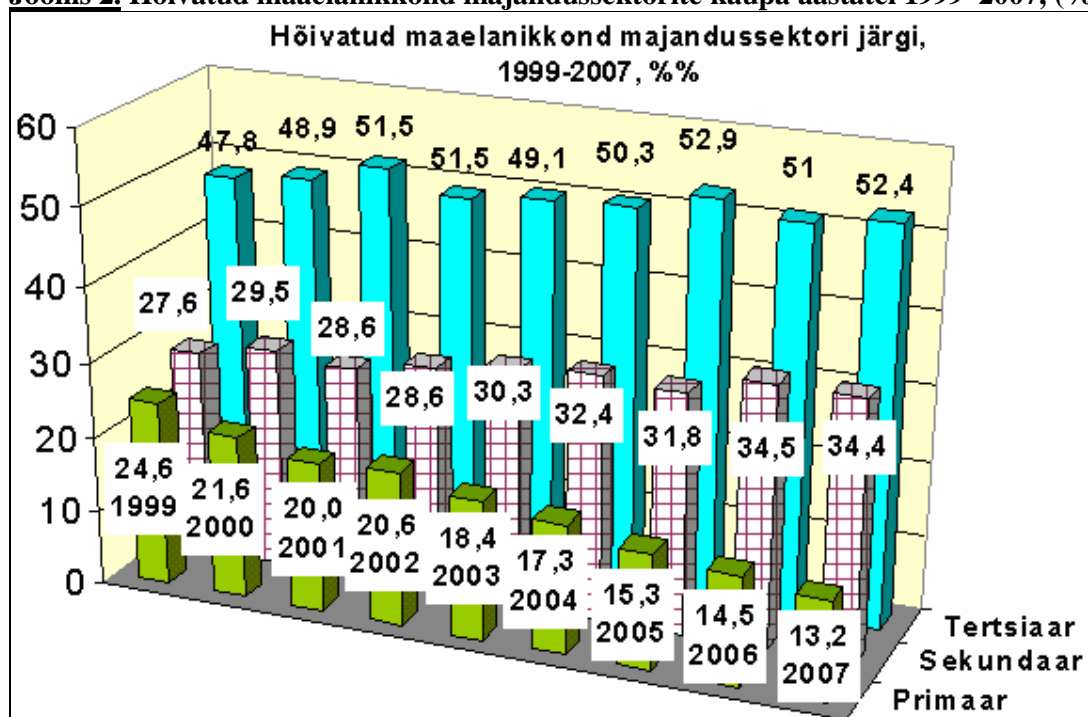
2007. aastal on primaarsektori (põllumajandus, jahindus, metsandus ja kalandus) osatähtsus tööhõives 1989. aastaga võrreldes vähenenud 4,2 korda (55,9%st kuni 13,2%ni),

tertsiaarsektori (teenindus) osakaal on kasvanud 1,4 ning sekundaarsektori (töötlev tööstus, mäetööstus, ehitus, energeetika, gaasi- ja veevarustus) osatähtsus 1,2 korda. Kokku on nimetatud ajavahemikul primaarsektori hõive vähenenud 113,3 tuhande hõivatu võrra, samal ajal kui hõive suurenemine sekundaarsektoris (12 600) ja tertsiaarsektoris (33 200 inimest) suutis kompenseerida sellest ainult 40,4%.

Viimase viie aasta jooksul on maapiirkonnas täheldatav primaarsektori hõive osatähtsuse jätkuv vähenemine (1–2% aastas), sekundaarsektori kasv (u 1% aastas) ning tertsiaarsektori stabiliseerumine 50–53% juures.

Joonis 2 annab ülevaate hõivest maal majandussektorite lõikes aastatel 1999–2007.

Joonis 2. Hõivatud maaelanikkond majandussektorite kaupa aastatel 1999–2007, (%)

Allikas: ESA tööjõu-uuringud

Kui 2005. aastal oli leibkonnaliikme kuu keskmine netosissetulek 222,1 eurot (3 475,5 krooni), siis 2006. aastal oli see näitaja 277,6 eurot (4 342,9 krooni) ja 2007. aastal 337,8 eurot (5286 krooni). Kahe aastaga suurenes netosissetulek 52%.

Linna- ja maaleibkonnaliikme keskmise netosissetuleku erinevus kuus vähenes. Kui 2006. aastal oli linnaleibkonna liikme sissetulek 746 krooni suurem kui maaleibkonna liikmel, siis 2007. aastal 674 krooni suurem. Maal elava leibkonnaliikme netosissetulek oli 87% linnas elava leibkonnaliikme sissetulekust.

Leibkonnaliikme kohta on tulu põllu- ja metsamajanduslikust tegevusest oli 2006. aastal 75,2 eurot (1 177,2 krooni).

Netosissetuleku erinevus maakonniti vähenes. Suurim kuu keskmine netosissetulek oli leibkonnaliikmel Harjumaal väljaspool Tallinna – 417,9 eurot (6 539 krooni), ületades Eesti keskmist netosissetulekut 24%. Väikseim netosissetulek oli Põlva maakonnas – 239,7 eurot (3 750 krooni), mis moodustas 71% Eesti leibkonnaliikme kuukeskmisest netosissetulekust.

Eesti keskmisest netosissetulekust suurem kuukeskmise netosissetulek oli peale Harju maakonna, Tallinnas, Tartu ja Jõgeva maakonnas.

2.4.2. Ülevaade majandusarengust

Eesti viimase 10 aasta keskmine majanduskasv on olnud 6,6%. 2006. aastat iseloomustas kiire majanduskasv. Ka 2005. aastal oli majanduskasv kiire. Eesti majanduskasv ulatus 2006. aastal 11,4 protsendini, mis on ajaloo kiireim kasv.

Kiire kasv jätkus 2006. aastal töötlevas tööstuses, veonduses, sides, jaekaubanduses ja finantsvahenduses. Kiire kasvu püsivust toetas kõige enam tugev sisenõudlus. Sisemajanduse nõudluse kasvu põhjustasid eelkõige kiire eratarbimiskulutuste ning investeringute, eriti ettevõtete sektori investeringute kasv. Eesti majanduskasv oli 2006. aastal Läti järel Euroopa Liidus teisel kohal. Samas juba 2006. a teises pooles kasvutempo aeglustus ning 2007. aastal oli 7,1%. Suurem aeglustumine toimus hotellide ja restoranide, hulgi- ja jaekaubanduse ning kinnisvara, rentimise ja äritegevuse tegevusalal. Lisandväärtus kasvas kiiremini kui 2006. aastal kalapüügi, mäetööstuse, ning avaliku halduse ja riigikaitse tegevusalal. Rahandusministeeriumi 2008. a kevadise prognoosi kohaselt kasvab Eesti majandus 2008. aastal 3,7 protsenti.

Eesti sisemajanduse koguprodukt on aastate 2000 kuni 2007 jooksul kasvanud keskmiselt 2,1 korda. Sisemajanduse koguprodukti kasvu mõjutasid kõige enam töötlev tööstus, kinnisvara, rentimine ja äritegevus, veondus, laondus ja side ning hulgi- ja jaekaubandus.

Töäjõu tootlikkus hõivatu kohta oli 1996. aastal kolm korda väiksem EL-25 tasemega võrreldes. 2000. aastal tõusis tootlikkus 42%-ni, 2005 ja 2006. aastal vastavalt 58,5% ja 60,9%-ni ning 2007. aastal jõudis esialgsetel andmetel 65%-ni. SKP elaniku kohta on seejuures kasvanud sünkroonselt töäjõu tootlikkusega, edestades viimast 1...2 protsendipunkti võrra. Tabelist 3 on näha et, põllumajanduse ja jahinduse sektori langus on viimase kolme aasta jooksul peatunud, kuid põllumajanduse areng jääb siiski oluliselt maha rahvamajanduse kui terviku arengust ning põllumajanduse osa on langenud 2000. a 4,1%-lt sisemajanduse koguproduktist 2,9 protsendini 2007. aastal.

Tabel 3. Põllumajandussektori osa sisemajanduse koguproduktis 2000. a püsivhindades aastatel 2000–2007, (miljonit eurot)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007*
Põllumajandus, jahindus, metsamajandus	248,2	235,1	257,7	260,6	242,1	248,0	249,0	314,9
Sisemajanduse koguprodukt kokku	6103,0	6570,7	7097,4	7599,9	8213,1	9073,5	10 107,4	10 807,5
Põllumajanduse osa sisemajanduse koguproduktis, %	4,1	3,6	3,6	3,4	2,9	2,7	2,5	2,9

* esialgsed andmed, jaanuar 2008.

Allikas: Statistikaamet

Soodsate ekspordivõimaluste toel jätkas Eesti kaubaeksport kasvu. Kui vaadata põllumajandustoodete osakaalu ekspordis-impordis, siis on samuti näha, et põllumajandustoodete import ületab eksporti (vt tabel 4).

Tabel 4. Põllumajandustoodete osakaal väliskaubanduses aastatel 2000–2006, (%)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Ekspord	8,1	10,2	11,8	10,8	7,5	7,2	7,0
Import	10,0	10,8	11,8	11,5	9,1	8,6	7,3

Allikas: Statistikaamet

2.4.3. Põllumajandus

Loodus

Kliima vaheldub merelisest mandriliseni: rannikualad ja saared on merelise ning Kagu-Eesti mandrilise kliimaga. Päike paistab 1600–1870 tundi aastas. Efektiivtemperatuuride summa (üle 5 °C) on Põhja-Eestis kuni 1350 °C ning Lõuna-Eestis ja Lääne-Eesti saartel kuni 1500 °C.

Keskmine vegetatsiooniperiood on 183 päeva, rannikul 189 päeva ja Pandivere kõrgustikul 174 päeva. Keskmine õhuniiskus on 80%. Sademeid on keskmiselt 650 mm; 500 mm Ida-Eestis ja 700 mm Kagu-Eestis. Rohkem sajab kõrgemates piirkondades (Kesk- ja Lõuna-Eestis) ja vähem rannikul. 1. aprillist 30. septembrini on sademete hulk 290–380 mm, mis napilt katab põllukultuuride veevajaduse. Mais ja juunis ei ole sademete hulk põllukultuuridele piisav ja rohumaade saagikus on madalam. Koristushooajal, augustis ja septembris, on 15–20 koristustöödeks sobimatut päeva, kui maa on märg või sademeid üle 5 mm.

Eesti mullastik on oma viljelusväärtuselt ebaühtlane. Viljakama mullaga alad paiknevad Kesk-Eestis, madalam mullaviljakus on rannikualadel, saartel ja Kagu-Eestis.

Maakasutus

Eesti üldpindala on 45 227 km², millest maismaapindala on 43 200 km². Maismaast üle poole moodustab metsamaa, 1/3 on põllumajandusmaa, 2/5 on kaetud soode ja rabadega.

Metsamaana käsitletakse metsaga kaetud metsamaad ja metsata metsamaad (lageala). Metsata metsamaa on uuendamata raiesmikud, lagendikud, harvikud, põlendikud, hukkunud puistud, liitumata kultuurid ja taimlad, samuti metsaga seotud rajatiste (metsateed, palgilaod jms) all olev maa.

Põllumajandusmaa on kasutatav põllumajandusmaa, s.t kasvatatavate-koristatavate kultuuride all olev maa (põllu- ja katmikkultuurid, viljapuud ja marjakultuurid, puukoolid, looduslik rohuma, puu- ja köögiviljaaiad ning kesa).

Statistikaameti andmetel oli 2005. aastaks 27 747 majapidamise valduses 1 134 540 hektarit maad. Sellest 208 585 hektarit oli metsamaad ja 51 382 hektarit muud maad (vt tabel 5).

Tabel 5. Majapidamiste maakasutus 2005. aastal.

Aasta	Majapidamiste arv	Maavaldus (ha)	Põllumajandusmaa (ha)	Kasutamata põllumajandusmaa (ha)	Metsamaa (ha)	Muu maa (ha)
2005	27 747	1 134 540	828 926	45 647	208 585	51 382

Allikas: Statistikaamet

65% majapidamisi valdas põllumajandusmaad alla 10 ha ja neile kuulus 9% põllumajandusmaast. Enamus (73%) põllumajandusmaast oli üle 50 hektari põllumajandusmaaga majapidamistel, keskmiselt oli sellise majapidamise valduses 268 ha põllumajandusmaad (vt tabel 6).

Tabel 6. Majapidamiste arv ja nende kasutuses oleva põllumajandusmaa jaotus suurusgrupiti 2005. aastal.

	Kokku	0<10 ha	10-<50 ha	50-<100 ha	100-<300 ha	300-<500 ha	500-<1000 ha	1000-<2000 ha	>=2000 ha
Majapidamiste arv	27 687	18 078	7 346	946	812	207	191	80	27
Põllumajandusmaa (ha)	828 925	71 009	150 864	65 043	134 868	80 101	135 662	111 356	80 022

Allikas: Statistikaamet

Võrreldes 2000. aastaga on mahetootmisega tegelevate ettevõtjate arv kasvanud üle kuue korra ja mahepõllumajanduslikul eesmärgil kasutatav maa suurenenud üle kaheksa korra. 2007. a lõpuks oli mahepõllumajanduse registris 1211 mahetootjat põllumajandusmaaga 81 528 hektarit (ligi 10% kogu riigi põllumajandusmaast), millest üleminekuaja oli läbinud 56 816 hektarit ehk 69%. Lisaks sellele oli taimesaaduste korjamiseks mitteharitavaid alasid 251 hektarit ja mittepõllumajandusmaad loomade karjatamiseks 1146 hektarit.

3. HINNANG MAKi MEETMETE RAKENDAMISELE 2007. AASTAL

Peatükis antakse ülevaade saavutatud tulemustest.

3.1. Finantsülevaade

Kolme aasta jooksul on ELi eelarvest MAKi meetmete rahastamiseks eraldatud 150,5 miljonit eurot (ligi 2,355 mld krooni) ning Eesti riigi vahenditest 37,6 miljonit eurot (589,3 miljonit krooni) ehk 20% meetmete rahastamise eelarvest. Programmiperioodil (2004–2006) on MAKi eelarve 188,16 miljonit eurot (üle 2,944 miljardi krooni) (vt tabel 7).

MAKi rahasid on võimalik kasutada n+2 aastat, mis tähendab, et 2008. eelarveaasta lõpuni. Nii on võimalik 2007. ja 2008. aastal MAKi 2004–2006 aastate eelarvet kasutada, et teha MAKi raames võetud kohustuste väljamakseid EAGGFst.

MAKi raames on toetuse taotlejad võtnud mitmeaastased (enamasti viie-, nõuetega vastavusse viimise meetme puhul kolmeaastased) kohustused. Vaid keskkonnavalaste kitsendustega piirkondade toetus on üheaastane toetus. Arengukavade järjepidevuse eesmärgil tuleb aastatel 2007–2013 finantseerida võetud kohustusi kuni nende lõppemiseni. Osaliselt finantseeritakse MAKi raames võetud kohustusi Eesti maaelu arengukava 2007–2013 vahenditest. 2007. aastal vastu võetud ebasoodsamate piirkondade toetuse taotlustele ja põllumajandusliku keskkonnatoetuse kohaliku ohustatud tõugu looma kasvatamise taotluste osas tehakse väljamakseid (2008. aastal) Eesti maaelu arengukava 2007–2013 vahenditest.

Kuna aastatel 2004–2006 kasutati eelarvet vähem kui prognoositud, valmistas Põllumajandusministeerium 2006. ja 2007. a jooksul ette teise MAKi finantstabeli muudatuse. Sellest tulenevalt muudeti MAK 2004–2006 eelarvelist jaotust meetmete vahel ning eelarvet muudeti vastavalt tegelikule kasutamisele. Tabel 7 kajastab muudetud eelarvet ning selle alusel tehtud toetuste väljamakseid perioodil 01.01.2004–31.12.2007.

Selleks, et ühtlustada Eesti põllumajandustootjate sissetulekuid teiste EL liikmesriikidega, rahastatakse MAKi raames ka otsetoetuste lisamakseid. ELi liikmesriikide ja Eesti põllumajandustootjate sissetulekute ühtlustamiseks ette nähtud otsetoetuste lisamaksete raames makstud toetussumma oli 2007. a lõpu seisuga 99,9% aastateks 2004–2006 planeeritud eelarvest.

Perioodil 01.01.2004–31.12.2007 ei ole tehtud MAKi rahadest väljamakseid SAPARDi programmi raames. Tabelist 7, mida on muudetud vastavalt tegelikule SAPARDi eelarve kasutamisele, on näha, et aastatel 2004–2006 ei finantseeritud algselt kavandatud SAPARDi programmi raames ülevõetud kohustusi.

Kui 2004. a lõpuks oli toetust välja makstud 39 832 576 eurot (623 244 384 krooni), siis 2005. a lõpuks oli väljamakseid tehtud 68 090 475 euro (1 065 384 426 krooni) suuruse summa ulatuses. 2006. a lõpuks oli toetust välja makstud 106 412 873 eurot (1 664 999 659 krooni), mis oli 56,6% kogu MAKi eelarvest. 2007. a lõpuks oli toetust välja makstud 154 275 675 eurot (2 413 889 783 krooni). 2007. a 31. detsembri seisuga moodustasid taotlejatele väljamakstud toetussummad 82% kogu programmeerimisperioodi (2004–2006) eelarvest. Kuna taotluste menetlemine ei olnud 31. detsembri 2007. a seisuga veel lõpule jõudnud ebasoodsamate piirkondade toetusel, põllumajanduslikul keskkonnatoetusel, elatustalude

kohanemise toetusel, nõuetega vastavusse viimise toetusel, siis 2007. a taotluste vastuvõtuperioodil laekunud taotluste alusel tehtud toetuse väljamaksed tabelis 7 puuduvad.

Tabel 7. Tegelikult tõendatud väljamaksed

Meede	Eelarve kokku 2004–2006. aastal*		Tegelikud tõendatud väljamaksed (v.a. ettemaksed)**		Väljamaksete osakaal aastaks 2004–2006 planeeritud abikõlblikest kuludest
	EUR	EEK	EUR	EEK	%
MAKi meetmed***	157 906 867	2 470 705 585	124 241 133	1 943 951 315	78,7
Otsetoetuste lisamaksed	27 134 969	424 570 006	27 110 904	424 193 477	99,9
Tehniline abi	3 118 164	48 788 665	2 923 638	45 744 992	93,8
SAPARD	0	0	0	0	0,0
Kokku	188 160 000	2 944 064 256	154 275 675	2 413 889 783	82,0

* Andmed põhinevad 2007. aastal muudetud MAKil

** Tegelikke tõendatud väljamakseid kajastatakse perioodil 01.01.2004–31.12.2007

*** Ebasoodsamate piirkondade toetus, põllumajanduslik keskkonnatoetus, põllumajandusmaa metsastamise toetus, elatustalude kohanemise toetus, nõuetega vastavusse viimise toetus, keskkonnaalaste kitsendustega piirkondade toetus

3.2. Meetmete rakendamise ülevaade

Tabelis 8 on toodud meetmete ühiste näitajate saavutustasemed 2007. aastal vastuvõetud taotluste kohta.

2007. aastal võeti uusi taotlusi vastu järgnevate meetmete ja tegevuste kohta:

- meede: Põllumajanduslik keskkonnatoetus
  - 2.1. Baastegevus - Keskkonnasõbralik tootmine
  - 2.1. Lisategevus - Mahepõllumajanduslik tootmine
- meede: Põllumajandusmaa metsastamise toetus
  - toetuse abil rajatud metsakultuuri hooldamine
  - toetuse abil rajatud metsakultuuri ühekordne täiendamine hukkunud metsakultuuri taastamiseks

Aastatel 2004–2006 võetud mitmeaastaseid kohustusi finantseeritakse kuni nende lõppemiseni ning selleks tuli toetuse (va põllumajandusmaa metsastamise toetuse ja põllumajandusliku keskkonnatoetuse kiviaia rajamise, taastamise ja hooldamise tegevuse) taotlejatel 2007. a vastuvõtuperioodil esitada taotlus, mis sisuliselt oli kohustuse jätkamise kinnitus.

Enamik MAKi meetmeid rakenduvad ka uue Eesti maaelu arengukava 2007–2013 raames. 2007. aastal võeti vastu uusi ohustatud tõugu looma pidamise toetuse ja ebasoodsamate piirkondade toetuse taotlusi, aga nende taotluste vastuvõtt toimus Eesti maaelu arengukava 2007–2013 raames. Eesti maaelu arengukava 2007–2013 rakendamisest 2007. aastal annab ülevaate Eesti maaelu arengukava 2007–2013 2007. a seirearuanne.

Kokku esitati 2007. aastal 21 921 taotlust, millest 31. detsembri seisuga oli heaks kiidetud 1% ehk 122 taotlust. Kokku esitati 2007. aastal taotlusi 40 012 598 euro (626 061 109 krooni) ulatuses.

Arvuliselt kõige enam taotlusi esitati ebasoodsamate piirkondade toetuse raames (9 423 taotlust), mis moodustas esitatud taotluste koguarvust 43%. Põllumajandusliku keskkonnatoetuse kolme tegevuse raames esitati kokku 7 563 taotlust.

Vaatlusalusel 2007. aastal viidi toetuse taotlejate kohapealne kontroll läbi viie meetme osas:

- Ebasoodsamate piirkondade toetuse taotlejaid kontrolliti kohapeal 27. juunist 15. oktoobrini 2007. aastal.
- Põllumajandusliku keskkonnatoetuse kolme tegevuse (keskkonnasõbralik tootmine, mahepõllumajanduslik tootmine, kohaliku ohustatud tõugu looma kasvatamine) taotlejaid kontrolliti kohapeal 27. juunist 15. oktoobrini 2007. aastal. Põllumajandusliku keskkonnatoetuse tegevuse kiviaia rajamise, taastamise ja hooldamise taotlejaid kontrolliti kohapeal 22. oktoobrist kuni 10. novembrini 2007. aastal. Lisaks toimus üldistest keskkonnanõuetest – orgaaniliste ja mineraalväetiste pinnale laotamise keeld – kinnipidamise kontroll 1. detsembrist 2007. aastal kuni 31. märtsini 2008. aastal.
- Põllumajandusmaa metsastamise toetuse abil rajatud metsakultuuri täiendamistoetuse puhul toimus eelkontroll 27. aprillist kuni 18. maini, järelkontroll 1. juunist kuni 1. juulini ning metsakultuuri hooldamistoetuse puhul kontrolliti toetuse taotlejaid 1. oktoobrist – 1. novembrini 2007. aastal.
- Elatustalude kohanemise toetuse taotlejaid kontrolliti kohapeal 17. detsembrist 2007. aastal kuni 18. jaanuarini 2008. aastal.
- Nõuetega vastavusse viimise toetuse taotlejaid kontrolliti kohapeal 6. detsembrist 2007. aastal kuni 18. märtsini 2008. aastal.

2007. aastal toetuse taotlejate üle ei olnud kohapealne kontroll 31. detsembri 2007. a seisuga veel lõppenud elatustalude kohanemise toetuse ja nõuetega vastavusse viimise toetuse taotlejatel, seega on andmed nende meetmete kohta esialgsed.

Lisaks lõppes 2007. aastal elatustalu kohanemise toetuse, nõuetega vastavusse viimise toetuse 2006. a taotlejate kontroll. Elatustalude kohanemise toetuse 2006. a taotlejate kohapealne kontroll algas 17. novembril 2006. aastal ning kohapealne kontroll kestis taotlejatel 27. jaanuarini 2007. aastal. Nõuetega vastavusse viimise toetuse 2006. a taotlejate kohapealne kontroll algas 27. novembril 2006. aastal ning kohapealne kontroll kestis taotlejatel 18. veebruarini 2007. aastal.

2007. aastal viidi läbi kokku 2588 MAKi toetuste taotlejate kontrolli. Lisaks neile mõõdeti taotlejate taotlusaluseid pindu juhul, kui põllumassiivi kohta kokku taotletud pind ületas registris oleva põllumassiivi pinna.

2007. aastal esitatud taotluste menetlemine oli 31. detsembri 2007. a seisuga lõppenud, st. et andmed heakskiidetud taotluste arvu kohta on tabelis 8 teada vaid põllumajandusmaa metsastamise toetuse abil rajatud metsakultuuri täiendamise toetusel. Taotluste menetlemine ei olnud 31. detsembri 2007. a seisuga veel lõpule jõudnud ebasoodsamate piirkondade toetusel, põllumajanduslikul keskkonnatoetusel, elatustalude kohanemise toetusel, nõuetega vastavusse viimise toetusel, põllumajandusmaa metsastamise toetuse abil rajatud metsakultuuri hooldamise toetusel.

2007. aastal katkestas 417 taotlejat võetud kohustuse (vt tabel 8 ja 9). 2006. aastal katkestas kokku võetud kohustuse 178 taotlejat. 2005. aastal oli katkestajaid kokku 205, 2004. aastal vaid 7. Katkestamise peamiseks põhjuseks oli taotleja põllumajandusliku tegevuse lõpetamine ning vääramatud jõud (taotleja surm, pikaajaline töövõimetus jne.).

2004. a jooksul ei nõutud toetust tagasi üheltki taotlejalt. 2005. aastal nõuti taotlejatelt tagasi 31 625 euro (494 824 krooni) suurune summa ning 2006. aastal tuli taotlejatel tagasi maksta 98 263 eurot (1 537 482 krooni). Vaatlusaluse 2007. a jooksul on samuti taotlejatelt toetust tagasi nõutud. Viie meetme (ebasoodsamate piirkondade toetus, põllumajanduslik keskkonnatoetus, põllumajandusmaa metsastamise toetus, elatustalude kohanemise toetus, nõuetega vastavusse viimise toetus) raames on tagasi nõutud 609 169 euro (9 531 421 krooni) suurune summa (vt tabel 8).

Toetuse tagasimaksmise põhjused: taotleja lõpetas kohustuse ennetähtaegselt (ei esitanud kohustuse jätkamise kinnitust), kohustus vähenes üle sätestatud piirmäära ja tuvastati pinnaerinevusi eelmistel aastatel taotletud pindade osas.

Tabel 8. Meetmete ühised näitajad 2007. aastal vastuvõetud taotluste kohta

Indikaatori nimetus	MAKI meetmed kokku	Ebasoodsamate piirkondade toetus	Põllumajanduslik keskkonnatoetus						Põllumajandusmaa metsastamise toetus			Elustahude kohanemise toetus	Nõuetega vastavusse viimise toetus	Keskkonnaalaste kitsendustega piirkondade toetus	
			Keskkonnasõbralik tootmine	Mahepõllumajanduslik tootmine	Kiviaia rajamise, taastamise ja hooldamise toetus	Eesti tõugu hobuste kasvatamise toetus	Eesti maakarja tõugu veiste kasvatamise toetus	Eesti raskeveo hobuste kasvatamise toetus	Tori tõugu hobuste kasvatamise toetus	Metsakultuuri rajamise toetus	Metsakultuuri täiendamise toetus				Metsakultuuri hooldamise toetus
Taotlejate arv	21 921	9 423	5 889	1 224	0	182	102	18	148	0	138	614	3 226	957	0
sh uued taotlejad	272	0	89	183	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Heakskiidetud taotluste arv	122	...	...	...	0	...	...	...	...	0	122	...	...	...	0
Heakskiidetud taotluste osakaal esitatud taotluste arvust, %	1	...	...	...	0	...	...	...	...	0	88	...	...	...	0
Taotletud ühikud, ha või loomade arv		316 621,98	467 607,61	69 788,38	0	658	229	26	251	0	324,83	2 002,88	3 226	40 608,29	0
Taotletud toetussumma, eurodes (krooni)**	40 012 598 (626 061 109)	7 912 211 (123 799 194)	19 034 554 (297 826 053)	6 202 461 (97 047 430)	0 (0)	107 237 (1 677 900)	39 707 (621 277)	4 237 (66 300)	40 907 (640 050)	0 (0)	41 583 (650 634)	154 249 (2 413 470)	3 226 082 (50 477 222)	3 249 369 (50 841 579)	0 (0)
Heakskiidetud toetussumma, eurodes (krooni)	35 054 (548 481)	...	...	...	0 (0)	...	...	...	...	0 (0)	35 054 (548 481)	...	...	...	0 (0)
Väljamakstud toetussumma, eurodes (krooni)	35 054 (548 481)	...	...	...	0 (0)	...	...	...	...	0 (0)	35 054 (548 481)	...	...	...	0 (0)

Katkestajate arv***	417	196	115	22	2	4	6	0	8	20			31	13	0
Tagasinõutud toetussumma, eurodes (krooni)***	609 169 (9 531 421)	68 773 (1 076 067)	101 093 (1 581 754)	52 023 (813 986)	23 953 (374 783)	1 640 (25 666)	2 091 (32 719)	0 (0)	1 138 (17 799)	13 109* (205 111)*	0 (0)	0 (0)	1 712 (26 790)	343 637 (5 376 746)	0 (0)

* sealhulgas esimese aasta metsakultuuri hooldustoetus

** arvatatud toetusmäär järgi

*** näitaja perioodi 01.01.2007–31.12.2007 kohta

... - andmed puuduvad, kuna 2007. aastal esitatud taotluste menetlemine ei olnud 31. detsembri 2007. a seisuga lõppenud

Tabel 9. Kohustuse katkestajate arv 2007. aastal ja katkestamise põhjused

Katkestamise põhjus	MAKI meetmed kokku	Ebasoodsamate piirkondade toetus	Põllumajanduslik keskkonnatoetus							Põllumajandusmaa metsastamise toetus	Elatusalude kohanemise toetus	Nõuetega vastavusse viimise toetus	Keskkonnamaalaste kitsendustega piirkondade toetus
			Keskkonnasõbrale k tootmine	Mahepõllumajanduslik tootmine	Kiviaia rajamise, taastamise ja hooldamise toetus	Eesti tõugu hobuste kasvatamise toetus	Eesti maakarja tõugu veiste kasvatamise toetus	Eesti raskerevo hobuste kasvatamise toetus	Tori tõugu hobuste kasvatamise toetus				
Taotleja pikaajaline töövõimetus	164	74	41	12	2	1	3		1		21	9	
Taotleja põllumajandusliku tegevuse lõpetamine	121	65	48	6					1		1		
Taotleja surm	99	55	25	4					2		9	4	
Metsakultuuri hävimine või oluline kahjustus	20									20			
Kohustusega seotud loom(ad) on surnud	10					3	3		4				
Muu põhjus	3	2	1										0
Katkestajate arv kokku	417	196	115	22	2	4	6	0	8	20	31	13	0

Kokku esitati 2007. aastal 391 vaiet/avaldust toetuste ümbervaatamiseks (vt tabel 10). 2006. aastal esitati 504, 2005. aastal 132, 2004. aastal aga 230 vaiet.

Vaiete esitamise põhjused olid väga erinevad. Ebasoodsamate piirkondade toetuse taotlejad ja nõuetega vastavusse viimise toetuse taotlejad esitasid palju vaideid kohapealsete kontrollide mõõtmistulemuste kohta. Keskkonnasõbraliku tootmise taotlejatel oli palju probleeme kohustuste vähendamisega ja jätkamisega. Samuti esitati keskkonnasõbraliku tootmise raames palju vaideid kohapealsete kontrollide mõõtmistulemuste kohta. Mahepõllumajandusliku tootmise taotlejad esitasid vaideid koolituse nõude läbimise kohta, mida kontrolliti koolitusel osalejate nimekirjade alusel. Põllumajandusmaa metsastamise toetuse raames esitati palju vaideid kohapealsete kontrollide mõõtmistulemuste (pindala, metsapuutaimede arv) kohta. Elatustalude kohanemise toetuse taotlejad esitasid vaideid taotleja toetusõiguslikkuse kohta. Keskkonnaalaste kitsendustega piirkondade toetuse taotlejad esitasid vaideid pinna toetusõiguslikkuse (põld asub Natura 2000 alal) ning kohapealsete kontrollide mõõtmistulemuste kohta.

Tabel 10. 2007. aastal esitatud vaided meetmete lõikes.

Meede		2007. aastal esitatud vaided	Otsus esitatud vaide suhtes		
			Vaide rahuldamata jätmise otsus	Vaide rahuldamise otsus	Vaide osalise rahuldamise otsus
Ebasoodsamate piirkondade toetus		119	66	44	9
Põllumajandusliku keskkonnatoetuse tegevused	Keskkonnasõbralik tootmine	183	96	69	18
	Mahepõllumajanduslik tootmine	46	15	28	3
	Kohalikku ohustatud tõugu loomade kasvatamine	10	3	6	1
Põllumajandusmaa metsastamise toetus		4	3	1	
Elatustalude kohanemise toetus		8	1	7	
Nõuetega vastavusse viimise toetus		6	2	4	
Keskkonnaalaste kitsendustega piirkondade toetus		15	10	5	

MAKi eesmärkide saavutamist hinnatakse läbi erinevate MAKis kirjeldatud näitajate (vt tabel 11). Tabelis 11 on toodud MAKi meetmespetsiifiliste näitajate saavutustasemed, milleni on jõutud pärast 2006. aastal toimunud taotluste vastuvõtuperioodi. Füüsiline näitaja “esitatud taotluste arv” kajastab ajavahemikul 2004–2006 vastu võetud taotluste arvu ja finantsnäitaja “määratud toetussumma” kajastab ajavahemikul 2004–2006 vastu võetud taotlustele tehtud määramisi. Arvestatud on ka hilisemaid täiendavad toetuse juurdemääramisi.

Kui meede rakendus 2005. aastal, siis on tabelis 11 toodud saavutustasemed, milleni oli prognoositud kahe aasta jooksul jõuda ning tegelik saavutustase, milleni selle aja jooksul jõuti. Kui meede rakendus 2006. aastal, siis on toodud saavutustasemed, milleni oli prognoositud ühe aasta jooksul jõuda ning tegelik saavutustase, milleni selle aja jooksul jõuti.

Võrreldes 2006. a seirearuandega on MAKi meetmetspetsiifiliste näitajate saavutustasemed täpsustunud, kuna 2006. a seirearuande koostamise ajal puudusid osaliselt andmed. Kuna taotluste menetlemine ei olnud 31. detsembri 2006. a seisuga veel lõppenud ebasoodsamate piirkondade toetusel, põllumajanduslikul keskkonnatoetusel, elatustalude kohanemise toetusel, nõuetega vastavusse viimise toetusel ning keskkonnavalaste kitsendustega piirkondade toetusel, siis 2006. a andmed nende meetmete ja tegevuste tegeliku saavutustaseme kohta 2006. a seirearuandes puudusid.

Seirearuandes on tegelikku saavutustaset võrreldud 2005. aastal muudetud MAKis prognoositud saavutustasemetega.

Tabel 11. Meetmete meetmetspetsiifilised näitajad, mis on saavutatud programmiperioodi jooksul

Meetmetspetsiifilised näitajad	Aastateks 2004–2006 prognoositud saavutustase	Aastatega 2004–2006 saavutatud tase	Tegeliku saavutustase me osakaal planeeritud saavutustasemest, %
Ebasoodsamate piirkondade toetus			
Füüsiline näitaja - esitatud taotluste arv	8 000	10 054	126
Finantsnäitaja - määratud toetussumma, eurodes (krooni)	27 480 000 (429 968 568)	23 553 207 (368 527 612)	86
Edukuse näitaja - säilitatud põllumajandusmaa (ha)*	400 000	339 779	85
Põllumajanduslik keskkonnatoetus			
sh keskkonnasõbraliku tootmise toetus			
Füüsiline näitaja - kohustustega hõlmatud üldpindala (ha)	470 000	459 057	98
Finantsnäitaja - määratud toetussumma, eurodes (krooni)	52 630 000 (823 480 558)	52 881 174 (827 410 582)	100
sh mahepõllumajandusliku tootmise toetus			
Füüsiline näitaja - kohustustega hõlmatud üldpindala (ha)	70 000	66 252	95
Finantsnäitaja - määratud toetussumma, eurodes (krooni)	16 793 000 (262 753 354)	12 874 787 (201 446 648)	77
Edukuse näitaja - kohustusega hõlmatud mahetootmisettevõtete üldarv	...	1 040	
sh kiviaia rajamise, taastamise ja hooldamise toetus			
Füüsiline näitaja - rajatud kiviaiad (m)**	25 000	19 295	77
Füüsiline näitaja - taastatud kiviaiad (m)**	55 000	39 451	72
Füüsiline näitaja - hooldatud kiviaiad (m)**	20 000	26 034	130
Finantsnäitaja - rajatud kiviaiad, eurodes (krooni)***	201 000 (3 144 967)	450 510 (7 048 954)	224
Finantsnäitaja - taastatud kiviaiad, eurodes (krooni)***	352 000 (5 507 603)	716 478 (11 210 441)	204
Finantsnäitaja - hooldatud kiviaiad, eurodes (krooni)***	85 000 (1 329 961)	314 155 (4 915 461)	370

sh kohalikku ohustatud tõugu looma kasvatamine			
Füüsiline, edukuse ja mõju näitaja - hinnanguline eesti tõugu hobuste arv**	1 020	1 017	100
Füüsiline, edukuse ja mõju näitaja - hinnanguline eesti maakarja tõugu veiste arv**	750	644	86
Füüsiline, edukuse ja mõju näitaja - hinnanguline eesti raskeveo hobuste arv**	100	110	110
Füüsiline, edukuse ja mõju näitaja - hinnanguline tori tõugu hobuste arv**	500	436	87
Finantsnäitaja - määratud toetussumma (eesti tõugu hobune), eurodes (krooni)	435 000 (6 806 271)	445 545 (6 971 267)	102
Finantsnäitaja - määratud toetussumma (eesti maakarja tõugu veis), eurodes (krooni)	521 000 (8 151 879)	214 122 (3 350 284)	41
Finantsnäitaja - määratud toetussumma (eesti raskeveo hobune), eurodes (krooni)	29 000 (453 751)	33 327 (521 450)	115
Finantsnäitaja - määratud toetussumma (tori tõugu hobune), eurodes (krooni)	155 000 (2 425 223)	133 494 (2 088 731)	86
<u>Põllumajandusmaa metsastamise toetus</u>			
Füüsiline näitaja - esitatud taotluste arv	300	1 255	418
Finantsnäitaja - määratud toetussumma, eurodes (krooni)	9 820 000 (153 649 612)	2 543 148 (39 791 617)	26
Edukuse näitaja - metsastatud pindala (ha)*	10 000	2 760	28
<u>Elatustalude kohanemise toetus</u>			
Füüsiline näitaja - esitatud taotluste arv	4 400	3 310	75
Finantsnäitaja - määratud toetussumma, eurodes (krooni)	11 057 000 (173 004 456)	8 275 212 (129 478 925)	75
Edukuse näitaja - heakskiidetud taotlejad	4 400	3 217	73
<u>Nõuetega vastavusse viimise toetus</u>			
Füüsiline näitaja - taotlejate arv	1 900	1 794	94
Finantsnäitaja - määratud toetussumma, eurodes (krooni)	34 970 000 (547 161 602)	21 167 928 (331 206 109)	61
Edukuse näitaja - toetusega hõlmatud sõnnikuhoidlate arv	2 000	1 140	57
<u>Keskkonnavalaste kitsendustega piirkondade toetus</u>			
Füüsiline näitaja - taotlejate arv	1 500	1 486	99
Finantsnäitaja - määratud toetussumma, eurodes (krooni)	1 240 000 (19 401 784)	846 725 (13 248 360)	68
Edukuse näitaja - kaitstavate elupaikade ja liikide loomulik seisund on säilitatud või parandatud (ha)**	38 600	26 420	68

* kohustustega hõlmatud üldpindala

** heakskiidetud ühikud

*** määratud toetussumma

Selleks, et hinnata MAKi eesmärkide saavutamist, on lisaks meetmepetsiifiliste näitajate saavutustasemetele prognoositud ka mõjunäitajate saavutustasemed. Mõjunäitajad on koostatud põhimõttel, et need saavutatakse aastatega 2004–2006, samas lõppevad viimased

kohustuseperioodid alles 2011. aastal. Lõpliku hinnangu tulemuste kohta annab MAKi järeleandaja. Järeleandamine katab kogu MAKi rakendamise perioodi ja peab välja tooma järeledused meetmete rakendamise kohta. MAKi järeleandamisprotsess on praegu pooleli, aruanne esitatakse Põllumajandusministeeriumile 2008. a oktoobri lõpuks. Põllumajandusministeerium esitab aruande Euroopa Komisjonile hiljemalt 2008. a lõpuks.

3.3. Rakendamise ülevaade meetme lõikes

Peatükis antakse ülevaade kõikide meetmete õigusaktide väljatöötamisest, taotluste vastuvõtust, kontrollide läbiviimisest, toetuse määramisest ja väljamakstud summadest.

3.3.1. Ebasoodsamate piirkondade toetus

Meetme eesmärk

Meetme eesmärk on tagada põllumajandusmaa jätkuv kasutamine ebasoodsamates piirkondades ning aidata selle kaudu kaasa elujõulise maarahvastiku säilimisele, säilitada paikkonna asustust ja edendada säästvat põllumajandust.

Õigusaktid

Toetuse rakendamisele eelnes ka vastavate õigusaktide väljatöötamine.

Põllumajandusministri 20. aprilli 2004. a määrus nr 49 "Ebasoodsamate piirkondade toetuse saamise täpsemad nõuded ning toetuse taotlemise, taotluse menetlemise ja toetuse maksmise täpsem kord" jõustus 1. mail 2004. Nimetatud määrust on 2007. aastal muudetud:

- Põllumajandusministri 19. aprilli 2007. a määrusega nr 55, mis jõustus 30. aprillil 2007. aastal. Määrusega muudeti toetuse väljamaksmise tähtaega hilisemaks seoses sellega, et täiendavat kontrollimist vajavatele taotlejatele saadeti 2007. a alguses PRIA poolt kirjad ning taotlejatele anti aeg vastamiseks.
- Põllumajandusministri 23. augusti 2007. a määrusega nr 120, mis jõustus 3. septembril 2007. aastal. Määrusega muudeti ebasoodsamate piirkondade toetuse määruse puhul kehtestatud üldiste keskkonnanõuete rikkumisega seotud toetuse vähendamise sätted sarnaseks ühtse pindalatoetuse ja põllumajandusliku keskkonnatoetusega. Ühtse pindalatoetuse puhul kehtisid taotlejale head põllumajandus- ja keskkonnatingimused ja toetuse vähendamine rikkumise puhul toimus vastavalt rikkumise ulatusele, mõjule ja tahtlikkusele. Kuna MAKi pindalatoetustega hõlmatud maale taotletakse üldjuhul ka ühtset pindalatoetust, viidi nõuete sanktsioneerimine sarnaseks.

Rakendamine

Taotluste vastuvõtt toimus PRIA piirkondlikes büroodes 9. kuni 29. maini 2007. a. Hilinenud taotluste vastuvõtmise aeg oli 30. mai kuni 25. juuni 2007. a. Selle ajavahemiku jooksul tuli esitada kohustuse jätkamise kinnitus. Kokku esitati 2007. aastal 9423 ebasoodsamate piirkondade toetuse kohustuse jätkamise kinnitust 316 621,98 hektarile. Ebasoodsamate piirkondade toetuse kohustuse jätkamise kinnituste esitamisest maakondade lõikes annab ülevaade tabel 12.

Uusi ebasoodsamate piirkondade toetuse taotlusi võeti 2007. aastal vastu Eesti maaelu arengukava 2007–2013 raames.

Taotluse esitamisega hilines 371 taotlejat. Keskmiselt hilineti 4,6 päeva.

Ebasoodsamate piirkondade toetuse kohustuse jätkamist ei kinnitanud 156 taotlejat. Taotlejad, kellel oli juba varem võetud kehtiv kohustus, jätsid taotlusel võetud kohustuse jätkamise kinnitamata või taotluse üldse esitamata.

PRIA kontrolli osakonna inspektorid kontrollisid 813 taotlejat. Peale selle kontrolliti PRIA ametnike poolt taotlejate taotlusaluseid pindu juhul, kui põllumassiivi kohta kokku taotletud pind ületas registris oleva põllumassiivi pindala. Erinevuse leidmisel saadeti ületaotlemiskiri ning kui taotleja ei olnud leitud erinevusega nõus, siis teostasid registriosakonna ametnikud uued mõõtmised.

Toetuse määramine toimus 2008. a alguses, seega andmed heakskiidetud taotluste kohta puuduvad. 2007. aastal esitatud ebasoodsamate piirkondade toetuse kohustuse jätkamise kinnitusi finantseeritakse juba Eesti maaelu arengukava 2007–2013 vahenditest.

Tabel 12. Ebasoodsamate piirkondade toetuse taotlemine (kohustuse jätkamise kinnituse esitamine) 2007. aastal

Maakond*	Esitatud taotluste arv	Taotletud pind (ha)
HARJUMAA	312	15 623,37
HIIUMAA	414	11 737,59
IDA-VIRUMAA	463	18 840,95
JÕGEVAMAA	177	3 113,79
JÄRVAMAA	139	6 120,63
LÄÄNEMAA	747	37 162,16
LÄÄNE-VIRUMAA	193	7 179,46
PÕLVAMAA	932	28 392,76
PÄRNUMAA	1344	50 220,04
RAPLAMAA	627	25 798,69
SAAREMAA	1260	39 470,07
TARTUMAA	423	14 710,72
VALGAMAA	685	18 739,74
VILJANDIMAA	20	1 310,71
VÕRUMAA	1687	38 201,30
Kokku	9423	316 621,98

*Maakondlik jaotus on taotleja tegevuskoha järgi.

Enim taotlusi laekus Võrumaalt (1687 taotlust), järgnesid Pärnumaa (1344 taotlust) ja Saaremaa (1260 taotlust). Pindalaliselt taotleti enim Pärnumaale.

2007. a alguses toimus toetuse määramine 2006. aastal vastuvõetud taotlustele. 2006. aastal esitati 10 054 taotlust 344 185 hektarile. Toetust määrati 9204-le taotlejale summas 8 182 675 eurot (128 031 046 krooni). 2006. a taotluste heakskiidetud pind oli kokku 327 842,26 hektarit. Ebasoodsamate piirkondade toetuse määramisest 2006. aastal vastuvõetud taotlustele annab ülevaate tabel 13.

Tabel 13. Ebasoodsamate piirkondade toetuse maksmine 2007. aastal 2006. a taotlejatele

Maakond*	Heaks-kiidetud taotluste arv	Heaks-kiidetud pind (ha)	Määratud summa		Makstud summa	
			EUR	EEK	EUR	EEK
HARJUMAA	304	16 186,17	404 215,98	6 324 605,79	403 360,27	6 311 216,78
HIIUMAA	399	12 323,40	307 800,59	4 816 032,78	306 332,96	4 793 069,31
IDA-VIRUMAA	458	17 957,60	447 627,47	7 003 847,92	446 708,06	6 989 462,40
JÕGEVAMAA	173	3 173,01	79 125,23	1 238 040,89	79 117,74	1 237 923,59
JÄRVAMAA	133	6 319,56	157 183,92	2 459 393,94	157 224,94	2 460 035,77
LÄÄNEMAA	733	40 316,08	1 007 011,79	15 756 310,62	1 009 099,47	15 788 975,82
LÄÄNE-VIRUMAA	183	7 222,42	180 320,94	2 821 409,59	180 244,90	2 820 219,79
PÕLVAMAA	909	28 849,81	720 600,64	11 274 949,92	719 851,03	11 263 221,20
PÄRNUMAA	1 275	51 505,57	1 286 488,69	20 129 173,89	1 305 748,59	20 430 525,84
RAPLAMAA	619	26 836,03	669 996,01	10 483 159,63	670 003,68	10 483 279,57
SAAREMAA	1 237	41 249,79	1 028 859,51	16 098 153,19	1 027 041,52	16 069 707,88
TARTUMAA	413	15 019,78	375 022,08	5 867 820,52	374 248,09	5 855 710,14
VALGAMAA	672	20 471,79	509 413,17	7 970 584,10	518 529,39	8 113 222,01
VILJANDIMAA	16	842,57	21 022,83	328 935,79	21 022,83	328 935,79
VÖRUMAA	1 680	39 568,68	987 986,37	15 458 627,48	987 654,30	15 453 431,79
Kokku	9 204	327 842,26	8 182 675,22	128 031 046,05	8 206 187,78	128 398 937,68

*Maakondlik jaotus on taotleja tegevuskoha järgi.

2007. a jooksul välja makstud toetussumma oli 8 246 891,76 eurot (129 035 816,56 krooni), sellest maksti 2004. a seitsmele taotlusele 256,14 eurot (4007,75 krooni), 2005. a 113-le taotlusele 40 447,84 eurot (632 871,13 krooni) ning 2006. a 9204-le taotlusele 8 206 187,78 eurot (128 398 937,68 krooni).

Ebasoodsamate piirkondade toetuse täiendavast maksmisest maakondade lõikes annab ülevaate tabel 14.

Tabel 14. Ebasoodsamate piirkondade toetuse täiendav maksmine 2007. aastal

Maakond*	Maksmine 2004. aastal vastuvõetud taotlustele		Maksmine 2005. aastal vastuvõetud taotlustele	
	EUR	EEK	EUR	EEK
HARJUMAA	-	-	1 481,37	23 178,48
HIIUMAA	110,95	1 736,04	2 557,35	40 013,77
IDA-VIRUMAA	-	-	187,42	2 932,50
JÕGEVAMAA	-	-	-	-
JÄRVAMAA	-	-	-	-
LÄÄNEMAA	-	-	4 053,10	63 417,27
LÄÄNE-VIRUMAA	-	-	232,40	3 636,30
PÕLVAMAA	-	-	2 845,21	44 517,82

PÄRNUMAA	-	-	2 955,63	46 245,56
RAPLAMA	-	-	3 241,47	50 717,99
SAAREMAA	34,99	547,40	19 937,85	311 959,50
TARTUMAA	-	-	81,47	1 274,66
VALGAMAA	110,20	1 724,31	1 787,88	27 974,25
VILJANDIMAA	-	-	-	-
VÖRUMAA	-	-	1 086,69	17 003,03
Kokku	256,14	4 007,75	40 447,84	632 871,13

*Maakondlik jaotus on taotleja tegevuskoha järgi.

Vaatlusaluse aasta jooksul on taotlejatelt toetust tagasi nõutud. Tagasinõuete alusel maksti 2007. a jooksul tagasi 68 773 eurot (1 076 067 krooni).

3.3.2. Põllumajanduslik keskkonnatoetus

Meetme eesmärk

- soodustada keskkonnasõbralike põllumajandusmeetodite juurutamist ja jätkuvat kasutamist;
- säilitada ja suurendada bioloogilist ja maastikulist mitmekesisust;
- aidata keskkonnale tulutoovalt tegutsevatel põllumajandustootjatel saada kohast tulu;
- suurendada põllumajandustootjate keskkonnateadlikkust.

Õigusaktid

Toetuse rakendamisele eelnes ka vastavate õigusaktide väljatöötamine.

Põllumajandusministri 20. aprilli 2004. a määrus nr 51 "Põllumajandusliku keskkonnatoetuse saamise täpsemad nõuded ning toetuse taotlemise, taotluse menetlemise ja toetuse maksmise täpsem kord" jõustus 1. mail 2004. Nimetatud määrust on 2007. aastal muudetud:

- Põllumajandusministri 20. aprilli 2007. a määrusega nr 58, mis jõustus 30. aprillil 2007. aastal. Muudatusega täiendati kehtivat määrust sätetega, mis on vajalikud eelkõige seoses Eesti maaelu arengukava 2007–2013 toetusskeemi üleminekuga. Samuti muudeti üldiste keskkonnatoetuste rikkumisega seotud toetuse vähendamise sätteid sarnaseks ühtse pindalatoetuse ja Eesti maaelu arengukava 2007-2013 raames rakenduva ebasoodsama piirkonna toetusega. Ühtse pindalatoetuse puhul kehtisid taotlejale head põllumajandus- ja keskkonnatingimused ja toetuse vähendamine rikkumise puhul toimus vastavalt rikkumise ulatusele, mõjule ja tahtlikkusele. Kuna MAKi pindalatoetustega hõlmatud maale taotletakse üldjuhul ka ühtset pindalatoetust, viidi nõuete sanktsioneerimine sarnaseks.
- Põllumajandusministri 23. augusti 2007. a määrusega nr 120, mis jõustus 3. septembril 2007. aastal. Muudatusega täiendati määrust keskkonnasõbraliku tootmise või mahepõllumajandusliku tootmise kohustuse ülevõtmisega seotud sättega. Lisaks täpsustati määruses rohumaade hooldamise ja mullaproovide võtmisega seotud sätteid.

Rakendamine

Põllumajandusliku keskkonnatoetuse raames võeti 2007. aastal uusi taotlusi vastu kahe tegevuse raames:

1. keskkonnasõbralik tootmine,
2. mahepõllumajanduslik tootmine

Põllumajandusliku keskkonnatoetuse raames võeti 2007. aastal keskkonnasõbraliku tootmise eest toetuse saamiseks uusi taotlusi vastu ainult Vabariigi Valitsuse 21. jaanuari 2003. a määruses nr 17 nimetatud nitraaditundlikul alal tegutsevatelt põllumajandustootjatelt, kellel ei ole MAKi raames kehtivat keskkonnasõbraliku tootmise kohustust. Toetust sai taotleda põllu kohta, mis asub põllumassiivil, mis tervikuna asub nitraaditundlikul alal. Sel juhul peab taotleja võtma endale Eesti maaelu arengukava 2007–2013 raames toetatava keskkonnasõbraliku majandamise toetuse rakendumisest alates keskkonnasõbraliku majandamise toetuse viieaastase kohustuse. Nitraaditundlikul alal keskkonnasõbraliku tootmise lisakohustuste vastuvõtmine on tingitud asjaolust, et nitraaditundlikul alal asuv Pandivere piirkond on kogu Eesti jaoks oluline põhjavee toiteala, Kesk-Eesti tasandik on aga põhjavee kohalik toiteala ning transiit- ja väljumisala. Samas teeb nitraaditundlikul alal põllumajandusliku tootmise keeruliseks asjaolu, et seal asuvad Eesti viljakaimad mullad. Seetõttu on seal maakasutus riigi keskmisega võrreldes ligikaudu 50% intensiivsem ning täiendavate keskkonnasõbralike majandamisviiside kasutuselevõtmine on seega kogu Eesti jaoks olulise tähtsusega.

Põllumajandusliku keskkonnatoetuse raames võeti 2007. aastal mahepõllumajandusliku tootmise eest toetuse saamiseks uusi taotlusi vastu ainult füüsilisest isikust ettevõtjatelt ja juriidilistelt isikutelt, kellel ei ole MAKi raames kehtivat mahepõllumajandusliku tootmise kohustust. Rohumaa kohta makstakse uute taotluste puhul mahepõllumajandusliku tootmise eest toetust, kui rohumaa kohta peetakse ettevõttes mahepõllumajanduse seaduse kohaselt aasta ringi hektari kohta vähemalt 0,3 loomühikule vastaval hulgal loomi. 2009. aastast asendub senine mahepõllumajandusliku tootmise toetus Eesti maaelu arengukava 2007–2013 raames välja töötatud uue mahepõllumajandusliku tootmise toetusega. Seetõttu peavad tootjad, kes 2007. aastal võtsid mahepõllumajandusliku tootmise kohustuse, 2009. aastal üle minema Eesti maaelu arengukava 2007–2013 mahepõllumajandusliku tootmise kohustusele.

Taotluste vastuvõtt toimus PRIA piirkondlikes büroodes 9. kuni 29. maini 2007. Hilinenud taotluste vastuvõtmise aeg oli 30. mai kuni 25. juuni 2007.

Aastatel 2004–2006 võetud mitmeaastaseid kohustusi finantseeritakse kuni nende lõppemiseni ning selleks tuli põllumajandusliku keskkonnatoetuse toetuse (va kiviaia rajamise, taastamise ja hooldamise tegevuse) taotlejatel 2007. a vastuvõtuperioodil esitada kohustuse jätkamise kinnitus. Paljud taotlejad, kellel oli juba varem võetud kehtiv kohustus, jätsid taotlusel võetud kohustuse jätkamise kinnitamata või taotluse üldse esitamata. Osad taotlejad jätsid kohustuse üleandmisel esitamata kohustuse üleandmise akti ja nii ei teadnud keegi, et kohustus on üle läinud teisele tootjale. Kohustuse esmakordsel võtmisel ei esitatud viie aastase kohustuse võtmise vormi.

3.3.2.1. Baastegevus - Keskkonnasõbralik tootmine

2007. aastal oli keskkonnasõbraliku tootmise toetuse taotlejaid 5889. Taotletud pind kokku oli 467 607,61 hektarit. 31. detsembri 2007. a seisuga ei olnud toetuse taotluste menetlemine veel lõppenud ning seega puuduvad andmed heakskiidetud taotluste kohta.

Keskkonnasõbraliku tootmise taotluse esitamisega hilines kokku 196 taotlejat. Keskmiselt hilineti 4,5 päeva, kõige rohkem hilineti 19 päeva.

163 taotlejat taotlesid toetust põldudele, mille pind oli alla 0,3 ha ning mille kohta ei saanud toetust taotleda. Keskkonnasõbraliku tootmise kohustuslikul algkoolitusel ei osalenud 8 taotlejat. Keskkonnasõbraliku tootmise kohustuse jätkamist ei kinnitanud 267 taotlejat.

Kehtivaid keskkonnasõbraliku tootmise toetuse kohustusi oli 2007. a lõpu seisuga 5397 (488 048 ha), neist uusi 2007. a võetud kohustusi oli 188 (28 991 ha) ja vanu kohustusi 5209 (459 057 ha). Uue kohustuse võtjaks loetakse siinkohal sellised taotlejad, kes võtsid 2007. aastal teiselt isikult üle aastatel 2004–2006 alustatud kohustuse ning kellel endal ei olnud kehtivat keskkonnasõbraliku tootmise toetuse kohustust.

Keskkonnasõbraliku tootmise toetuse taotlemisest ja taotletud pindadest maakondade lõikes annab ülevaate tabel 15.

Tabel 15. Keskkonnasõbraliku tootmise toetuse taotlemine maakonniti 2007. aastal

Maakond*	Esitatud taotluste arv	Taotletud pind (ha)
HARJUMAA	202	22 108,26
HIIUMAA	237	4 022,10
IDA-VIRUMAA	218	13 739,41
JÕGEVAMAA	234	37 425,08
JÄRVAMAA	206	51 082,47
LÄÄNEMAA	376	24 259,04
LÄÄNE-VIRUMAA	406	60 883,29
PÕLVAMAA	288	28 915,82
PÄRNUMAA	994	51 929,34
RAPLAMAA	452	30 439,64
SAAREMAA	577	25 813,77
TARTUMAA	397	45 704,59
VALGAMAA	329	18 958,59
VILJANDIMAA	357	34 388,21
VÕRUMAA	616	17 938,00
Kokku	5 889	467 607,61

*Maakondlik jaotus on taotleja tegevuskoha järgi.

Enim taotlusi laekus Pärnumaalt (994 taotlust), järgnesid Võrumaa (616 taotlust) ja Saaremaa (577 taotlust). Pindaliselt taotleti enim Lääne-Virumaale, Pärnumaale ja Järvamaale.

PRIA kontrolli osakonna inspektorid kontrollisid 769 taotlejat. Kontrollitud taotlejatest 659 taotlejal vähendati toetust ning 118 taotlejat jäi toetusest ilma. Taotletud ja kontrolliinspektorite poolt kindlakstehtud pinna vahe oli 680 ha. Registriosakonna töötajad teostasid mõõtmisi 298 juhul, mistõttu sanktsioneeriti 231 taotlejat ning sanktsioneerimise tulemusena jäi toetusest ilma 45 taotlejat. Taotletud ja põldude registri ametnike poolt kindlakstehtud pinna vahe oli 281 ha.

Tahtlikke rikkumisi ei tuvastatud. 165 taotlejal tehti kohapeal kindlaks, et põld/põlluosa on alla 0,3 hektari. Kohapealse kontrolli tulemusena vähendati 77 taotleja pinda kokku 143 ha, kuna rohumaa oli 31. juuliks niitmata või karjatamata. Niide oli rohumaa õigeaegselt ära vedamata või hekseldamata 17 taotlejal ning nende taotlejate pinda vähendati 57 ha.

13 taotlejal oli põllumajanduslikus kasutuses olev mustkesa hooldamata. 53 taotlejat kasvas põllumaal vähem kui 15% liblikõielisi kultuure. Ettenähtud andmeid ei kandnud

põlluraamatusse 13 taotlejat. 14 taotlejal puudus viljavaheldusplaan, väetusplaani ei olnud koostatud 39 taotlejal.

2007. a keskkonnasõbraliku tootmise toetus jagunes maakasutustüübi järgi kaheks ühikumäärarühmaks:

1. põllumajanduslikus kasutuses olev maa (k.a lühiajalised rohumaad) (714 kr/ha)
2. püsi- ja loodusliku rohumaad (v. a lühiajaline rohumaad) (331 kr/ha).

Keskkonnasõbraliku tootmise toetuse taotlemisest kultuurigruppide lõikes annab ülevaate tabel 16. Tabelis erinevate kultuurigruppide osas toodud taotluste arv on suurem kui tegelik taotluste arv kokku, kuna ühel taotlejal oli võimalik taotluses märkida toetuse taotlemine mitme kultuurigrupi kohta. Pindalalt kõige enam taotleti toetust kõrreliste heintaimedele (194 353 ha), järgnesid teraviljad (172 548 ha) ja õlikultuurid (48 128 ha). Taotlusi, kus taotleti toetust üksnes heintaimedele ja kõrreliste oli 2146 (33 541).

Tabel 16. Keskkonnasõbraliku tootmise toetuse taotlemine kultuurigruppide lõikes 2007. aastal

Kultuurigrupp	Esitatud taotluste arv	Taotletud pind (ha)
Heintaimed, kõrrelised	4 992	194 353
Teraviljad	2 547	172 548
Õlikultuurid	759	48 128
Heintaimed, liblikõielised	1 834	38 756
Muud	855	5 411
Kaunviljad	382	4 845
Köögiviljad	1 312	2 372
Viljapuud ja marjad	309	584
Ravim- ja maitsetaimed	10	93
Rühvelkultuurid	5	1
Puukool	11	24
Kiukultuurid	4	139

2007. aastal toimus 2006. aastal vastu võetud taotluste heakskiitmine ning toetuse väljamaksmine (vt tabel 17). Lisaks määrati 2007. aastal toetust juurde 2004. ja 2005. a taotlejatele (vt tabel 18).

Tabel 17. 2006. aastal esitatud keskkonnasõbraliku tootmise toetuse taotluste heakskiitmine ja toetuse maksmine maakonniti 2007. aastal

Maakond*	Heakskiidetud pind (ha)	Määratud summa		Makstud summa	
		EUR	EEK	EUR	EEK
HARJUMAA	20 868,43	842 504	13 182 321	842 503,85	13 182 320,80
HIUMAA	3 735,40	138 315	2 164 158	138 160,97	2 161 749,39
IDA-VIRUMAA	12 588,17	455 976	7 134 470	455 775,77	7 131 341,13
JÕGEVAMAA	35 657,39	1 338 814	20 947 890	1 338 466,43	20 942 448,80
JÄRVAMAA	49 475,83	1 954 200	30 576 588	1 954 164,00	30 576 022,37
LÄÄNEMAA	23 319,03	918 138	14 365 745	915 383,56	14 322 640,47
LÄÄNE-VIRUMAA	58 667,37	1 876 466	29 360 318	1 876 381,74	29 358 994,60

PÕLVAMAA	27 460,90	1 209 472	18 924 127	1 211 036,16	18 948 598,39
PÄRNUMAA	49 070,03	1 978 992	30 964 504	1 977 487,03	30 940 948,60
RAPLAMAA	29 403,94	1 209 279	18 921 097	1 210 037,53	18 932 973,26
SAAREMAA	23 595,89	751 857	11 764 010	744 429,87	11 647 796,38
TARTUMAA	43 169,29	1 919 335	30 031 066	1 919 151,50	30 028 195,85
VALGAMAA	17 455,70	734 311	11 489 474	734 155,29	11 487 034,13
VILJANDIMAA	31 279,73	1 372 612	21 476 709	1 371 329,95	21 456 651,16
VÕRUMAA	17 156,80	684 946	10 717 078	684 446,55	10 709 261,36
Kokku	442 903,90	17 385 218	272 019 555	17 372 910,20	271 826 976,70

*Maakondlik jaotus on taotleja tegevuskoha järgi.

Tabel 18. Keskkonnasõbraliku tootmise toetuse täiendav maksmine 2007. aastal

Maakond*	Maksmine 2004. aastal vastuvõetud taotlustele		Maksmine 2005. aastal vastuvõetud taotlustele	
	EUR	EEK	EUR	EEK
HARJUMAA	-	-	1 010,99	15 818,49
HIIUMAA	-	-	1 520,84	23 795,99
IDA-VIRUMAA	2 089,35	32 691,20	1 672,50	26 168,90
JÕGEVAMAA	-	-	1 357,65	21 242,57
JÄRVAMAA	-	-	2 170,79	33 965,45
LÄÄNEMAA	-	-	928,69	14 530,85
LÄÄNE-VIRUMAA	49,17	769,32	3 563,19	55 751,87
PÕLVAMAA	-	-	69,51	1 087,65
PÄRNUMAA	-	-	619,54	9 693,72
RAPLAMAA	-	-	9 624,62	150 592,55
SAAREMAA	12 305,63	192 541,28	1 566,00	24 502,52
TARTUMAA	-	-	51,04	798,67
VALGAMAA	-	-	3 793,98	59 362,84
VILJANDIMAA	20,53	321,3	27 949,34	437 312,07
VÕRUMAA	-	-	1 010,99	15 818,49
Kokku	14 464,68	226 323,10	1 520,84	23 795,99

*Maakondlik jaotus on taotleja tegevuskoha järgi.

2007. a jooksul välja makstud toetussumma oli kokku 17 415 324,21 eurot (272 490 611,86 krooni), sellest maksti 2004. a kuuele taotlejale juurde 14 464,68 eurot (226 323,10 krooni), 2005. a 80-le taotlejale juurde 1 520,84 eurot (23 795,99 krooni) ning 2006. a 5227-le taotlejale 17 372 910,20 eurot (271 826 976,70 krooni).

Vaatlusaluse aasta jooksul on taotlejatelt toetust tagasi nõutud. Tagasinõuete alusel maksti 2007. a jooksul tagasi 101 093 eurot (1 581 754 krooni).

3.3.2.2. Lisategevused

3.3.2.2.1. Mahepõllumajanduslik tootmine

2007. aastal oli mahepõllumajandusliku tootmise toetuse taotlejaid 1224. Taotletud pind oli 69 799 hektarit. 31. detsembri 2007. a seisuga ei olnud toetuse taotluste menetlemine veel lõppenud ning seega puuduvad andmed heakskiidetud taotluste kohta.

Mahepõllumajandusliku tootmise taotluse esitamisega hilines kokku 22 taotlejat. Keskmiselt hilineti ligi 3 päeva, kõige rohkem hilineti 12 päeva.

48 taotlejat taotlesid toetust põldude kohta, mille pind oli alla 0,3 ha ning mille kohta seetõttu ei saanud toetust taotleda. Mahepõllumajandusliku tootmise kohustuslikul algkoolitusel ei osalenud 35 taotlejat. Põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registrisse mitte kantud massiividel asuvate põldude kohta taotles toetust 1 taotleja. 12 taotlejal oli ettevõtte mahetunnustatus tunnistatud kehtetuks. Mahepõllumajandusliku tootmise toetuse kohustuse jätkamist ei kinnitanud 12 taotlejat. Lisaks on osadel tootjatel täitmata ka loomühikute nõue ehk ühe hektari kohta ei peetud vähemalt 0,1 loomühikule vastaval arvul loomi.

Mahepõllumajandusliku tootmise toetuse taotlemisest 2007. aastal maakondade lõikes annab ülevaate tabel 19.

Kehtivaid mahepõllumajandusliku tootmise toetuse kohustusi oli aastalõpu seisuga 1142 (71 270 ha), neist uusi 2007. aastal võetud kohustusi oli 102 (5018 ha) ja vanu kohustusi oli 1040 (66 252 ha). Uue kohustuse alustajaks loetakse siinkohal sellised taotlejad, kes võtsid 2007. aastal üle kellegi teise aastatel 2004–2006 alustatud kohustuse ning kellel endal ei olnud kehtivat mahepõllumajandusliku tootmise toetuse kohustust.

Tabel 19. Mahepõllumajandusliku tootmise toetuse taotlemine maakonniti 2007. aastal

Maakond*	Esitatud taotluste arv	Taotletud pind (ha)
HARJUMAA	53	4 572,33
HIIUMAA	127	6 321,56
IDA-VIRUMAA	26	1 906,25
JÕGEVAMAA	50	2 347,19
JÄRVAMAA	30	1 408,90
LÄÄNEMAA	65	5 308,77
LÄÄNE-VIRUMAA	39	2 736,33
PÖLVAMAA	68	2 485,73
PÄRNUMAA	111	6 218,07
RAPLAMAA	75	4 330,07
SAAREMAA	141	7 489,99
TARTUMAA	111	6 016,20
VALGAMAA	63	4 402,07
VILJANDIMAA	121	7 025,87
VÖRUMAA	144	7 219,05
Kokku	1 224	69 788,38

*Maakondlik jaotus on taotleja tegevuskoha järgi.

Enim taotlusi laekus Võrumaalt (144 taotlust), järgnesid Saaremaa (141 taotlust) ja Hiiumaa (127 taotlust). Pindalaliselt taotleti enim Saaremaale (7 489,99 ha), Võrumaale (7 219,05 ha) ja Viljandimaale (7 025,87 ha).

Mahepõllumajandusliku tootmise toetus jagunes kolmeks ühikumäärarühmiks:

1. püsirohumaat ja looduslik rohumaat, mille hektari kohta peetakse vähemalt 0,1 lü loomi, millest vähemalt 50% peetakse mahepõllumajandusliku loomakasvatuse nõuete kohaselt (1156 kr/ha);
2. teravili, kaunvili, tehniline kultuur, kartul, söödajuurvili, mustkesa ja lühiajaline rohumaat (1516 kr/ha)
3. avamaa köögiviljad, ravim- ja maitsetaimed ning puuvili- ja marjakultuurid (3764 kr/ha).

Mahepõllumajandusliku tootmise toetuse taotlemisest kultuurigruppide lõikes annab ülevaate alljärgnev tabel. Tabelis erinevate kultuurigruppide osas toodud taotluste arv on suurem kui tegelik taotluste arv kokku, kuna ühel taotlejal oli võimalik taotluses märkida toetuse taotlemine mitme kultuurigrupi kohta. Pindalalt kõige enam taotleti toetust kõrreliste heintaimedele (49 690 ha), järgnesid teraviljad (9 811 ha) ja liblikõielised heintaimed (6 816 ha). Taotlusi, kus taotleti toetust üksnes heintaimedele ja kõrrelistele oli 274 (14 380 ha).

Tabel 20. Mahepõllumajandusliku tootmise toetuse taotlemine kultuurigruppide lõikes 2007. aastal

Kultuurigrupp	Esitatud taotluste arv	Taotletud pind (ha)
Heintaimed, kõrreliste	977	49 690
Teraviljad	543	9 811
Heintaimed, liblikõielised	470	6 816
Muud	216	1 540
Viljapuud ja marjad	333	1 092
Ravim- ja maitsetaimed	19	214
Köögiviljad	333	208
Kaunviljad	50	207
Õlikultuurid	25	199
Rühvelkultuurid	2	1
Puukool	1	1

Toetuse saamise põhinõuete ehk mahepõllumajanduse seaduse järgimise üle tegi kõigi taotlejate osas kontrolli Taimetoodangu Inspeksioon. PRIA kontrolli osakonna inspektorid kontrollisid 202 taotlejat. Kontrollimise tulemusena sanktsioneeriti neist 145 taotlejat ning sanktsioneerimise tulemusena jäi toetusest ilma 20 taotlejat. Taotletud ja kontrolliinspektorite poolt kindlakstehtud pinna vahe oli 162 ha. Registriosakonna ametnike poolt teostati mõõtmisi 103 taotleja puhul, neist sanktsioneeriti 66 taotlejat ning sanktsioneerimise tulemusena jäi toetusest ilma 6 taotlejat. Taotletud ja põldude registri ametnike poolt kindlakstehtud pinna vahe oli 130 ha.

Tahtlikke rikkumisi mahepõllumajandusliku tootmise toetuse puhul ei tuvastatud. 48 taotlejal tehti kohapeal kindlaks, et põld/põlluosa on alla 0,3 hektari. Kohapealse kontrolli tulemusena vähendati 21 taotleja pinda 70 ha, kuna rohumaat oli õigeaegselt niitmata või karjatamata. Niide oli õigeaegselt ära vedamata või hekseldamata 8 taotlejal (pinda vähendati 12 ha).

14 taotlejal vähendati toetust, kuna taotleja ei olnud lasknud teha nõuetekohaselt mullaproove. Väetusplaani ei olnud koostanud 9 taotlejat. 6 taotlejal oli

põllumajanduskultuur umbrohtunud. Ettenähtud andmeid ei kandnud põlluraamatusse 5 taotlejat.

2007. aastal toimus 2006. aastal vastu võetud taotluste heakskiitmine ning toetuse väljamaksmine (vt tabel 21). Lisaks määrati 2007. aastal toetust juurde 2004. ja 2005. a taotlejatele (vt tabel 22).

Tabel 21. 2006. aastal esitatud mahepõllumajandusliku tootmise toetuse taotluste heakskiitmine ja toetuse maksmine maakonniti 2007. aastal

Maakond*	Heakskiidetud pind (ha)	Määratud summa		Makstud summa	
		EUR	EEK	EUR	EEK
HARJUMAA	4 076,89	336 416	5 263 774	336 152,76	5 259 647,79
HIIUMAA	6 707,21	508 743	7 960 101	507 030,44	7 933 302,50
IDA-VIRUMAA	1 156,71	95 376	1 492 304	95 375,60	1 492 303,90
JÕGEVAMAA	1 368,13	129 511	2 026 402	129 510,72	2 026 402,45
JÄRVAMAA	789,17	73 469	1 149 547	73 469,44	1 149 546,92
LÄÄNEMAA	5 166,94	429 492	6 720 091	428 187,37	6 699 676,53
LÄÄNE-VIRUMAA	2 193,74	204 277	3 196 236	204 221,44	3 195 371,26
PÕLVAMAA	2 132,12	203 158	3 178 736	203 163,66	3 178 820,59
PÄRNUMAA	5 386,26	496 479	7 768 216	492 794,47	7 710 557,88
RAPLAMAA	3 900,32	357 736	5 597 359	348 437,66	5 451 864,71
SAAREMAA	7 040,26	543 242	8 499 893	539 432,86	8 440 290,19
TARTUMAA	5 195,23	498 926	7 806 492	499 910,19	7 821 894,72
VALGAMAA	4 181,24	367 409	5 748 698	374 972,81	5 867 049,57
VILJANDIMAA	6 177,49	605 925	9 480 667	605 782,51	9 478 436,60
VÕRUMAA	5 991,94	553 139	8 654 741	553 036,13	8 653 135,06
Kokku	61 463,65	5 403 299	84 543 257	5 391 478,06	84 358 300,67

*Maakondlik jaotus on taotleja tegevuskoha järgi.

Tabel 22. Mahepõllumajandusliku tootmise toetuse täiendav maksmine 2007. aastal

Maakond*	Maksmine 2004. aastal vastuvõetud taotlustele		Maksmine 2005. aastal vastuvõetud taotlustele	
	EUR	EEK	EUR	EEK
HARJUMAA	-	-	-	-
HIIUMAA	0,74	11,56	2 571,17	40 230,12
IDA-VIRUMAA	-	-	-	-
JÕGEVAMAA	-	-	-	-
JÄRVAMAA	-	-	-	-
LÄÄNEMAA	-	-	2 291,08	35 847,56
LÄÄNE-VIRUMAA	-	-	-	-
PÕLVAMAA	-	-	-	-
PÄRNUMAA	236,28	3 696,96	2 436,62	38 124,88
RAPLAMAA	-	-	-	-
SAAREMAA	-	-	14 842,68	232 237,52
TARTUMAA	-	-	122,91	1 923,18
VALGAMAA	325,82	5 097,96	6 577,99	102 923,22
VILJANDIMAA	-	-	-	-
VÕRUMAA	-	-	610,93	9 559,02

Kokku	562,84	8 806,48	2 942,84	46 045,50
--------------	---------------	-----------------	-----------------	------------------

*Maakondlik jaotus on taotleja tegevuskoha järgi.

Varasemate aastate taotluste ülevaatamisel otsustati täiendavalt juurde määrata 2004. a toetuse kolmele taotlejale 562,84 eurot (8 806,48 krooni) ja 2005. a 28-le taotlejale 2 942,84 eurot (46 045,5 krooni). 2006. a taotlejatele maksti välja 5 391 478,06 eurot (84 358 300,67 krooni).

2007. a jooksul välja makstud toetussumma kokku oli 5 421 494,30 eurot (84 827 952,65 krooni). Kõige rohkem toetust maksti välja Viljandimaa taotlustele – 605 782,51 eurot (9 478 436,60 krooni), Saaremaa taotlejatele maksti toetust 554 275,54 eurot (8 672 527,71 krooni) ja Võrumaale taotlejatele 553 647,06 eurot (8 662 694,08 krooni).

Vaatlusaluse aasta jooksul on taotlejatelt toetust tagasi nõutud. Tagasinõuete alusel maksti 2007. a jooksul tagasi 52 023 eurot (813 986 krooni).

3.3.2.2.2. Kiviaia rajamine, taastamine ja hooldamine

2005. a 5. septembrist kuni 14. oktoobrini võeti vastu kiviaia rajamise, taastamise ja hooldamise toetuse taotlusi. Taotluste menetlemise protsess on väga pikk ning toetuse väljamaksmine toimus alles 2007. a alguses.

Kokku esitati 338 taotlust kiviaia rajamiseks, taastamiseks ja hooldamiseks. Toetust taotleti 41 048,2 meetri kiviaia rajamiseks, 85 504,8 meetri kiviaia taastamiseks ja 35 959 meetri kiviaia hooldamiseks.

Kokku määrati toetust 226 taotlejale, sealhulgas 95 taotlejale kiviaia rajamiseks, 155 taotlejale kiviaia taastamiseks ja 105 taotlejale kiviaia hooldamiseks. Heaks kiideti 19 295 meetri kiviaia rajamine, 39 451 meetri kiviaia taastamine ja 26 034 meetri kiviaia hooldamine. Kiviaia rajamise, taastamise ja hooldamise toetuse taotlemisest ning heakskiitmisest maakondade lõikes annab ülevaate tabel 23. Ülevaade kiviaia rajamise, taastamise ja hooldamise toetuse maksmisest maakondade lõikes on tabelis 24.

Tabel 23. 2005. aastal esitatud kiviaia rajamise, taastamise ja hooldamise toetuse taotlused ja nende heakskiitmine 2007. aastal

Maakond*	Esitatud taotluste arv	Heakskiitmine			Heakskiidetud taotluste arv kokku
		kiviaia rajamise taotlused	kiviaia taastamise taotlused	kiviaia hooldamise taotlused	
HARJUMAA	23	4	8	3	10
HIIUMAA	10	3	6	2	8
IDA-VIRUMAA	-	-	-	-	-
JÕGEVAMAA	3	2	1	-	2
JÄRVAMAA	3	1	-	-	1
LÄÄNEMAA	28	10	14	5	19
LÄÄNE-VIRUMAA	12	8	4	5	9
PÕLVAMAA	-	-	-	-	-
PÄRNUMAA	34	11	9	8	17
RAPLAMAA	22	6	9	2	11
SAAREMAA	177	40	95	73	132
TARTUMAA	2	1	-	1	1
VALGAMAA	1	1	1	1	1
VILJANDIMAA	14	6	5	4	10

VÕRUMAA	9	2	3	1	5
Kokku	338	95	155	105	226

*Maakondlik jaotus on taotleja tegevuskoha järgi.

338-st kiviaia rajamise, taastamise ja hooldamise toetuse taotlusest üle poole, 177 taotlust, laekus Saaremaalt. Pärnumaalt esitati 34 ja Läänemaalt 28 taotlust. Enim toetust saanud taotlejaid oli Saaremaal – 133, järgnesid Läänemaa 19 ja Pärnumaa 17 heakskiidetud taotlusega.

Tabel 24. Kiviaia rajamise, taastamise ja hooldamise toetuse maksmine 2005. a taotlustele 2007. aastal

Maakond*	Makstud summad 2005. aastal vastuvõetud kiviaia rajamise toetusele		Makstud summad 2005. aastal vastuvõetud kiviaia taastamise toetusele		Makstud summad 2005. aastal vastuvõetud kiviaia hooldamise toetusele		Makstud summad 2005. aastal vastuvõetud taotlustele kokku	
	EUR	EEK	EUR	EEK	EUR	EEK	EUR	EEK
HARJUMAA	40 048,73	626 626,50	34 251,53	535 920,00	5 828,74	91 200,00	80 129,01	1 253 746,50
HIIUMAA	4 719,88	73 850,00	13 548,63	211 990,00	2 428,64	38 000,00	20 697,15	323 840,00
IDA-VIRUMAA	-	-	-	-	-	-	-	-
JÕGEVAMAA	5 189,63	81 200,00	370,69	5 800,00	-	-	5 560,31	87 000,00
JÄRVAMAA	1 073,72	16 800,00	-	-	-	-	1 073,72	16 800,00
LÄÄNEMAA	79 417,71	1 242 617,19	69 980,25	1 094 953,00	9 887,00	154 698,00	159 284,97	2 492 268,19
LÄÄNE-VIRUMAA	41 647,87	651 647,50	15 846,89	247 950,00	7 018,78	109 820,00	64 513,54	1 009 417,50
PÖLVAMAA	-	-	-	-	-	-	-	-
PÄRNUMAA	57 108,25	893 550,00	49 957,56	781 666,00	19 602,79	306 717,00	126 668,61	1 981 933,00
RAPLAMAA	30 354,84	474 950,00	33 184,89	519 230,71	4 189,41	65 550,00	67 729,14	1 059 730,71
SAAREMAA	163 724,26	2 561 728,08	465 986,61	7 291 106,15	252 713,02	3 954 099,47	882 423,89	13 806 933,70
TARTUMAA	2 907,98	45 500,00	-	-	3 642,96	57 000,00	6 550,94	102 500,00
VALGAMAA	4 473,82	70 000,00	11 120,63	174 000,00	1 214,32	19 000,00	16 808,76	263 000,00
VILJANDIMAA	17 606,70	275 485,00	19 349,89	302 760,00	7 277,43	113 867,00	44 234,02	692 112,00
VÕRUMAA	2 236,91	35 000,00	2 880,24	45 066,00	352,15	5 510,00	5 469,30	85 576,00
Kokku	450 510,29	7 048 954,27	716 477,82	11 210 441,86	314 155,25	4 915 461,47	1 481 143,35	23 174 857,60

*Maakondlik jaotus on taotleja tegevuskoha järgi.

Kokku maksti kiviaia rajamise, taastamise ja hooldamise toetust 226 taotlejale summas 1 481 143,35 eurot (23 174 857,60 krooni). Suurima osa sellest moodustas kiviaia taastamise toetus (716 477,82 eurot ehk 11 210 441,86 krooni). Enim toetust maksti välja Saaremaa taotlejatele, kokku 882 423,89 eurot (13 806 933,7 krooni), järgnesid väljamaksed Läänemaa (159 284,97 eurot ehk 2 492 268,19 krooni) ja Pärnumaa (126 668,61 eurot ehk 1 981 933 krooni) taotlejatele.

Kiviaia rajamise, taastamise ja hooldamise toetuse kohapealse kontrolli valimisse langes 2007. aastal kokku 12 taotlejat. Neist 6 oli taotlenud kiviaia rajamise toetust, 7 kiviaia hooldamise toetust ja kõik 12 kiviaia taastamise toetust.

Kontrollimisel selgus, et ühel kiviaia rajamise taotlejal oli kokku rajatud 100 meetrit kiviaeda, aga ükski osa sellest ei piirnenud põllumajandusmaaga, mis on toetuse saamise üheks tingimuseks. Kahel taotlejal oli rajatud kiviaeda vähem (kokku 165 meetrit), kui taotletud. Ühel taastamistoetuse taotlejal oli kiviaed taastamata terves ulatuses, kolmel taotlejal oli taastatud kiviaeda vähem, kui toetuses taotletud. Kokku oli kontrollitud

taotlejal taastatud 404 meetrit vähem kiviaeda, kui taotletud. Kahel kiviaia hoolduse taotlejal oli kiviaeda hooldatud 34 meetri võrra taotletust vähem.

Kiviaia rajamise, taastamise ja hooldamise toetuse puhul selgus 2007. aastal 2005. aastal vastu võetud toetuste taotlustele toetuse määramiste käigus peamiste puudustena, et 13-l juhul on taastatud, kaheksal juhul rajatud ja kuuel juhul hooldatud vähem meetreid kiviaeda, kui taotletud. Üheksal juhul oli taotleja jätnud toetuse taotlemise aastale järgneva aasta 1. septembriks kiviaia hooldamata. Mitmel juhul ei olnud rajatav või taastatav kiviaed nõuetekohase kõrgusega. Puudusena tuli ilmsiks ka see, et taastatud kiviaed ei asu põllumajanduslikus kasutuses oleval maal ega piirne põllumajandusmaaga.

Vaatlusaluse aasta jooksul on taotlejalt toetust tagasi nõutud. Tagasinõuete alusel maksti 2007. a jooksul tagasi 23 953 eurot (374 783 krooni).

3.3.2.3. Eritegevus - Kohalikku ohustatud tõugu looma kasvatamine

Aastatel 2004–2006 võetud kohustusega taotlejad pidid toetuse saamiseks taotluste vastuvõtuperioodil kinnitama kohustuse jätkamist. Kuna ohustatud tõugu looma pidamise toetus rakendus ka uue, Eesti maaelu arengukava 2007–2013 raames, oli taotlejal võimalus üle minna uuele ohustatud tõugu looma pidamise toetuse kohustusele, esitades selleks vastavad dokumendid. Kohustuse üleminekul algas kõigile taotletud loomade osas 2007. aastast uus viieaastane kohustuseperiood.

Kokku asendas vana, aastatel 2004–2006 alustatud kohalikku ohustatud tõugu looma kasvatamise kohustuse uue Eesti maaelu arengukava 2007–2013 ohustatud tõugu looma pidamise toetuse kohustusega 202 taotlejat (vt tabel 24). Sealhulgas:

- eesti tõugu hobuste kasvatamise toetuse taotlejaid 77;
- eesti maakarja tõugu veiste kasvatamise toetuse taotlejaid 42;
- eesti raskeveo hobuste kasvatamise toetuse taotlejaid 22;
- tori tõugu hobuste kasvatamise toetuse taotlejaid 61.

Tabel 25. Aastatel 2004–2006 alustatud kohalikku ohustatud tõugu looma kasvatamise kohustuse asendamine uue Eesti maaelu arengukava 2007–2013 ohustatud tõugu looma pidamise toetuse kohustusega

Maakond*	Eesti tõugu hobuste kasvatamise toetuse taotlejad	Eesti maakarja tõugu veiste kasvatamise toetuse taotlejad	Eesti raskeveo hobuste kasvatamise toetuse taotlejad	Tori tõugu hobuste kasvatamise toetuse taotlejad	Taotlejad kokku
HARJUMAA	8	3	2	4	17
HIUMAA	16	1	1	4	22
IDA-VIRUMAA	-	-	10	1	11
JÕGEVAMAA	-	-	-	1	1
JÄRVAMAA	2	-	-	2	4
LÄÄNEMAA	11	1	-	7	19
LÄÄNE-VIRUMAA	4	1	6	10	21
PÖLVAMAA	1	1	1	1	4
PÄRNUMAA	5	13	2	6	26
RAPLAMAA	5	1	-	6	12
SAAREMAA	13	3	-	-	16

TARTUMAA	2	3	-	5	10
VALGAMAA	3	7	-	3	13
VILJANDIMAA	3	5	-	3	11
VÕRUMAA	4	3	-	8	15
Kokku	77	42	22	61	202

*Maakondlik jaotus on taotleja tegevuskoha järgi.

MAKi raames makstakse toetust eesti hobuse, eesti maakarja tõugu veise, tori hobuse ja eesti raskeveohobuse kasvatamiseks.

2007. aastal esitati 1164 ohustatud tõugu looma kasvatamise eest toetuse saamiseks kokku 450 kohustuse jätkamise kinnitust. Kohalikku ohustatud tõugu looma kasvatamise toetuse taotluse esitamiseega hilines kokku 27 taotlejat. Keskmiselt hilineti 5,2 päeva.

PRIA kontrolli osakonna inspektorid kontrollisid 149 kohalikku ohustatud tõugu looma kasvatamise toetuse taotlejat. Kontrollitud taotlejate arv jagunes alategevuste lõikes järgmiselt:

- eesti tõugu hobuste kasvatamise toetuse taotlejaid 32;
- eesti maakarja tõugu veiste kasvatamise toetuse taotlejaid 56;
- eesti raskeveo hobuste kasvatamise toetuse taotlejaid 6;
- tori tõugu hobuste kasvatamise toetuse taotlejaid 55.

31. detsembri 2007. a seisuga ei olnud toetuse taotluste menetlemine veel lõppenud ning seega puuduvad andmed heakskiidetud taotluste kohta. 2007. aastal esitatud kohalikku ohustatud tõugu looma kasvatamise toetuse kohustuse jätkamise kinnitusi finantseeritakse juba Eesti maaelu arengukava 2007–2013 vahenditest.

Vaatlusaluse aasta jooksul on kohalikku ohustatud tõugu looma kasvatamise toetuse taotlejatelt toetust tagasi nõutud. Tagasinõuete alusel maksti 2007. a jooksul tagasi 4869 eurot (76 184 krooni).

2007. aastal võeti vastu ka uusi ohustatud tõugu looma pidamise toetuse taotlusi, aga nende taotluste vastuvõtt toimus Eesti maaelu arengukava 2007–2013 raames.

3.3.2.3.1. Eesti tõugu hobuse kasvatamine

Kokku esitati 2007. aastal 182 eesti tõugu hobuste kasvatamise toetuse kohustuse jätkamise kinnitust. Toetust taotleti 658 eesti tõugu hobuse kasvatamiseks. 2007. a toetuse määramise otsused tehti 2008. a alguses. Eesti tõugu hobuste kasvatamise toetuse taotlemisest (kohustuse jätkamise kinnituste esitamisest) maakondade lõikes annab ülevaate tabel 26.

Kehtivaid eesti tõugu hobuste kasvatamise toetuse kohustusi oli 2007. a lõpu seisuga 151 (644 hobust).

Tabel 26. Eesti tõugu hobuste kasvatamise toetuse taotlemine (kohustuste jätkamise kinnituste esitamine) 2007. aastal

Maakond*	Esitatud taotluste arv	Taotletud loomi
HARJUMAA	14	51
HIUMAA	6	14
IDA-VIRUMAA	1	8
JÕGEVAMAA	4	6
JÄRVAMAA	7	12
LÄÄNEMAA	8	17
LÄÄNE-VIRUMAA	8	21
PÖLVAMAA	-	-
PÄRNUMAA	19	53
RAPLAMAA	9	13
SAAREMAA	58	362
TARTUMAA	17	41
VALGAMAA	2	4
VILJANDIMAA	18	37
VÖRUMAA	11	19
Kokku	182	658

*Maakondlik jaotus on taotleja tegevuskoha järgi.

Kõige rohkem eesti tõugu hobuste kasvatamise toetuse taotlusi laekus Saaremaalt (58 taotlust), järgnesid Pärnumaa (19 taotlust) ja Viljandimaa (mõlemal 18 taotlust).

2006. a eesti tõugu hobuste kasvatamise toetuse eest maksti 2007. aastal 238-le taotlejale välja 165 058 eurot (2 582 589 krooni). 2006. aastal vastu võetud eesti tõugu hobuste kasvatamise toetuse taotluste heakskiitmisest ja maksmisest maakondade lõikes annab ülevaate tabel 27. 2007. a toetus makstakse välja 2008. aastal.

Tabel 27. 2006. aastal vastu võetud Eesti tõugu hobuste kasvatamise toetuse taotluste heakskiitmine ja maksmine 2007. aastal

Maakond*	Heakskiidetud taotluste arv	Heakskiidetud loomade arv	Määratud summa		Makstud summa	
			EUR	EEK	EUR	EEK
HARJUMAA	19	74	12 060,13	188 700,00	12 060,13	188 700,00
HIUMAA	21	77	12 547,42	196 324,50	12 710,40	198 874,50
IDA-VIRUMAA	1	7	1 106,60	17 314,50	1 106,60	17 314,50
JÕGEVAMAA	4	5	814,87	12 750,00	814,87	12 750,00
JÄRVAMAA	9	15	2 444,62	38 250,00	2 444,62	38 250,00
LÄÄNEMAA	18	46	7 496,84	117 300,00	7 496,84	117 300,00
LÄÄNE-VIRUMAA	11	37	5 971,39	93 432,00	5 971,39	93 432,00
PÖLVAMAA	1	1	162,97	2 550,00	162,97	2 550,00
PÄRNUMAA	22	76	12 376,30	193 647,00	12 376,30	193 647,00
RAPLAMAA	12	36	5 863,83	91 749,00	5 863,83	91 749,00
SAAREMAA	65	512	83 423,49	1 305 294,00	82 820,48	1 295 859,00
TARTUMAA	17	51	8 257,93	129 208,50	8 257,93	129 208,50
VALGAMAA	5	12	1 955,70	30 600,00	1 955,70	30 600,00
VILJANDIMAA	22	42	6 778,12	106 054,50	6 778,12	106 054,50
VÖRUMAA	11	26	4 237,34	66 300,00	4 237,34	66 300,00
Kokku	238	1 017	165 497,55	2 589 474,00	165 057,52	2 582 589,00

*Maakondlik jaotus on taotleja tegevuskoha järgi.

Kõige rohkem toetusesaajaid (65) ja toetatud loomi (512) oli Saaremaal. 2006. a toetustest maksti ligi pool, 82 820,48 eurot (1 295 859 krooni), Saaremaa taotlejatele. 12 710,40 eurot (198 874,5 krooni) maksti Hiiumaa ja 12 376,30 eurot (193 647 krooni) Pärnumaa taotlejatele.

3.3.2.3.2. Eesti maakarja tõugu veise kasvatamine

Kokku esitati 2007. aastal 102 eesti maakarja tõugu veiste kasvatamise toetuse kohustuse jätkamise kinnitust. Toetust taotleti 229 eesti maakarja tõugu veiste kasvatamiseks. 2007. a toetuse määramise otsused tehti 2008. a alguses. Eesti maakarja tõugu veiste kasvatamise toetuse taotlemisest (kohustuse jätkamise kinnituste esitamisest) maakondade lõikes annab ülevaate tabel 28.

Kehtivaid eesti maakarja tõugu veise kasvatamise toetuse kohustusi oli 2007. a lõpu seisuga 82 (256 veist).

Tabel 28. Eesti maakarja tõugu veiste kasvatamise toetuse taotlemine (kohustuste jätkamise kinnituste esitamine) 2007. aastal

Maakond*	Esitatud taotluste arv	Taotletud loomi
HARJUMAA	6	7
HIUMAA	-	-
IDA-VIRUMAA	2	7
JÕGEVAMAA	3	3
JÄRVAMAA	9	17
LÄÄNEMAA	-	-
LÄÄNE-VIRUMAA	10	8
PÖLVAMAA	-	-
PÄRNUMAA	27	74
RAPLAMAA	7	26
SAAREMAA	8	11
TARTUMAA	11	24
VALGAMAA	2	1
VILJANDIMAA	11	37
VÕRUMAA	6	14
Kokku	102	229

*Maakondlik jaotus on taotleja tegevuskoha järgi.

Kõige rohkem eesti maakarja tõugu veise kasvatamise toetuse taotlusi laekus Pärnumaalt (27 taotlust), järgnesid Tartumaa (11 taotlust) ja Viljandimaa (11 taotlust).

2007. aastal maksti 2006. a esitatud eesti maakarja tõugu veiste kasvatamise toetuse taotluste eest välja 110 658,97 eurot (1 731 436,60 krooni). 2006. aastal vastu võetud eesti maakarja tõugu veiste kasvatamise toetuse taotluste heakskiitmisest ja maksimisest maakondade lõikes annab ülevaate tabel 29. 2007. a toetus makstakse välja 2008. aastal.

Tabel 29. 2006. aastal vastu võetud eesti maakarja tõugu veiste kasvatamise toetuse taotluste heakskiitmine ja maksmine 2007. aastal

Maakond*	Heakskiidetud taotlejate arv	Heakskiidetud loomade arv	Määratud summa		Makstud summa	
			EUR	EEK	EUR	EEK
HARJUMAA	8	25	4 334,81	67 825,00	4 334,81	67 825,00
HIIUMAA	1	4	693,57	10 852,00	693,57	10 852,00
IDA-VIRUMAA	2	7	1 213,75	18 991,00	1 387,14	21 704,00
JÕGEVAMAA	2	2	346,78	5 426,00	346,78	5 426,00
JÄRVAMAA	9	15	2 569,67	40 206,66	2 569,67	40 206,66
LÄÄNEMAA	1	1	173,39	2 713,00	173,39	2 713,00
LÄÄNE-VIRUMAA	10	11	1 907,32	29 843,00	1 907,32	29 843,00
PÕLVAMAA	2	2	346,78	5 426,00	346,78	5 426,00
PÄRNUMAA	38	268	46 396,31	725 944,54	46 396,31	725 944,54
RAPLAMAA	7	65	11 270,50	176 345,00	11 270,50	176 345,00
SAAREMAA	10	120	20 807,08	325 560,00	20 807,08	325 560,00
TARTUMAA	13	30	5 097,73	79 762,20	5 097,73	79 762,20
VALGAMAA	9	14	2 427,49	37 982,00	2 427,49	37 982,00
VILJANDIMAA	14	64	11 064,16	173 116,53	9 954,45	155 753,33
VÖRUMAA	9	16	2 772,54	43 380,87	2 945,94	46 093,87
Kokku	135	644	111 421,89	1 743 373,80	110 658,97	1 731 436,60

*Maakondlik jaotus on taotleja tegevuskoha järgi.

Teistest maakondadest märgatavalt suurem toetatud loomade ja toetusesaajate arv 2007. aastal oli Pärnumaal – 38 toetusesaajat ja 268 heakskiidetud looma. Toetusesaajate arvult järgnes Viljandimaa (14 toetuse saajat) ja toetatud loomade arvult Saaremaa (120 looma). Ka makstud summa oli suurim Pärnumaal – 46 396,31 eurot (725 944,54 krooni), Saaremaa taotlejad said 20 807,08 eurot (325 560 krooni) ja Raplamaa taotlejad 11 270,50 eurot (176 345 krooni).

3.3.2.3.3. Eesti raskeveohobuse kasvatamine

Kokku esitati 2007. aastal 18 eesti raskeveo tõugu hobuste kasvatamise toetuse kohustuse jätkamise kinnitust. Toetust taotleti 26 eesti raskeveo tõugu hobuste kasvatamiseks. 2007. a toetuse määramise otsused tehti 2008. a alguses. Eesti raskeveo tõugu hobuste kasvatamise toetuse taotlemisest (kohustuse jätkamise kinnituste esitamisest) maakondade lõikes annab ülevaate tabel 30.

Kehtivaid eesti raskeveo tõugu hobuste kasvatamise toetuse kohustusi oli 2007. a lõpu seisuga 9 (25 hobust).

Tabel 30. Eesti raskevehobuste kasvatamise eest toetuse taotlemine (kohustuste jätkamise kinnituste esitamine) 2007. aastal

Maakond*	Esitatud taotluste arv	Taotletud loomi
HARJUMAA	2	4
HIIUMAA	-	-
IDA-VIRUMAA	-	-
JÕGEVAMAA	-	-
JÄRVAMAA	-	-
LÄÄNEMAA	-	-
LÄÄNE-VIRUMAA	5	5
PÕLVAMAA	-	-
PÄRNUMAA	4	11
RAPLAMAA	2	-
SAAREMAA	-	-
TARTUMAA	2	3
VALGAMAA	-	-
VILJANDIMAA	2	2
VÕRUMAA	1	1
Kokku	18	26

*Maakondlik jaotus on taotleja tegevuskoha järgi.

Kõige rohkem eesti raskeveo hobuse kasvatamise toetuse taotlusi laekus Lääne-Virumaalt (5 taotlust).

2006. a eesti raskeveo tõugu hobuste kasvatamise toetuse eest maksti 2007. aastal välja 17 814,76 eurot (278 740,5 krooni). 2006. aastal vastu võetud eesti raskeveo tõugu hobuste kasvatamise toetuse taotluste heakskiitmisest ja maksmisest maakondade lõikes annab ülevaate tabel 31. 2007. a toetus makstakse välja 2008. aastal.

Tabel 31. 2006. aastal vastu võetud eesti raskevehobuste kasvatamise toetuse taotluste heakskiitmine ja maksmine 2007. aastal

Maakond*	Heakskiidetud taotlejate arv	Heakskiidetud loomade arv	Määratud summa		Makstud summa	
			EUR	EEK	EUR	EEK
HARJUMAA	4	7	1 140,82	17 850,00	1 140,82	17 850,00
HIIUMAA	1	1	162,97	2 550,00	162,97	2 550,00
IDA-VIRUMAA	10	61	9 881,16	154 606,50	9 881,16	154 606,50
JÕGEVAMAA	-	-	-	-	-	-
JÄRVAMAA	-	-	-	-	-	-
LÄÄNEMAA	-	-	-	-	-	-
LÄÄNE-VIRUMAA	11	16	2 584,78	40 443,00	2 584,78	40 443,00
PÕLVAMAA	1	1	161,34	2 524,50	161,34	2 524,50
PÄRNUMAA	6	16	2 607,60	40 800,00	2 607,60	40 800,00
RAPLAMAA	2	2	325,95	5 100,00	325,95	5 100,00
SAAREMAA	-	-	-	-	-	-
TARTUMAA	2	3	472,63	7 395,00	472,63	7 395,00

VALGAMAA	-	-	-	-	-	-
VILJANDIMAA	2	2	314,54	4 921,50	314,54	4 921,50
VÕRUMAA	1	1	162,97	2 550,00	162,97	2 550,00
Kokku	40	110	17 814,76	278 740,50	17 814,76	278 740,50

*Maakondlik jaotus on taotleja tegevuskoha järgi.

Kõige rohkem eesti raskeveo tõugu hobuste kasvatamise toetuse saajaid oli Lääne-Virumaal – 11 ja Ida-Virumaal – 10. Ka suurim toetussumma, 9 881,16 eurot (154 606,5 krooni), maksti Ida-Virumaa taotlejatele. Pärnumaa taotlejad said 2 607,60 eurot (40 800 krooni) ja Lääne-Virumaa taotlejad 2 584,78 eurot (40 443 krooni).

3.3.2.3.4. Tori tõugu hobuse kasvatamine

Kokku esitati 2007. aastal 148 tori tõugu hobuste kasvatamise toetuse kohustuse jätkamise kinnitust. Toetust taotleti 251 tori tõugu hobuste kasvatamiseks. 2007. a toetuse määramise otsused tehti 2008. a alguses. Tori tõugu hobuste kasvatamise toetuse taotlemisest (kohustuse jätkamise kinnituste esitamisest) maakondade lõikes annab ülevaate tabel 32.

Kehtivaid tori tõugu hobuste kasvatamise toetuse kohustusi oli aastalõpu seisuga 105 (254 hobust).

Tabel 32. Tori tõugu hobuste kasvatamise eest toetuse taotlemine (kohustuste jätkamise kinnituste esitamine) 2007. aastal

Maakond*	Esitatud taotluste arv	Taotletud loomi
HARJUMAA	11	16
HIIUMAA	-	-
IDA-VIRUMAA	-	-
JÕGEVAMAA	11	15
JÄRVAMAA	14	22
LÄÄNEMAA	5	14
LÄÄNE-VIRUMAA	9	8
PÖLVAMAA	2	7
PÄRNUMAA	16	35
RAPLAMAA	22	48
SAAREMAA	2	4
TARTUMAA	22	30
VALGAMAA	6	8
VILJANDIMAA	19	35
VÕRUMAA	9	9
Kokku	148	251

*Maakondlik jaotus on taotleja tegevuskoha järgi.

Kõige rohkem tori tõugu hobuse kasvatamise eest toetuse taotlusi laekus Tartumaalt (22 taotlust) ja Raplamaalt (22 taotlust).

2006. a tori tõugu hobuste kasvatamise toetuse eest maksti 2007. aastal välja 71 268,84 eurot (1 115 115 krooni). 2006. aastal vastu võetud tori tõugu hobuste kasvatamise toetuse taotluste

heakskiitmisest ja maksmisest maakondade lõikes annab ülevaate tabel 33. 2007. a toetus makstakse välja 2008. aastal.

Tabel 33. 2006. aastal vastu võetud tori tõugu hobuste kasvatamise toetuse taotluste heakskiitmine ja maksmine 2007. aastal

Maakond*	Heakskiidetud taotlejate arv	Heakskiidetud loomade arv	Määratud summa		Makstud summa	
			EUR	EEK	EUR	EEK
HARJUMAA	15	27	4 341,65	67 932,00	4 341,65	67 932,00
HIIUMAA	4	10	1 629,75	25 500,00	1 629,75	25 500,00
IDA-VIRUMAA	1	1	162,97	2 550,00	162,97	2 550,00
JÕGEVAMAA	11	17	2 770,57	43 350,00	2 770,57	43 350,00
JÄRVAMAA	16	29	4 701,82	73 567,50	4 864,79	76 117,50
LÄÄNEMAA	12	24	3 911,39	61 200,00	3 911,39	61 200,00
LÄÄNE-VIRUMAA	16	27	4 377,50	68 493,00	4 377,50	68 493,00
PÕLVAMAA	3	6	977,85	15 300,00	977,85	15 300,00
PÄRNUMAA	19	72	11 734,18	183 600,00	11 734,18	183 600,00
RAPLAMAA	26	55	8 944,05	139 944,00	8 944,05	139 944,00
SAAREMAA	2	8	1 303,80	20 400,00	1 303,80	20 400,00
TARTUMAA	26	64	10 422,23	163 072,50	10 422,23	163 072,50
VALGAMAA	8	32	5 185,86	81 141,00	5 479,21	85 731,00
VILJANDIMAA	22	44	7 089,40	110 925,00	7 089,40	110 925,00
VÖRUMAA	14	20	3 259,49	51 000,00	3 259,49	51 000,00
Kokku	195	436	70 812,51	1 107 975,00	71 268,84	1 115 115,00

*Maakondlik jaotus on taotleja tegevuskoha järgi.

Kõige rohkem tori tõugu hobuste kasvatamise toetuse saajaid oli Raplamaal ja Tartumaal – mõlemas 26. Kõige rohkem heakskiidetud loomi, 72, oli Pärnumaa taotlustel ja ka suurim toetussumma, 11 734,18 eurot (183 600 krooni) maksti Pärnumaa taotlejatele.

3.3.3. Põllumajandusmaa metsastamise toetus

Meetme eesmärk

Meetme eesmärk on vähendada põllumajanduslikust kasutusest väljajäänud põllumajanduseks vähemsobivate maade osakaalu ning toetada väärtusliku metsaga metsamaa kujunemist. Aastatel 2005 ja 2006 oli meetme raames võimalik metsastada 10 000 ha põllumajandusmaad keskkonnasõbralikul viisil ning kohalikke tingimusi ja planeeringuid arvestades.

Õigusaktid

Toetuse rakendamisele eelnes ka vastavate õigusaktide väljatöötamine.

Põllumajandusmaa metsastamise toetuse andmise täpsemad nõuded on ära toodud põllumajandusministri 12. jaanuari 2005. a määruses nr 1 "Põllumajandusmaa metsastamise toetuse saamise täpsemad nõuded ning toetuse taotlemise, taotluse menetlemise ja toetuse maksmise täpsem kord", mis jõustus 21. jaanuaril 2005. Nimetatud määrust on 2007. a muudetud:

- Põllumajandusministri 28. veebruari 2007. a määrusega nr 18, mis jõustus 16. märtsil 2007. aastal.
Muudatusega pikendati metsakultuuri hooldustoetuse määramise või taotluse rahuldamata jätmise otsuse tegemiseks ettenähtud ajavahemikku ühe kuu võrra.
- Põllumajandusministri 23. augusti 2007. a määrusega nr 120, mis jõustus 3. septembril 2007. aastal.
Muudatusega muutuvad toetuse abil rajatud metsakultuuri ühekordse täiendamise eest antava toetuse vähendamise alused alates 2008. aastast kergemaks.

Rakendamine

Põllumajandusmaa metsastamise toetuse raames oli 2007. aastal võimalik taotleda toetust metsakultuuri hooldamiseks ja metsakultuuri ühekordseks täiendamiseks. Metsakultuuri hooldamise ja täiendamise eest makstakse toetust ainult sellele maa-alale, mis on 2005. või 2006. aastal metsastatud põllumajandusmaa metsastamise toetuse abil.

Taotlusi võeti vastu 14. märtsist kuni 2. aprillini 2007. Kehtivaid põllumajandusmaa metsastamise toetuse kohustusi oli 2007. a 31. detsembri seisuga 865, neist uusi kohustusi oli 7 ja vanu kohustusi 858. Uue kohustuse alustajaks loetakse siinkohal sellised taotlejad, kes võtsid 2007. aastal üle kellegi teise 2005. või 2006. aastal alustatud kohustuse ning kellel endal ei olnud kehtivat põllumajandusmaa metsastamise toetuse kohustust.

2007. aastal lõpetasid 20 taotlejat täielikult (kokku 46,3 ha ulatuses) ja 17 taotlejat osaliselt oma põllumajandusmaa metsastamise toetuse kohustuse taotleja tahtest sõltumatu asjaolu (taimede hävinemine) tõttu.

Probleeme oli kohustuseliste pindadega. Kui taotleja ei olnud kohustuse võtmise aastal kohapealse kontrolli valimis ja taotleja juures viidi pindade mõõtmine läbi järgneval (järgnevatel) aastatel kohapealse kontrolli käigus (hooldustoetuse või täiendamistoetuse raames) ning kui kindlakstehtud pind oli väiksem kui metsakultuuri rajamise toetuse taotlusel näidatud pind, siis jäi taotleja kohustuseliseks pinnaks ikkagi esimesel aastal rajamistoetuse taotlusele märgitud pind. Seega peab taotleja pärast kohustuseperioodi lõppemist säilitama ikkagi 80% algselt rajamistoetuse taotlusele märgitud pinnast ehk kohustuselusest pinnast, mitte hilisemas kohapealses kontrollis kindlakstehtud pinnast.

Põllumajandusmaa metsastamise toetuse saajatest oli kohapealse kontrolli valimises kokku 97 taotlejat, nendest metsakultuuri hooldamise valimis oli 91 ja metsakultuuri täiendamise valimis 66 taotlejat.

Kohapealse kontrolli käigus tehti kindlaks, et 9 taotlejat ei olnud asendanud hukkunud metsapuutaimi uutega. Neljal taotlejal oli metsakultuuri rajamise toetuse abil rajatud ja täiendamistoetuse abil täiendatud metsakultuuris on põllumajandusmaale istutatud metsapuutaimede arv 10%–20% väiksem rajamistoetuse taotlusele märgitud või rajamistoetuse kontrollis kindlaks tehtud metsapuutaimede arvust. Kolm taotlejat jäi täiendamistoetust ilma, kuna hukkunud metsapuutaimi oli alla 25% kohustuse esimesel aastal kindlakstehtud puude arvust. Kahel taotlejal oli metsakultuuri rajamise toetuse abil rajatud ja metsakultuuri täiendamistoetuse abil täiendatud metsakultuuris istutatud metsapuutaimede arv 10%–20% väiksem nõutavast 2000 metsapuutaimede arvust hektari kohta. Kahel taotlejal oli istutatud metsapuutaimede arv hektari kohta 20% väiksem nõutavast 2000 metsapuutaimede arvust. 3 taotleja puhul avastati kohapealse hooldustoetuse kontrolli käigus, et hooldust ei teostanud ühtlaselt kogu põllu ulatuses.

3.3.3.1. Metsakultuuri rajamine

2007. aastal metsakultuuri rajamise toetuse taotlusi enam vastu ei võetud, kuid varasema aasta taotluste ülevaatamisel otsustati juurde määrata 2006. a toetuse kahele taotlejale (5 ha ulatuses) metsakultuuri rajamistoetust 8 185,37 eurot ehk 128 073,28 krooni (sealhulgas metsakultuuri rajamistoetusega kaasnevat esimese aasta hooldustoetust 714,69 eurot ehk 11 182,4 krooni).

Metsakultuuri rajamise toetuse heakskiidust ja maksmisest maakondade lõikes annab ülevaate tabel 34.

Tabel 34. Metsakultuuri rajamise toetuse määramine ja maksmine 2007. aastal 2006. a taotlejatele

Maakond*	Määratud summa				Makstud summa			
	Metsakultuuri rajamine		sh esimese aasta hooldustoetus		Metsakultuuri rajamine		sh esimese aasta hooldustoetus	
	EUR	EEK	EUR	EEK	EUR	EEK	EUR	EEK
IDA-VIRUMAA	1 878,76	29 396,13	164,04	2 566,65	1 878,76	29 396,13	164,04	2 566,65
PÄRNUMAA		-		-	5 292,27	82 806,00	462,08	7 230,00
VÕRUMAA	1 014,35	15 871,15	88,57	1 385,75	1 014,35	15 871,15	88,57	1 385,75
Kokku	2 893,11	45 267,28	252,60	3 952,40	8 185,37	128 073,28	714,69	11 182,40

*Maakondlik jaotus on taotleja tegevuskoha järgi.

Vaatlusaluse aasta jooksul on taotlejatelt toetust tagasi nõutud. Tagasinõuete alusel maksti 2007. a jooksul tagasi 13 109 eurot (205 111 krooni).

3.3.3.2. Metsakultuuri hooldamine

Kokku esitati 2007. aastal 614 taotlust 2002,88 hektari metsakultuuri hooldamiseks. 2007. a toetuse määramise otsused tehti 2008. a alguses, seega 31. detsembri 2007. a seisuga ei jõutud rahuldada ühtegi taotlust. Metsakultuuri hooldamise toetuse taotlemisest maakondade lõikes annab ülevaate tabel 35.

Tabel 35. Metsakultuuri hooldamise toetuse taotlemine 2007. aastal

Maakond*	Esitatud taotluste arv	Taotletud pind (ha)
HARJUMAA	35	166,25
HIIUMAA	3	3,5
IDA-VIRUMAA	27	81,15
JÕGEVAMAA	62	213,6
JÄRVAMAA	40	79,08
LÄÄNEMAA	13	32,21
LÄÄNE-VIRUMAA	84	223,98
PÕLVAMAA	54	187,42
PÄRNUMAA	28	172,91
RAPLAMAA	37	97,32
SAAREMAA	11	17,61

TARTUMAA	71	259,63
VALGAMAA	25	95,8
VILJANDIMAA	76	257,95
VÖRUMAA	48	114,47
Kokku	614	2 002,88

*Maakondlik jaotus on taotleja tegevuskoha järgi.

Kõige rohkem taotlusi (84 taotlust) esitati metsakultuuri hooldamise toetuse saamiseks Lääne-Virumaalt. Suurim taotletud pind oli Tartumaa (259,63 ha) ja Viljandimaa taotlustel (257,95 ha).

Kokku maksti 2007. aastal 2006. a metsakultuuri hooldamise taotlustele toetust 66 500,42 eurot (1 040 505,45 krooni) eest. Enim toetust 2006. a taotlustele maksti välja Viljandimaa taotlejatele, kokku 10 298,25 eurot (161 132,60 krooni), järgnesid väljamaksed Tartumaa 7 952,42 eurot (124 428,30 krooni) ja Lääne-Virumaa 7 505,74 eurot (117 439,30 krooni) taotlejatele. Metsakultuuri hooldamise toetuse maksmisest 2006. a taotlustele annab ülevaate tabel 36.

Tabel 36. Metsakultuuri hooldamise toetuse maksmine 2007. aastal 2006. a taotlejatele

Maakond*	Makstud summa	
	EUR	EEK
HARJUMAA	5 631,23	88 109,60
HIUMAA	223,34	3 494,50
IDA-VIRUMAA	3 320,82	51 959,60
JÕGEVAMAA	6 952,01	108 775,35
JÄRVAMAA	2 699,32	42 235,25
LÄÄNEMAA	3 215,32	50 308,75
LÄÄNE-VIRUMAA	7 505,74	117 439,30
PÖLVAMAA	2 547,61	39 861,40
PÄRNUMAA	6 255,81	97 882,15
RAPLAMAA	3 296,95	51 586,05
SAAREMAA	498,28	7 796,35
TARTUMAA	7 952,42	124 428,30
VALGAMAA	2 580,72	40 379,55
VILJANDIMAA	10 298,25	161 132,60
VÖRUMAA	3 522,60	55 116,70
Kokku	66 500,42	1 040 505,45

*Maakondlik jaotus on taotleja tegevuskoha järgi.

3.3.3.3. Metsakultuuri täiendamine

Kokku esitati 2007. aastal 138 metsakultuuri täiendamise toetuse taotlust 324,83 hektari metsakultuuri täiendamiseks. Heakskiidu sai nendest 122 taotlust 275,86 hektarile. Kokku määrati toetust 35054,36 eurot (548481,49 krooni), mis maksti kõik 2007. aastal ka välja. Metsakultuuri täiendamise toetuse taotlemisest, heakskiidust ja maksmisest maakondade lõikes annab ülevaate tabel 37.

Tabel 37. Metsakultuuri täiendamise toetuse taotlemine ja maksmine 2007. aastal

Maakond*	Esitatud taotluste arv	Heaks-kiidetud taotluste arv	Taotletud pind (ha)	Heaks-kiidetud pind (ha)	Määratud summa		Makstud summa	
					EUR	EEK	EUR	EEK
HARJUMAA	14	12	52,89	52,49	6719,51	105 137,47	6 719,51	105 137,47
HIIUMAA	-	-	-	-	-	-	-	-
IDA-VIRUMAA	2	2	7,19	6,77	810,59	12 683,00	810,59	12 683,00
JÕGEVAMAA	14	11	23,52	20,44	2616,63	40 941,32	2 616,63	40 941,32
JÄRVAMAA	8	8	9,92	9,7	1241,75	19 429,10	1 241,75	19 429,10
LÄÄNEMAA	1	1	3,5	3,5	448,05	7 010,50	448,05	7 010,50
LÄÄNE-VIRUMAA	24	21	64,95	52,48	6607,37	103 382,84	6 607,37	103 382,84
PÕLVAMAA	9	8	20,05	17,01	2177,54	34 071,03	2 177,54	34 071,03
PÄRNUMAA	4	3	2,75	1,3	166,42	2 603,90	166,42	2 603,90
RAPLAMAA	6	6	21,98	20,26	2593,58	40 580,78	2 593,58	40 580,78
SAAREMAA	2	2	4,07	4,07	510,78	7 991,97	510,78	7 991,97
TARTUMAA	15	12	26,95	16,35	2072,56	32 428,57	2 072,56	32 428,57
VALGAMAA	6	6	18,89	18,89	2418,20	37 836,67	2 418,20	37 836,67
VILJANDIMAA	23	21	58,77	44,92	5705,63	89 273,71	5 705,63	89 273,71
VÕRUMAA	10	9	9,4	7,68	965,75	15 110,63	965,75	15 110,63
Kokku	138	122	324,83	275,86	35054,36	548 481,49	35 054,36	548 481,49

*Maakondlik jaotus on taotleja tegevuskoha järgi.

3.3.4. Elatustalude kohanemise toetus

Meetme eesmärk

Meetme eesmärk on anda väiksematele põllumajandusega tegelevatele ettevõtetele ajutist sissetuleku abi liitumisjärgsel üleminekuperioodil ning aidata kaasa nende säilimisele ja majanduslikult elujõulisemaks muutumisele.

Õigusaktid

Toetuse rakendamisele eelnes ka vastavate õigusaktide väljatöötamine.

Elatustalude kohanemise toetuse andmise täpsemad nõuded on ära toodud põllumajandusministri 2. septembri 2005. a määruses nr 91 "Elatustalude kohanemise toetuse saamise täpsemad nõuded ning toetuse taotlemise, taotluse menetlemise ja toetuse maksmise täpsem kord", mis jõustus 18 september 2005.

Määrust on muudetud põllumajandusministri 23. jaanuari 2008. a määrusega nr 4, mis jõustus 1. veebruaril 2008. aastal. Neljandal kohustuseaastal pidi taotleja esitama esimese vahearuande, mistõttu ilmnisid just 2007. aastal mitmed kitsaskohad, mis määruse muutmiselega lahendati. Peamine muudatus oli see, et taotleja sai kavandatud tegevused ära teha ka korraga, samuti saab tegevused ette ära teha.

Rakendamine

Taotluste vastuvõtt toimus 8. oktoobrist kuni 5. novembrini 2007. Selle ajavahemiku jooksul tuli taotlejatel esitada kohustuse jätkamise kinnitus. Aastatel 2004–2006 võetud kohustusi

finantseeritakse kuni nende lõppemiseni ning kuni kohustuste lõppemiseni tuleb igal aastal esitada kohustuse jätkamise kinnitus. Kokku esitati 3226 kohustuse jätkamise kinnitust, mille menetlemine 2007. a 31. detsembri seisuga veel käis.

Elatustalu kohanemise toetuse kohustuse jätkamise kinnituste esitamisest 2007. aastal annab ülevaate tabel 38.

Tabel 38. Elatustalude kohanemise toetuse taotlemine maakonniti 2007. aastal

Maakond*	Esitatud taotleuste arv
HARJUMAA	103
HIIUMAA	79
IDA-VIRUMAA	82
JÕGEVAMAA	228
JÄRVAMAA	169
LÄÄNEMAA	145
LÄÄNE-VIRUMAA	202
PÕLVAMAA	224
PÄRNUMAA	327
RAPLAMAA	216
SAAREMAA	242
TARTUMAA	460
VALGAMAA	193
VILJANDIMAA	325
VÖRUMAA	231
Kokku	3 226

*Maakondlik jaotus on taotleja tegevuskoha järgi.

Kõige rohkem taotlusi laekus Tartumaalt (460 taotlust).

Enamlevinud puuduseks 2006. aastal oli see, et umbes 300 kohustuse jätkajat ei saanud elatustalude kohanemise toetuse kohustuse jätkamise kinnitust või vahearuanne ja residendist füüsilise isiku ettevõtlusest saadud tulu deklareerimise vormi E koopiat (edaspidi *vorm E*) ning sellest tingitult tuli teha järelepärimiskirjad.

341 taotlejal oli kohustuseperioodi kolmanda aasta 1. oktoobri seisuga riiklik maksuvõlg ja nimetatud maksuvõlg ei olnud ajatatud. 72 taotlejat ei suutnud suurendada kohustuseperioodi neljanda aasta toetuse taotlemise tähtajale vahetult eelnenud kalendriaasta ettevõtlustulu vähemalt 12% võrra. Selle nõude vastu eksinud taotlejate suur arv võib olla tingitud ka sellest, et mitmed taotlejad on jätnud vormil E deklareerimata saadud elatustalude kohanemise toetuse. Samas taotluste menetlemisel arvestatakse taotleja poolt vormile E märgitud toetuse taotlemise tähtajale vahetult eelnenud kalendriaasta ettevõtlustulust elatustalude kohanemise toetus summas 15 647 krooni maha.

2007. a elatustalude kohanemise toetuse kohapealse kontrolli valimisse langes 164 taotlejat. PRIA kontrolliosakonna inspektorid alustasid 2007. a taotlejate kontrollimist 2007. a lõpus, seega 2007. a toetuse taotlejate üle ei olnud kohapealne kontroll 31. detsembri 2007. a seisuga veel lõppenud ning andmed nende meetmete kohta on esialgsed. Esialgsetele andmetele tuginedes saad öelda, et kontrollitud taotlejatel tahtlikke rikkumisi ei tuvastatud.

Elatustalude kohanemise toetuse määramine toimus 2008. a varakevadel, seega 2007. a lõpu seisuga puudusid andmed heakskiidetud taotluste kohta.

2007. a alguses lõppes 2006. a elatustalude kohanemise toetuse kontroll. Kohapealse kontrolli valimisse langes 2006. a taotluste põhjal 186 taotlejat. Tahtlikke rikkumisi ei tuvastatud. Kontrollitud taotlejatest sanktsioneeriti ühte taotlejat, kes jäi ka toetusest ilma, kuna kohapealses kontrollis selgus, et taotleja ettevõtlustulu põllumajandussaaduste realiseerimisest ei ületanud ettenähtud summat (31 293 krooni), mis oli toetuse saamise tingimuseks.

2006. aastal esitatud taotluste alusel toimus toetuse määramine 2007. aastal. 2006. a vastuvõtuperioodil laekunud elatustalu kohanemise toetuse taotlustest sai heakskiidu 3217 taotlust. Kokku määrati toetust 3 217 082 eurot (50 336 399 krooni), mis on 2007. a detsembri seisuga ka kõik välja makstud. 2006. aastal taotluste vastuvõtuperioodil esitatud elatustalu kohanemise toetuse taotlustes heakskiidust, toetuse määramisest ja maksmisest maakondade lõikes annab ülevaate tabel 39.

Tabel 39. Elatustalu kohanemise toetuse 2006. a taotluste heakskiitmine ja maksmine maakonniti 2007. aastal

Maakond*	Heakskiidetud taotluste arv	Määratud summa		Makstud summa	
		EUR	EEK	EUR	EEK
HARJUMAA	102	102 003	1 595 994	102 003	1 595 994
HIIUMAA	78	78 002	1 220 466	78 002	1 220 466
IDA-VIRUMAA	82	82 002	1 283 054	82 002	1 283 054
JÕGEVAMAA	228	228 006	3 567 516	228 006	3 567 516
JÄRVAMAA	169	169 004	2 644 343	169 004	2 644 343
LÄÄNEMAA	144	144 004	2 253 168	144 004	2 253 168
LÄÄNE-VIRUMAA	200	200 005	3 129 400	200 005	3 129 400
PÕLVAMAA	224	224 006	3 504 928	224 006	3 504 928
PÄRNUMAA	327	327 008	5 116 569	327 008	5 116 569
RAPLAMAA	215	215 005	3 364 105	215 005	3 364 105
SAAREMAA	242	242 006	3 786 574	242 006	3 786 574
TARTUMAA	460	460 012	7 197 620	460 012	7 197 620
VALGAMAA	192	192 005	3 004 224	192 005	3 004 224
VILJANDIMAA	324	324 008	5 069 628	324 008	5 069 628
VÖRUMAA	230	230 006	3 598 810	230 006	3 598 810
Kokku	3217	3 217 082	50 336 399	3 217 082	50 336 399

*Maakondlik jaotus on taotleja tegevuskoha järgi.

Vaatlusaluse aasta jooksul on taotlejatelt toetust tagasi nõutud. Tagasinõuete alusel maksti 2007. a jooksul tagasi 1 712 eurot (26 790 krooni).

3.3.5. Nõuetega vastavusse viimise toetus

Meetme eesmärk

Meetme eesmärk on viia loomakasvatus ELi veepoliitikast tulenevate keskkonnanõuetega vastavusse. Eelkõige taotletakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2000/60/EÜ, millega kehtestatakse ühenduse veepoliitika alane tegevusraamistik VIII lisa punktis 11 loetletud saasteainetega reostamise vähendamist põllumajanduslikest punktreostusallikatest.

Meede aitab kiirendada ELi veepoliitika nõuetest (Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2000/60/EÜ ja nõukogu direktiiv 91/676/EMÜ veekogude kaitsmise kohta põllumajandusest lähtuva nitraadireostuse eest) tulenevate standardite täitmist ja hüvitada osaliselt sõnnikuhoidmise keskkonnanõuetega vastavusse viimise ajutist finantskohustust. Põhitähelepanu pööratakse Vabariigi Valitsuse 27. veebruari 2004. a määrusega nr 57 sõnniku- ja virtsahoidlatele kehtestatud veekaitsenõuetele.

Vastavalt Vabariigi Valitsuse 27. veebruari 2004. a määrusele nr 57 "Veekaitsenõuded väetiste- ja sõnnikuhoidlatele ning siloladustamiskohtadele ja sõnniku, silomahla ja muude väetiste kasutamise ja hoidmise nõuded" tuleb nitraaditundlikul alal sõnnikuhoidlad viia keskkonnanõuetega vastavusse 2008. a 31. detsembriks ning mujal Eestis 2010. a 1. jaanuariks.

Õigusaktid

Toetuse rakendamisele eelnes ka vastavate õigusaktide väljatöötamine.

Nõuetega vastavusse viimise toetuse taotlemise täpsemad nõuded on ära toodud põllumajandusministri 30. juuli 2004. a määruses nr 130 "Sõnnikuhoidlale esitatavate veekaitsenõuetega vastavusse viimise toetuse saamise täpsemad nõuded ning toetuse taotlemise, taotluse menetlemise ja toetuse maksmise täpsem kord", mis jõustus 20. augustil 2004. aastal. Nimetatud määrust on muudetud 2007. a ja 2008. a alguses.

- Põllumajandusministri 19. aprilli 2007. a määrusega nr 55, mis jõustus 30. aprillil 2007. aastal.

Muudatuse kohaselt ei rakendata taotlejale topeltsanktsiooni, selle hoidla eest, mille puhul on kohustus täidetud. kui ta on võtnud kohustusi mitme investeeringukava osas. Muudatus tehti seetõttu, et vähendamised oleksid proportsioonis rikkumistega. Juhul, kui taotleja on kohustuse võtnud rohkem kui ühele sõnnikuhoidlale ja tal jäetakse ühe hoidla osas taotlus rahuldamata või nõutakse toetus tagasi, siis ei tohiks ta saada karistada selle hoidla eest, mille osas on ta kohustuse täitnud.

- Põllumajandusministri 20. märtsi 2008. a määrusega nr 25, mis jõustus 5. aprillil 2008. aastal.

Muudatusega anti PRIAle õigus mõjuvatel põhjustel investeeringu valmimise tähtaega ühe korra ja ühe aasta võrra pikendada kas kohustuseperioodi kestel või pärast seda. muudatus tehti põhjustatuna juhtumitest, mis ei kuulu küll vääramatule jõu valdkonda, kuid ei ole tihtipeale ka taotlejatest sõltuvad. Sesini kehtinud määruse kohaselt nõuti investeeringu valmimise tähtaja ületamisel taotlejatelt vastava aasta toetus tagasi. See võib aga olla põhjuseks, et juba alustatud sõnnikuhoidlad võivad jääda pooleli ja olla punktireostusallikatena ohuallikaks veekeskkonnale.

Rakendamine

Taotluste vastuvõtt toimus 8. oktoobrist kuni 5. novembrini 2007. Selle ajavahemiku jooksul tuli taotlejatel esitada kohustuse jätkamise kinnitus. Kohustuse jätkamise kinnitus tuli esitada nendel taotlejatel, kes võtsid aastatel 2005 ja 2006 kohustuse. Aastatel 2005 ja 2006 võetud (kolmeaastaseid) kohustusi finantseeritakse kuni nende lõppemiseni ning kuni kohustuste lõppemiseni tuleb igal aastal esitada kohustuse jätkamise kinnitus. Kokku esitati 2007. aastal 957 sõnnikuhoidlale esitatavate nõuetega vastavusse viimise toetuse kohustuse jätkamise kinnitust 40 608,29 loomühikule.

Vaatamata sellele, et kõik taotlejad said enne taotluste vastuvõtuperioodi algust teavituskirja selle kohta, millised dokumendid tuleb neil 2007. a vastuvõtuperioodil esitada, jätsid paljud taotlejad osa nõutavaid taotlusvorme esitamata, mistõttu tuli neile teha järelepärimine.

Taotlejad esitasid kohustuseperioodi lõpus küll vormi investeringuaruande lisa, kuid investeringuaruande jätsid esitamata.

Ligikaudu 30 taotlejat esitasid oma kohustuse jätkamise kinnitused pärast 2007. a taotluste vastuvõtuperioodi lõppu ja ligi 50 taotlejat esitasid dokumendid alles pärast neile tehtud kirjalikku järelepärmist. Pisut üle 30 taotleja soovis muuta oma investeringukava tagantjäreli ehk pärast selleks ettenähtud tähtaega, põhjendades tehtavat muudatust asjaoludega, et projekteerimise või ehituse käigus selgus, et algselt kavandatud investeringut polegi vaja teostada või, et sõnnikuhoidla tüübist sõltuvalt pole investeringut vaja teostada jne.

Ligi 140 taotlejal oli probleeme investeringute (tähtaegse) teostamisega, neist ligikaudu pooled soovivad seoses sellega pikendada kohustuseperioodi. Peamisteks põhjusteks, miks ei ole jõutud töödega õigeaegselt valmis, on lisaks varem esinenud pikkadele järjekordadele ja suurele töökoormusele ehitus- ja projekteerimisfirmades nüüd ehitust takistavateks teguriteks osutunud ka halvad ilmastikutingimused (niisked ja vihmased ilmad, mis ei lase töid teostada), rahaprobleemid (tööjõu- ja materjali hind on oluliselt kallinenud) ja maade erastamisprobleemid (erastamisprotsess on pikk ja seetõttu on ehituse algus veninud).

Kohapealse kontrolli valimis oli 04.03.2008 seisuga 382 taotlejat. Põhilised puudused, mis tuvastati kohapealses kontrollis: taotlejal on investering teostamata või tähtajaks teostamata. Investeringu teostamata jätmise üheks peamiseks põhjuseks oli ehitustähtaegade ja projektide venimine.

Toetuse määramine toimus 2008. aastal, seega 31. detsembri 2007. a seisuga ei jõutud rahuldada ühtegi taotlust. Taotluste rahuldamise otsused tehakse 2008. a kevadel. Samuti puuduvad andmed heakskiidetud taotluste arvu kohta. Nõuetega vastavusse viimise toetuse taotlemisest (kohustuse jätkamise kinnituste esitamisest) maakondade lõikes 2007. aastal annab ülevaate tabel 40.

Tabel 40. Nõuetega vastavusse viimise toetuse taotlemine (kohustuse jätkamise kinnituste esitamisest) maakonniti 2007. aastal

Maakond*	Esitatud taotluste arv	Loom-ühikute arv kokku	Veiste loom-ühikute arv	Kitsede loom-ühikute arv	Lammaste loom-ühikute arv	Sigade loom-ühikute arv
HARJUMAA	42	1 526,40	1 526,40	0,00	0,00	0,00
HIIUMAA	20	261,60	261,60	0,00	0,00	0,00
IDA-VIRUMAA	25	256,35	195,00	0,00	61,35	0,00
JÕGEVAMAA	56	2 930,11	1 832,40	0,00	0,00	1 097,71
JÄRVAMAA	63	4 694,26	4 305,20	0,30	88,35	300,41
LÄÄNEMAA	52	2 458,82	2 361,60	0,00	12,90	84,32
LÄÄNE-VIRUMAA	113	7 454,42	5 172,40	0,00	0,00	2 282,02
PÕLVAMAA	49	2 040,19	525,00	0,00	109,95	1 405,24
PÄRNUMAA	117	4 407,52	4 406,20	0,00	0,00	1,32
RAPLAMAA	69	3 373,40	2 982,60	0,00	0,00	390,80
SAAREMAA	87	2 722,00	2 200,20	0,75	100,95	420,10
TARTUMAA	48	3 353,08	2 309,60	0,45	46,65	996,38
VALGAMAA	51	1 819,51	1 080,40	0,00	207,15	531,96
VILJANDIMAA	112	1 946,83	1 280,60	0,00	5,25	660,98
VÕRUMAA	53	1 363,80	1 296,00	0,00	67,80	0,00
Kokku	957	40 608,29	31 735,20	1,50	700,35	8 171,24

*Maakondlik jaotus on taotleja tegevuskoha järgi.

Kõige rohkem taotlusi laekus Pärnumaalt (117 taotlust) ja Lääne-Virumaa (113 taotlust) ja järgnes Viljandimaa (112 taotlust). Keskmiselt 78% taotletud loomühikutest moodustasid veised ja 20% sead. Kitsed ja lambad moodustasid väga väikese osa taotletud loomühikutest.

Tabel 41. Nõuetega vastavusse viimise toetusega hõlmatud hoidlate arv maakonniti

Maakond*	Hoidlate arv			
	2004	2005	2006	Kokku
HARJUMAA	42	4	4	50
HIUMAA	19	3	1	23
IDA-VIRUMAA	26	2	4	32
JÕGEVAMAA	56	8	10	74
JÄRVAMAA	52	11	13	76
LÄÄNEMAA	39	13	13	65
LÄÄNE-VIRUMAA	92	22	21	135
PÕLVAMAA	39	6	14	59
PÄRNUMAA	100	13	20	133
RAPLAMAA	52	15	14	81
SAAREMAA	75	21	12	108
TARTUMAA	34	4	13	51
VALGAMAA	34	8	14	56
VILJANDIMAA	95	8	22	125
VÖRUMAA	53	9	10	72
Kokku	808	147	185	1140

*Maakondlik jaotus on taotleja tegevuskoha järgi.

2007. a alguses lõppes 2006. a nõuetega vastavusse viimise toetuse kontroll. Kohapealse kontrolli valimisse langes 2006. a taotluste põhjal 224 taotlejat. 16 taotlejal leiti kohapealses kontrollis, et taotleja ei ole kavandanud investeeringut tähtaegselt lõpetanud. Ühel taotlejal jäeti taotlus osaliselt rahuldamata, kuna kohapealses kontrollis on leitud, et taotlejal on kahe aasta investeeringud lõpetamata.

Kohapealses kontrollis selgus, et ühe taotleja investeeringukavas kavandatud investeering kattub investeeringuga, millele on määratud toetus Riikliku arengukava meetme 3.1 raames. Ühele taotlejale tehti taotluse rahuldamata jätmise otsus, kuna kohustus on lõpetatud ennetähtaegselt.

2006. aastal esitatud taotluste alusel toimus toetuse määramine 2007. aastal. 2006. aastal esitatud taotlustest sai heakskiidu 919 taotlejat, kellele määrati toetust 8 035 702,32 eurot (125 731 419,99 krooni). Nõuetega vastavusse viimise toetust maksti 2007. aastal välja 8 029 250,52 eurot (125 630 471,23 krooni) (vt tabel 42).

Tabel 42. Nõuetega vastavusse viimise toetuse 2006. a taotluste heakskiitmine ja maksimine maakonniti 2007. aastal

Maakond*	Heakskiidetud taotluste arv	Määratud summa		Makstud summa	
		EUR	EEK	EUR	EEK
HARJUMAA	40	487 793,77	7 632 313,96	487 793,77	7 632 313,96
HIUMAA	19	108 784,43	1 702 106,52	108 784,43	1 702 106,52
IDA-VIRUMAA	23	174 426,23	2 729 177,48	174 426,23	2 729 177,48
JÕGEVAMAA	57	557 596,94	8 724 496,30	557 596,94	8 724 496,30
JÄRVAMAA	58	609 146,53	9 531 072,12	609 146,53	9 531 072,12
LÄÄNEMAA	50	372 758,63	5 832 405,12	372 758,63	5 832 405,12
LÄÄNE-VIRUMAA	109	1 342 111,19	20 999 476,93	1 341 446,24	20 989 072,81
PÕLVAMAA	48	477 272,71	7 467 695,18	477 272,71	7 467 695,18
PÄRNUMAA	112	775 598,69	12 135 482,52	775 598,69	12 135 482,52
RAPLAMAA	67	518 334,62	8 110 174,54	518 334,62	8 110 174,54
SAAREMAA	87	674 365,79	10 551 531,84	668 578,94	10 460 987,20
TARTUMAA	42	524 347,94	8 204 262,48	524 347,94	8 204 262,48
VALGAMAA	46	288 476,31	4 513 673,38	288 476,31	4 513 673,38
VILJANDIMAA	110	775 772,29	12 138 198,68	775 772,29	12 138 198,68
VÕRUMAA	51	348 916,25	5 459 352,94	348 916,25	5 459 352,94
Kokku	919	8 035 702,32	125 731 419,99	8 029 250,52	125 630 471,23

*Maakondlik jaotus on taotleja tegevuskoha järgi.

Vaatlusaluse aasta jooksul on taotlejatelt toetust tagasi nõutud. Tagasinõuete alusel maksti 2007. a jooksul tagasi 343 637 eurot (5 376 746 krooni).

3.3.6. Keskkonnavalaste kitsendustega piirkondade toetus

Meetme eesmärk

Eesmärk on tagada keskkonnavalaste kitsendustega piirkondades looduskaitseõuete täitmine ja säilitada neis piirkondades põllumajanduslikku tegevust.

Õigusaktid

Toetuse rakendamisele eelnes ka vastavate õigusaktide väljatöötamine.

Keskkonnavalaste kitsendustega piirkondade toetuse andmise täpsemad nõuded on ära toodud põllumajandusministri 29. märtsi 2006. a määruses nr 39 "Keskkonnavalaste kitsendustega piirkondade toetuse saamise täpsemad nõuded ning toetuse taotlemise, taotluse menetlemise ja toetuse maksmise täpsem kord", mis jõustus 14. aprillil 2006. aastal. Nimetatud määrust on 2007. aastal muudetud:

- Põllumajandusministri 19. aprilli 2007. a määrusega nr 55, mis jõustus 30. aprillil 2007. aastal.

Määruse muudatusega täpsustati määruse teksti, sest kohapealse kontrolli käigus selgus, et esinevad erinevused Natura 2000 võrgustiku alade ja põllumassiivide kaardimaterjalide vahel. Muudatuse tingis ka asjaolu, et tihtipeale ei ole looduses Natura 2000 võrgustiku

ala piirid tuvastatavad ja taotlejad ei tea täpselt nende alade piire. Muudatuse sisseviimisega leevendati olukorda, kus märkimisväärne osa põllumajandusmaast jäaks toetuse alt välja seetõttu, et väike osa põllust ei asu Natura 2000 võrgustiku alal.

Rakendamine

Keskkonnaalaste kitsendustega piirkondade toetuse taotlusi 2007. aastal enam vastu ei võetud. Natura 2000 põllumajandusmaa toetuse taotlusi võeti vastu Eesti maaelu arengukava 2007–2013 raames.

2006. aastal esitatud taotluste alusel toimus toetuse määramine 2007. aastal. 2006. aastal oli keskkonnaalaste kitsendustega piirkondade toetuse taotlejaid kokku 1486. 2006. aastal taotluste vastuvõtuperioodil laekunud taotlustele tehti toetuse määramise või taotluse rahuldamata jätmise otsused 2007. a alguses ning sellest annab ülevaate tabel 43.

Tabel 43. Keskkonnaalaste kitsendustega piirkondade toetuse 2006. a taotluste määramine ja maksmine maakonniti 2007. aastal

Maakond*	Heak- kiidetud taotluste arv	Heak- kiidetud pind (ha)	Määratud summa		Makstud summa	
			EUR	EEK	EUR	EEK
HARJUMAA	39	841	26 971,55	422 013	26 971,52	422 012,57
HIIUMAA	115	1 898	60 881,02	952 581	60 881,03	952 581,15
IDA-VIRUMAA	5	33	1 072,57	16 782	1 072,56	16 781,86
JÕGEVAMAA	23	304	9 744,93	152 475	9 744,93	152 474,97
JÄRVAMAA	11	108	3 477,94	54 418	3 477,95	54 418,05
LÄÄNEMAA	173	7 113	228 206,45	3 570 655	228 215,10	3 570 790,36
LÄÄNE-VIRUMAA	46	705	22 502,08	352 081	22 502,08	352 081,11
PÕLVAMAA	33	939	30 113,32	471 171	30 113,33	471 171,23
PÄRNUMAA	140	3 510	112 494,47	1 760 156	112 524,61	1 760 627,60
RAPLAMAA	61	780	24 891,54	389 468	24 426,01	382 183,95
SAAREMAA	145	1 924	61 701,97	965 426	59 751,89	934 913,95
TARTUMAA	36	1 597	51 180,64	800 803	51 180,61	800 802,59
VALGAMAA	189	3 105	99 383,89	1 555 020	99 849,42	1 562 303,93
VILJANDIMAA	22	795	25 507,14	399 100	25 507,14	399 100,04
VÕRUMAA	292	2 768	88 595,09	1 386 212	88 431,15	1 383 646,88
Kokku	1 330	26 420	846 724,53	13 248 360	844 649,33	13 215 890,24

*Maakondlik jaotus on taotleja tegevuskoha järgi.

Enim heakskiidetud taotlusi oli Võrumaal – 292, järgnesid Valgamaa 189 ja Läänemaa 173 taotlusega. Kõige rohkem keskkonnaalaste kitsendustega piirkondade toetust maksti Läänemaale 228 215,10 eurot (3 570 790,36 krooni), Pärnumaale 112 524,61 eurot (1 760 627,6 krooni) ja Valgamaale 99 849,42 eurot (1 562 303,93 ha).

3.3.7. Otsetoetuste lisamaksed

Meetme eesmärk

Meetmega vähendatakse otsetoetuse erinevast tasemest tulenevat ebavõrdsust, võrreldes ELi liikmesriikidega enne 1. maid 2004.

Rakendamine

Otsetoetuste lisamaksede kaudu toetati MAKist kuni 2006. aastani põllukultuuride kasvatamist. 2007. aastal enam MAKi raames toetuse taotlusi vastu ei võetud.

Varasemate aastate taotlustele maksti välja 2 649 593,41 eurot (41 457 128,27 krooni) (vt tabel 44).

Vaatlusaluse aasta jooksul on taotlejatelt toetust tagasi nõutud. Tagasinõuete alusel maksti 2007. a jooksul tagasi 17 600 eurot (275 375 krooni).

Tabel 44. Põllukultuuride kasvatamise täiendava otsetoetuse maksmine maakonniti 2007. aastal eelmiste aastate taotlustele

Maakond*	Makstud summa	
	EUR	EEK
HARJUMAA	13 381,60	209 376,57
HIIUMAA	33 253,38	520 302,40
IDA-VIRUMAA	26 948,95	421 659,40
JÕGEVAMAA	194 746,67	3 047 123,23
JÄRVAMAA	128 456,92	2 009 913,97
LÄÄNEMAA	255 493,80	3 997 609,22
LÄÄNE-VIRUMAA	828 852,43	12 968 722,42
PÕLVAMAA	14 916,10	233 386,30
PÄRNUMAA	298 045,78	4 663 403,15
RAPLAMAA	40 337,19	631 139,89
SAAREMAA	38 567,30	603 447,07
TARTUMAA	87 406,32	1 367 611,70
VALGAMAA	169 368,28	2 650 037,73
VILJANDIMAA	518 104,03	8 106 566,45
VÖRUMAA	1 714,67	26 828,77
Kokku	2 649 593,41	41 457 128,27

*Maakondlik jaotus on taotleja tegevuskoha järgi.

3.3.8. Tehniline abi

Meetme eesmärk

Tehniliseks abiks nimetatakse MAKi administreerimiseks mõeldud toetust, mille eesmärk on arengukava tõhusa rakendamise, kontrolli, seire ning hindamise tagamine.

Õigusaktid

Täpsemad nõuded tehnilise abi taotlejatele ja kavandatavatele tegevustele, toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise korra kohta on ära toodud põllumajandusministri 10. veebruari 2005. a käskkirjas nr 43 “Eesti maaelu arengukava 2004–2006” raames antava tehnilise abi tingimused”.

Rakendamine

Tehnilise abi toetust saavad taotleda Põllumajandusministeerium, PRIA ning Põllumajandusuuringute Keskus. Toetuse saamiseks esitavad taotlejad korraldusastutusele tehnilise abi kasutamise taotluse.

Tehnilise abi toetust taotleti 2007. aastal kolme eelnimetatud taotleja poolt kogusummas 712 776 eurot (11 152 515 krooni) (vt tabel 45, 46 ja 47), millest maksti välja 710 910 eurot (11 102 867 krooni). Taotlemine oli kõige aktiivsem novembris, mil taotletud summa oli 20% kogu taotletud summast. Toetuse väljamaksmine oli kõige aktiivsem juunis, mil maksti välja 23% kogu väljamakstud summast.

Vaatlusaluse aasta jooksul on toetust tagasi nõutud kahelt taotlejalt kokku 1308 euro (20 461 krooni) suuruse summa ulatuses. Põllumajandusuuringute Keskusel tuli tagasi maksta 895 eurot (14 000 krooni) ja Põllumajandusministeeriumil 413 eurot (6 461 krooni). Tagasinõutud summa on tagasi laekunud. Tehnilise abi puhul nõuti toetus tagasi seetõttu, et kulutusi tehti vähem kui ettemaksu maksti. Tabelis 45 on see tagasilaekunud summa väljamakstud toetussummast maha lahutamata. Tabelites 46 ja 47 on tagasilaekunud summa aga makstud summadel maha lahutatud.

Tabel 45. Tehnilise abi meetme näitajad 2007. aastal esitatud taotluste kohta

Indikaatori nimetus	Näitaja
Taotlejate arv	3
Esitatud taotluste arv	26
Heakskiidetud taotluste arv	26
Heakskiidetud taotluste osakaal esitatud taotluste arvust, %	100
Toetusesaajate arv	3
Taotletud toetussumma, eurodes (krooni)	712 776 (11 152 515)
Heakskiidetud toetussumma, eurodes (krooni)	710 910 (11 123 328)
Väljamakstud toetussumma, eurodes (krooni)	710 910 (11 123 328)
Katkestajate arv	0
Tagasinõutud toetussumma, eurodes (krooni)	-1308 (-20 461)

Tabel 46. Tehnilise abi taotlemine ja maksmine 2007. aastal

Kalendrikuu	Taotlemine			Maksmine		
	Taotletud summa		%	Makstud summa		%
	EUR	EEK		EUR	EEK	
Veebruar	33 628	526 158	5	0	0	0
Märts	34 218	535 402	5	11 374	177 967	2
Aprill	55 776	872 706	8	56 462	883 441	8
Mai	122 114	1 910 675	17	12 023	188 121	2
Juuni	58 825	920 409	8	165 143	2 583 928	23
Juuli	105 602	1 652 318	15	68 718	1 075 199	10
August	65 166	1 019 626	9	95 191	1 489 414	13
September	42 276	661 476	6	33 037	516 909	5
Oktoober	49 353	772 207	7	82 203	1 286 192	12
November	145 817	2 281 538	20	120 730	1 889 012	17
Detsember	0	0	0	66 030	1 033 145	9
tagasinõutud enammakstud summa				-1 308	-20 461	
Kokku	712 776	11 152 515	100	709 603	11 102 867	100

Tehnilise abi rakendamisel on korraldusasutuseks Põllumajandusministeerium ja korraldajaks maaelu arengu osakond. Makseagentuuriks on PRIA.

Tehnilise abi 2006. aastal kasutamata eelarvevahendite kasutamise koondkava kinnitas minister oma 12. aprilli 2007. a käskkirjaga, mida muudeti:

- Põllumajandusministri 3. juuli 2007. a käskkirjaga nr 157;
- Põllumajandusministri 31. oktoobri 2007. a käskkirjaga nr 216.

Tehnilise abi toetust maksti Põllumajandusministeeriumile, PRIAle ja Põllumajandusuuringute Keskusele. Makstud summast 59% läks Põllumajandusministeeriumile, 10% PRIAle ja 31% Põllumajandusuuringute Keskusele. Täpsem toetuse väljamaksmine taotlejate lõikes on esitatud tabelis 47.

Tabel 47. Tehnilise abi toetuse maksmine taotlejate lõikes 2007. aastal

Kalendrikuu	Makstud summa					
	Põllumajandusuuringute Keskus		PRIA		Põllumajandusministeerium	
	EUR	EEK	EUR	EEK	EUR	EEK
Märts	11 374	177 967	0	0	0	0
Aprill	14 396	225 241	0	0	42 067	658 200
Mai	12 023	188 121	0	0	0	0
Juuni	21 223	332 062	40 467	633 167	103 454	1 618 700
Juuli	16 790	262 703	22 498	352 016	29 430	460 481
August	17 347	271 420	0	0	77 844	1 217 993
September	33 037	516 909	0	0	0	0

Oktoober	42 276	661 476	0	0	39 927	624 717
November	22 808	356 864	11 058	173 017	86 864	1 359 132
Detsember	26 898	420 856	0	0	39 132	612 289
tagasinõutud enammasstud summa	-895	-14 000	0	0	-413	-6 461
Kokku	217 275	3 399 618	74 022	1 158 199	418 305	6 545 050

Taotlejate ja avalikkuse teavitamisest ning uuringute läbiviimisest MAKi tehnilise abi raames annab täpsema ülevaate peatükk 4.

4. MAKi RAKENDAMISE ALASED TEGEVUSED

MAKi rakendamisel on Põllumajandusministeerium pädev asutus, mis vastutab EL nõukogu määruse (EÜ) nr 1257/1999 ja komisjoni määruse (EÜ) nr 1663/95 kohaselt makseagentuuri akrediteerimise, järelevalve ja akrediteerimise tühistamise eest ning täidab korraldusasutuse ülesandeid, nagu MAKi kohandamine, MAKi seireks ja hindamiseks vajaliku teabe kogumine ja selle Euroopa Komisjonile saatmine, Euroopa Liidu poliitikale vastavuse tagamine ning avalikustamine.

PRIA rakendab kõiki ELi ühise põllumajanduspoliitika ja sellega kaasnevaid meetmeid ning täidab komisjoni määruse (EÜ) nr 1663/95 kohaselt makseagentuuri ülesandeid, olles eelnevalt akrediteeritud Põllumajandusministeeriumi poolt.

Keskkonnaministeerium, Keskkonnainspeksioon, Riiklik Looduskaitsekeskus, Taimetoodangu Inspeksioon, Veterinaar- ja Toiduamet, Muinsuskaitseamet, piirkondlikud maaparandusbürood ja maakondade keskkonnateenistused osalevad asjakohaste meetmete rakendamisel ja kontrollimisel oma pädevusala piires.

- **Seirekomisjon**

Nõukogu määruse (EÜ) nr 1257/1999 artikli 43 lõike 1 kohaselt peab liikmesriikide poolt esitatav maaelu arengukava sisaldama muu hulgas sätteid, millega tagatakse kava tõhus ja nõuetekohane rakendamine, k.a seire ja hindamine.

Vastavalt nõukogu määruse (EÜ) nr 1257/1999 artikli 48 lõikele 2 teostatakse seiret konkreetsete füüsiliste ja finantsnäitajate alusel ning liikmesriigid peavad esitama komisjonile iga-aastased arenguaruanded järgmise aasta 30. juuniks. Iga-aastased seirearuanded koostab Põllumajandusministeerium tuginedes PRIA poolt esitatud andmetele. Iga-aastased seirearuanded vaatab läbi ja kiidab heaks MAKi seirekomisjon. MAKi seirekomisjoni kuuluvad valitsusasutuste, põllumajandustootjate ja muude maaeluga seotud organisatsioonide esindajad. Esindatud on muuhulgas järgmised asutused ja organisatsioonid: Eestimaa Talupidajate Keskliit, Eesti Erametsaliit, Keskkonnaministeerium, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda, Rahandusministeerium, Eesti Mahetootjate Liit, Eesti Põllumeeste Keskliit, Eesti Aiandusliit, MTÜ Eesti Noortalunikud, Eesti Keskkonnanühenduste Koda ja Euroopa Komisjon nõuandva pädevusega esindaja kaudu.

Seirekomisjoni töö vormideks on istung ning kirjaliku protseduuri alusel toimuv kooskõlastamine ja otsustamine. Seirekomisjon tegutseb vastavalt seirekomisjoni kinnitatud reeglitele ja täidab järgmisi ülesandeid:

- 1) hindab MAKi rakendamist, sealhulgas seatud eesmärkide saavutamist;
- 2) kooskõlastab MAKi muudatusettepanekud;
- 3) teeb Põllumajandusministeeriumile ettepanekuid MAKi tõhusama rakendamise kohta, sh ettepanekuid järgmisele perioodile ülemineku kohta;
- 4) vaatab läbi ja kiidab heaks Euroopa Komisjonile esitatava seirearuande.

Seirekomisjoni 6. istung toimus 30. mail 2007. aastal. Komisjoni liikmetele anti ülevaade MAKi 2006. a seirearuandest. Lisaks MAKi 2006. a seirearuande tutvustamisele anti ülevaade MAKi põllumajandusliku keskkonnatoetuse seire ja hindamise süsteemist.

- **Põllumajandusliku keskkonnatoetuse töörühmad**

1) Põllumajandusliku keskkonnatoetuse väljatöötamise töörühm moodustati ametlikult põllumajandusministri 15. detsembri 2005. a käskkirjaga nr 297.

Põllumajandusliku keskkonnatoetuse töörühm, analüüsides põllumajandusliku keskkonnatoetuse mõju ja MAKi rakendamise tulemusi, töötab välja põllumajandusliku keskkonnatoetuse meetme aastateks 2007–2013. Töörühm täidab ühtlasi põllumajandusministri 26. mai 2005. a käskkirja nr 114 “Eesti maaelu arengukava 2004–2006 seire ja hindamise kord” punktis 23 sätestatud ülesandeid, sealhulgas esitab Põllumajandusministeeriumile ja seirekomisjonile asjakohaseid ettepanekuid põllumajandusliku keskkonnatoetuse kohta.

2) Põllumajandusuuringute Keskuse direktori 4. veebruari 2005. a käskkirjaga nr 3 moodustati põllumajandusliku keskkonnatoetuse hindamise töögrupp, mille peamiseks eesmärgiks on arvamuse esitamine erinevate hindamisega seotud ülesannete läbiviimisel ja tulemuste tõlgendamisel.

- **MAKi raames rakendatavate meetmete seireinformatsiooni ja andmete kogumise korraldus**

Seirearuanne koostatakse perioodi 1. jaanuar–31. detsember kohta. Arengukava iga-aastase seirearuande koostab Põllumajandusministeerium. Vajalikud andmed saadakse PRIAst.

PRIA esitab Põllumajandusministeeriumile informatsiooni aruandeaastal rakendatud toetuste kasutamise kohta aruandeaastale järgneva aasta 31. märtsiks. Andmed, mis tekivad menetlemise käigus nii TAKSis, ARMAs kui ka käskkirjade süsteemis kogutakse kokku aruandluse süsteemi tarbeks, kust tehakse erinevaid aruandeid ja päringuid. Aruandlussüsteemi abil pannakse kokku MAKi seiretabelid, X-tabel ning mitmesugused otsetoetuste aruanded. Lisaks sellele kasutatakse aruandlussüsteemi mitmesugustele *ad-hoc* andmepäringutele vastamiseks. Päringute tegemiseks kasutatakse Oracle Discoverer Desktop programmi. Sellega tehakse päringuid otse algsüsteemidele rakendatud eeldefineeritud vaadetest. 2005. aastal kanti eeldefineeritud vaadetes sisalduvad andmed andmelattu. Andmelao andmete täiendamine toimub igal öösel. Vastavalt vajadusele luuakse aruandlussüsteemi juurde uusi ja täiendatakse olemasolevaid vaateid. Pidevalt tegeletakse olemasolevate vaadete testimisega.

- **Järelevalve ja hindamise süsteem**

Andmekogumissüsteem töötab ja selle baasil on koostatud ühiste näitajate tabelid maaelu arengu programmitöö järelevalveks.

Pidevat sõltumatut hindamist põllumajandusliku keskkonnatoetuse mõju osas teeb Põllumajandusuuringute Keskus.

Lõpliku hinnangu MAKi tulemuste kohta annab järelhindaja. Järelhindamine katab kogu MAKi rakendamise perioodi ja peab välja tooma järeldused meetmete rakendamise kohta. MAKi järelhindamisprotsess on praegu pooleli, aruanne esitatakse Põllumajandusministeeriumile 2008. a oktoobri lõpuks. Põllumajandusministeerium esitab aruande Euroopa Komisjonile hiljemalt 2008. a lõpuks.

- **Auditite läbiviimine**

2007. aastal viidi läbi “Makseagentuuri sertifitseerimisaudit” Ernst&Young Baltic ASi poolt. Audit viidi läbi vahemikus august 2007 – jaanuar 2008. Auditi läbiviimise tulemusel olulisi puudusi ei tuvastatud.

- **Ülevaade toetuste menetlemiseks ja väljamaksmiseks kasutatud infosüsteemidest**

Kõigi MAKi meetmete menetlemine toimub neljas infosüsteemis: kandraamatu süsteemis, toetuste administreerimise ja kontrollisüsteemis (TAKS), käskkirjade süsteemis ning arvestuse ja maksete süsteemis (ARMA).

Kandraamatu ülesandeks on registreerida kõiki saabuvad taotlused ning samuti väljaminevad dokumendid. Toetust menetletakse süsteemis TAKS. Käskkirjade süsteemis peetakse arvestust nii toetuse määramise kui ka maksmise käskkirjade üle. Makseotsused edastatakse arvestuse ja maksete süsteemi ARMA.

TAKSi arendamist alustati 2003. a lõpus. Arendajaks on Eesti firma AS Aprote. Finantseerimine süsteemi ehituseks tuli EL PHARE programmist (*EUROPEAID/114972/D/SV/EE - Development of integrated administration and control system*).

Taotlejatele trükiti 2004. aastal ette loend loomade registri seisuga andmetega ning samuti oli neil võimalik saada ettetrükitud kaarte (koos põllumassiivi numbriga). Alates 2004. aastast sisestatakse kõik taotluste andmed topelt. Andmete sisestamisel kontrollitakse looma registrinumbrit ning põllumassiivi numbrit leidumist registris. Kasutajatel on olemas protseduurid ning süsteemi kasutusjuhend.

TAKSi andmebaasis on praegu 499 tabelit ja on 35 vaadet, põhilised programmeerimisfunktsioonid on koondatud 269 teegipaketti (funktsioone ja protseduure koondav koodipakett). TAKS-il on üle 265 kasutaja. TAKS on liidestatud üheksa erineva infosüsteemiga. 2005. aastal lisandusid TAKSi Natura 2000 toetus keskkonnasõbraliku toetuse osana ja põllumajandusmaade metsastamise toetus ning täiendati kohalikku ohustatud tõugu loomade toetuse skeemi. 2005. aastal lisandus TAKSi kohustuste haldamise osa. Lisandus ka võimalus teha ettetrükke põlluandmetega. Veel lisati süsteemi kaugseire ja trükiste moodul ja lisati kiviaedade taotlusvormide vastuvõtmise osa. 2005. aastal lisandus võimalus andmevahetuseks väliste asutustega XMLi teel. 2006. aastal lisati TAKSi keskkonnaalaste kitsendustega piirkondade toetuse ja kiviaedade toetuste menetlemine. 2007 lisandusid uute toetusliikidena põllumajanduskultuuri täiendav otsetoetus, mida makstakse 2006. a põllukultuuride toetuse taotlemisel kindlaks tehtud pinna alusel, energiakultuuritoetus ja poollooduslike koosluste toetus. 2007. aastal viidi kohustuste arvestus toetuse algusaasta põhiseks, muudeti valimite koostamise loogikat, võimaldades koostada erinevaid teineteisest sõltumatuid valimeid ning muudeti arvutust seoses sellega, et osade üldiste keskkonnanõuete sanktsioneerimine viidi heade põllumajandus ja keskkonnanõuete sanktsioneerimissüsteemiga. Kontrollide osas võimaldatakse põldude kokku mõõtmist. 2007. aastal muudeti veisetoetuse taotlemise loogikat, viies selle üle referentsile.

2007. aastal menetleti TAKSis 26 toetusliiki, sisestati 28 998 taotlust 65 893 toetuse menetlemiseks ja kokku on määratud selle aasta taotluste eest toetust ca 1,89 miljardi krooni ja tagasi nõudeid oli ca 4,56 miljoni eest.

2006., 2007. ja 2008. aastal arendatakse TAKSi riigieelarvest ja tehnilise abi vahenditest.

2008. aastal alustatakse taotluste sisestamist läbi e-PRIA portaali. Muudatused tulevad utetoetuses, sest viimane läheb toetusõiguse põhiseks.

Arvestuse ja maksete süsteemi ARMA on alates selle kasutusele võtmisest pidevalt täiendatud. Antud süsteem võtab vastu kõikides toetuste süsteemides menetletavate toetuste osas kliendipõhiselt koostatud maksmise või tagasinõudmise otsuseid ning pakub tagasisidet toetuste süsteemidele maksmise kuupäevade ning võlgnevuste laekumise kohta. Arenduse tulemusena võetakse vastu kõik alla 100-eurosed tagasinõudeotsused ja tulevikutrahvid (üle 50% pinnaerinevusest tulenevad trahvid, mis peetakse kinni kolme järgneva kalendriaasta toetustest). Kuna alla 100-eurosed otsused ja tulevikutrahvid ei tohi riiklikus raamatupidamises kajastuda enne laekumist, siis on ka see eripära ARMAsse arendatud. ARMA süsteemis koostatakse maksefaile; teostatakse enne väljamaksmist vajadusel maksete ja võlgnevuste vahelist tasaarveldust; koostatakse pangafaile, mis on imporditavad e-Riigikassasse; peetakse võlgnike registrit koos intresside ja viiviste juurdearvutamise võimalusega ning võlgade ebatõenäoliseks ja lootusetuks hindamisega. ARMAsse arendati juurde meeldetuletusteatiste ja makseteatiste koostamise võimalus. Lisaks hallatakse ARMA süsteemis baasandmeid, mis on kasutatavad kõikidele teistele toetuste süsteemidele korrektsete maksmise või tagasinõudmise otsuste ARMAsse saatmiseks. ARMA süsteem saadab kõik Eesti riikliku raamatupidamise jaoks vajaminevad andmed Axapta, kus hallatakse raamatupidamiskannete koostamise aluseks olevaid kandespetsifikatsioone ning kus tehakse vajalikud konteeringud ja koostatakse raamatupidamisaruandeid ja teatise klientidele. Paljud ARMA arendused on olnud seotud raamatupidamise eripärast tulenevate soovidega.

ARMA arendamist koos selle juurde kuuluva Axapta arendamisega alustati 2005. a detsembris AS Webmedia poolt riikliku arengukava toetuste menetlemise infosüsteemi ühe osana. ARMA süsteem valmis Phare projekti 2003/005-026.01.01.003 raames, lisaarendused on finantseeritud ka Eesti Vabariigi eelarvest.

- **Taotlejate ja avalikkuse teavitamine**

Peamiselt toimus taotlejate ja avalikkuse teavitamine MAKi tehnilise abi meetme raames. Teavitamisse oli kaasatud nii sõnaline kui ka visuaalne meedia. Kõige laiemat kõlapinda meedias saavutati läbi pressiteadete väljastamise, sest nõnda jõudis teave toetuste saamise kohta nii üleriiklikesse kui ka kohalikesse meediakanalitesse (ajalehed, ajakirjad, kodulehed, televisioon ja raadio).

Taotlejate teavitamiseks kasutati järgmisi kanaleid:

- Põllumajandusministeeriumi veebileheküljel aadressil www.agri.ee, kus on üldine teave toetuste saamise kohta, strateegilised dokumendid, tehtud uuringud.
- PRIA veebileheküljel aadressil www.pria.ee, kus on teave toetuse saamise tingimuste ja taotluste vastuvõtuperioodi kohta, taotlusdokumentide vormid, juhendmaterjal, toetuse saajate nimekiri ning statistilised ülevaated.

- Toetuse taotlemise juhendmaterjal “Abiks taotlejale” on üleval PRIA veebilehel ja eraldi välja antud ka trükisena. Trükiseid jagati PRIA piirkondlikes büroodes, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoja maakondlikes teabekeskustes.
- Taotlusdokumentide vormid ja põllumassiivide kaardid saatis PRIA otsepostitusena ligikaudu 18 000-le taotlejale. Taotlusvorme ja põllumassiivide kaarte said taotlejad ka PRIA veebilehelt või piirkondlikest büroodest.
- Ametnike kirjutatud pindalatoetusti tutvustavad artiklid on ilmunud maakonnalehtedes.
- MAKi 2006. a seirearuande kohta on ilmunud artikkel Maamajanduses.
- Maalehe ja Maamajanduse vahel ilmus 4 korda (jaanuaris, mais ja kaks korda oktoobris) PRIA lehekülg, mis kajastas MAKi toetusi.
- 2007. a mai alguses ilmus ka trükis “PRIA Uudised”, mis saadeti koju ligi 18 000-le taotlejale.
- On ilmunud MAKi toetuste teemalisi pressiteateid.
- potentsiaalsete taotlejate ja ajakirjanike kirjadele, e-mailidele ning telefonikõnedele vastamine
- MAKi toetuste reklaamkingituste jagamine
- Korraldati pindalatoetuste, sh MAKi toetuste, infopäevi konsulentidele ja tootjate ühenduste esindajatele.
- Põllumajandusuuringute Keskus tutvustas oma hindamisvalimis olevatele tootjatele käimasolevaid uuringuid ning tulemusi.
- MAKi meetmeid tutvustati MAKi toetuste taotlejatele, sealhulgas viidi Põllumajandusministeeriumi tellimisel läbi koolitusi ja infopäevi.
- Põllumajandusministeerium tellis Eesti maaelu arengukava 2004–2006 raames toetavate ohustatud tõugude- eesti, tori ning eesti raskeveohobust ja eesti maatõugu veist tutvustavad artiklid vastavas erialakirjanduses.
- 2007. aastal sai valmis Põllumajandusministeeriumi tellitud trükis Eestimaa ohustatud tõugudest. Trükis andis ülevaate lisaks kõigile MAKi poolt toetatavatele tõugudele lisaks ka Eest vutist kui kohalikust ohustatud tõust.
- Põllumajandusministeerium tellis 2006. aastal trükise “Sõnnikuhoidla ehitamine” koostamise. Trükis telliti eesmärgiga, et põllumajandustootjad ja -nõustajad saaksid materjali kasutada sõnnikuhoidla ehitamisega seotud praktiliste küsimuste lahendamisel. Nimetatud trükis sai valmis 2007. a alguses ning leidis põllumajandustootjatelt head vastukaja.
- Põllumajandusministeeriumi tellimisel valmis trükis “Hea põllumajandustava”. See oli uusversioon 2001. aastal valminud trükisele ja on põllumajandustootjale juhiseks, kuidas keskkonnasõbralikumalt toota.

- **Meetmed kohalike partnerite suuremaks kaasamiseks.**

Põllumajandusministri juhtimisel koguneb vähemalt kord kuus PMAN. PMANi koosseisus on esindajad järgmistest organisatsioonidest: Talupidajate Keskliit, Erametsaliit, Külade ja Väikelinnade Liikumine Kodukant, Põllumajandus-Kaubanduskoda, Aiandusliit, Keskkonnaühenduste Koda, Põllumeeste Keskliit, Rahandusministeerium, Keskkonnaministeerium, Eesti Maaturism, Eesti Tehniliste Põllukultuuride Töötlemispark, Mahetootjate Liit, Eesti Noortalunikud.

Aastatel 2004–2006 on PMAN istungitel muuhulgas antud ülevaade MAKi toetuste taotlemisest, on arutanud MAKi arenguid, MAKi edasisi tegevusi, meetmete määruste eelnõusid ning määrustes tehtud muudatusi. 2004. aastal toimus 16, 2005. aastal 9 ning 2006. aastal samuti 9 PMANi istungit.

Kui juba 2006. aastal anti PMAN istungitel juba korduvalt ülevaade Eesti maaelu arengu strateegia 2007–2013 ning Eesti maaelu arengukava 2007–2013 meetmete hetkeseisust, siis 2007. aastal toimunud kuuel PMAN istungil tähelepanu MAKi meetmetele ei suunatud.

- **Ülevaade uuringute läbiviimisest**

2007. aastal viidi täiendavaid uuringuid läbi vaid põllumajandusliku keskkonnatoetuse hindamise raames. Uuringud teostas Põllumajandusuuringute Keskus (vt põllumajandusliku keskkonnatoetuse hindamine).

- **Põllumajandusliku keskkonnatoetuse hindamine**

Põllumajandusuuringute Keskus teostas põllumajandusliku keskkonnatoetuse hindamise raames 2007. aastal tehnilise abi vahenditest järgnevaid uuringuid:

Mullastiku uuringud

1) Mulla viljakuse ja orgaanilise aine uuring

Tegemist on jätku-uuringuga (alustati 2005. aastal), mille eesmärgiks on teada saada, kuidas muutub põllumuldade viljakus ja orgaanilise aine sisaldus põllumajandusliku keskkonnatoetuse rakendamise tulemusena.

Väljavalitud viljavahelduses/külvikorras olevatelt põldudelt kogutakse mulla koondproovid mehhaanilise proovivõtuseadmega või käsitsi. Põllumajandusuuringute Keskuse agrokeemia laboris määratakse omastatava P ja K sisaldus. 2006. aastal analüüsiti täiendavalt 600 mullaproovi.

2) Mullatoitainete dünaamika uuring

Tegemist on jätku-uuringuga (alustati 2005. aastal), mille eesmärgiks on keskkonnasõbraliku tootmise meetme nõudena kirjas olevate kohustuslike mullaproovide analüüsides tulemuste täpsem interpreteerimine.

Kalendriaasta jooksul võetakse kindlatel päevadel teatud ajavahemiku järgi (talvel 1 kord kuus, sügisel ja kevadel 2 korda kuus) mullaproove kolmes kohas üle Eesti: Kuusikul, Võrus ja Saaremaal. Põllumajandusuuringute Keskuse laborites määratakse igast proovist taimede toiteelementide, happesuse ning orgaanilise aine sisaldus. Kuusikult kogutud proovidest määratakse igast proovist ka $N_{\min}$. 2007. aastal analüüsiti kokku 348 mullaproovi.

3) Mulladeflatsiooni uuring

Tegemist oli ühekordse uuringuga, mille eesmärgiks oli uurida põllumajandusliku keskkonnatoetuse taimetoitainetest põhjustatud veereostuse riski ulatust ja mullaviljakuse säilitamise võimalusi läbi keskkonnasõbralike tootmisviiside juurutamise soodustamise. Uuringu tulemusel selgitati välja põllumaad osatähtsus deflatsiooniohtlikel muldadel ja vajadus vastavate meetmete rakendamiseks.

Deflatsiooniuringu puhul koostati kõigepealt eeluuring hindamaks väljavalitud suure erosioonihuga alade maakasutust varasemal ajal ja praegu, analüüsi tulemusena valiti pilootprojekti alad valla tasandil (Pärnu, Hiiu ja Jõgeva maakonnas) ning selgitati erinevate testalade maakasutuse struktuuri ning deflatsiooniohule vastuvõtlikuma maakasutuse (põllumaad) osatähtsus.

4) Mulla nitraatlämmastiku, toiteelementide ning taimekaitsevahendite jääkide sisalduse uuring nitraaditundlikul alal

Tegemist on jätku-uuringuga (alustati 2007. aastal), mille eesmärgiks on selgitada nitraatlämmastiku sisalduse muutus mullas sõltuvalt mullatemperatuurist, mullaniiskusest ja kasvatatava kultuuri arengufaasist. Uuringu läbiviimine nitraaditundlikul alal aitab selgitada võimalikku nitraatide leostumise ohtu erineva maakasutuse ja ilmastikutingimuste korral. Teise olulise eesmärgina selgitati väävli, kui suhteliselt dünaamilise toiteelemendi, sisalduse muutust mullas.

2007. aastal võeti proove kindla intervalli järgi neljalt alalt (teraviljakultuuride ja rohumaade all olev muld) ning lisaks neljalt nitraaditundlikult alalt.

5) Mullaproovi kogumise marsruutide võrdlev analüüs erineva mullastikuga põldudel

Tegemist on ühekordse uuringuga (alustati 2007. aastal), mille eesmärgiks oli selgitada 3-4 alal erinevate marsruutidega ja erinevalt sügavusest kogutud mullaproovide erinevusi ning selgitada välja optimaalseim meetodika nii proovikogumise marsruudi kui ka sügavuse osas. Valiti välja 3–4 erineva mullastiku kirjuseusega testala, millelt koguti mullaproovid 3 erineva liikumismarsruuti kasutades: diagonaalne, Z-kujuliselt ja vaba liikumine. Kõik liikumised salvestati pihuarvuti ja GPS-ga ning korratati neljas korduses. 2007. aastal koguti ja analüüsiti 128 mullaproovi.

Vee-uuringud

1) Toitelementide kasutuse ning pestitsiidide kasutuskooormuse uuring

Tegemist on jätku-uuringuga (alustati 2005. aastal), mille eesmärgiks on hinnata talus keskkonnasõbralikke põllumajandustootmise viise, et õigeaegselt tuvastada sekkumise vajadus toiteelementidest põhjustatud hajusreostuse vähendamiseks.

Toiteelementide bilansi uuringus võrreldi toiteelementide sisendit (ostetud) ja väljundit (müüdnud) teatud aja ja ühe talu/ettevõtte lõikes, mis võimaldab toiteelementide bilansi kaudu välja arvutada toiteelementide liia või puudujäägi. Andmeid koguti otse talu/ettevõtte põlluraamatust ja raamatupidamisest.

Pestitsiidide kasutuskordade uurimise raames loendati kasutuskordi vegetatsiooniperioodi lõikes, märgiti üles kultuur, pestitsiidi nimetus ja kasutatud doos. Andmeid koguti 113 talus/ettevõttes kolmes erinevas Eesti piirkonnas: Lääne-Eestis, Kesk-Eestis ja Lõuna-Eestis. Valim sisaldab nii keskkonnasõbraliku tootmise, mahepõllumajandusliku tootmise kui ka põllumajandusliku keskkonnatoetusega mitteliitunud põllumajandustootjaid.

2) Vee kvaliteedi pilootuuring

Tegemist on jätku-uuringuga (alustati 2005. aastal), mille eesmärgiks on uurida põllumajandusliku keskkonnatoetuse taimetoitainetest põhjustatud veereostuse riski ja mullaviljakuse säilitamist läbi keskkonnasõbralike tootmisviiside juurutamise soodustamise.

Väljavalitud pilootmaakondades erinevat tüüpi taludes tehtava hüdroloogilise uuringu käigus hinnati lõimuvalt põhjavee voolu ja maakasutust. Eeluuringu tulemuste alusel valiti 2006. a seirekohtadele lisaks seirepõllud nitraaditundlike alade piirkonnas drenivee veeproovide võtmiseks (määratakse NO_3^- , NH_4^+ , pH, K^+ , PO_4^{3-} , SO_4^{2-} jm). 2006. a seirepõldudelt ja 2007. a lisandunud seirepõldudelt võeti ka mullaproovid taimedele kättesaadavate ionide kontsentratsiooni määramiseks. 2007. aastal teostati seiret 3 piirkonnas, kokku 5 põllul, lisaks võeti juurde 2 ala nitraaditundlikult alalt.

3) Räpu jõe valgala pilootuuring

Tegemist on jätku-uuringuga (alustati 2005. aastal), mille eesmärgiks on uurida põllumajandusliku keskkonnatoetuse taimetoitainetest põhjustatud veereostuse riski ja mullaviljakuse säilitamist läbi keskkonnasõbralike tootmisviiside juurutamise soodustamise.

Eesmärgiks on teostada integreeritud seiret, mis seob mulla kvaliteedi uuringud drenivee ja eesvoolude seirega ning ühildatuna põllumajandustootja taimetoitainete bilansiga, mis

võimaldab komplekselt käsitleda väikese maa-ala põllumajandustootmise mõju keskkonnale.

Räpu jõe valgla väljavalitud seirepõldudel tehtava hüdroloogilise uuringu käigus hinnati põhjavee voolu ja maakasutust. Seirepõldude mullastiku iseloomustamiseks määrati huumushorisoni ja lähtekivimi pH, orgaanilise süsiniku ja taimetoiteelementide sisaldused. Taimetoiteelementide leostumisest põhjustatud põhja- ja pinnavee saastumise ohtu hindamiseks arutati põlluraamatute andmetel kõikide Räpu valgalale jäävate põldude toiteelementide (N, P, K) kogubilanss nn farmivärava meetodil ja kõikide seirepõldude kohta ka toiteelementide üldbilanss.

2007. aastal uuriti andud valgalal ka põllumajandusliku tootmise ja linnustiku vahelised seosed, põllumajanduslike toetuste võimalikku mõju linnustikule, selle aastatevahelist varieeruvust ning bioloogilise mitmekesisuse aastatevahelist varieeruvust. Linnustiku andmed koguti loenduste (pesitsusaegne, talvine, rändeagegne) käigus. 2007. aastal võeti kolmel seirepõllul Räpu valgalal vee- ja mullaproove, linnustiku uuriti aastaringelt.

Maastiku-uuringud

1) "Maastiku struktuuri muutused punkt-, joon- ja pindelementides" ja "Talude heakord" uuring

Tegemist on jätku-uuringuga (alustati 2004, andmeid kogutakse programmi esimese ja viimase aasta kohta), mille eesmärgiks on uurida põllumajandusmaastike esteetilisust ja mitmekesisuse suurendamise ning kvaliteedi parandamise võimalusi, et teada saada, kuidas on muutunud põllumajandusliku keskkonnatoetuse nõuete rakendamise tulemusena hooldatud või parendatud põllumajandusmaa koherentsus ja kultuuriline omapära.

2004. a väljavalitud maastikuseireruutudes viidi läbi kordusvälitööd ning määrati kindlaks maastiku struktuuri olukord 2007. aastal. Väliandmed digitaliseeriti ning teostati võrdlus 2004. a andmetega. Talude heakorra muutuste hindamiseks dokumenteeriti 2004. a seirevalimis olnud talude olukord aastal 2007. Olukord dokumenteeriti välitööde käigus fotode ja kirjelduste abil. 2007. aastal teostati seiret 12+1 seireruudus (a² km²) ja talude heakorra uuringut kuues vallas (30 tootjat).

Bioloogiline mitmekesisus

1) Vihmausside ning mulla mikroobikoosluse biomassi aktiivsuse uuring

Tegemist on jätku-uuringuga (alustati 2004. aastal, teostatakse igal teisel aastal, foontaludes igal aastal), mille eesmärgiks on uurida, kuidas on keskkonnasõbraliku tootmise ja mahepõllumajandusliku tootmise rakendamine muutnud vihmaussikoosluse liigilist koosseisu, koguarvukust ning mulla mikroobikoosluse biomassi aktiivsust.

Uuringus kasutatakse mullakaeve meetodit vihmaussidele ja mullapuuriga võetud mullaproovide meetodit mikroobide ning täiendavate mullaparameetrite jaoks. 2007. aastal teostati seiret kolmes piirkonnas (kokku 33 tootjat + 3 foontalu).

2) Lindude liigirikkuse, arvukuse ja asustustiheduse uuring

Tegemist on jätku-uuringuga (alustati 2005. aastal, teostatakse igal aastal), mille eesmärgiks on uurida, kas põllumajandusettevõtte üldine keskkonnaseisund on tänu põllumajandusliku keskkonnatoetuse rakendamisele säilinud või paranenud pidades silmas elupaiga funktsiooni ning kas mahepõllumajandus soodustab bioloogilist mitmekesisust, lisaks vaadeldakse, kuidas keskkonnasõbraliku tootmise tulemusena on muutunud pesitsevate lindude mitmekesisus ja arvukus.

2007. aastal loendati linde piiratud laiusega transektloenduse käigus etteantud põllulapil, kusjuures lindude esinemine kaardistati ka väljaspool transekti antud põllulapi piires. Valim sisaldab nii keskkonnasõbraliku tootmise ja mahepõllumajandusliku tootmisega kui ka põllumajandusliku keskkonnatoetusega mitteliitunud põllumajandustootjaid. 2007. a teostati seiret kolmes piirkonnas (66 tootjat).

3) Kimalaste mitmekesisuse ja arvukuse uuring

Tegemist on jätku-uuringuga (alustati 2006. aastal, seiret teostatakse igal aastal), mille eesmärgiks on selgitada, kuidas on põllumajandusettevõtte üldine keskkonnaseisund, pidades silmas elupaiga funktsiooni, muutunud tänu põllumajandusliku keskkonnatoetuse rakendamisele.

Kimalaste loendamiseks kasutati transektoendust, transekti mööda liikudes hinnatati ka õite tihedust uuritava alal. 2007. aastal teostati seiret kolmes piirkonnas (66 tootjat).

Sotsiaalmajanduse uuringud

1) Ettevõtjatulu ja mahetoodangu mahedana müüdud osakaalu uuring + tootjate keskkonnateadlikkus

Tegemist on jätku-uuringuga (alustati 2004. aastal, ettevõtjatulu ja mahemüügi andmeid kogutakse igal aastal, keskkonnateadlikkuse andmeid kogutakse perioodi esimesel ja viimasel aastal), mille eesmärgiks on uurida, mil määral on põllumajandusliku keskkonnatoetus aidanud säilitada ja suurendada maaelanikkonna tulutaset (võrreldes mahepõllumajanduslikes ja tavaettevõtetes saadavat ettevõtjatulu ning selgitada, kuivõrd tähtis osa on ettevõtjatulus toetusel). Lisaks uuriti, kuidas on põllumajandusliku keskkonnatoetus toetanud kohalike mahesaaduste turusituatsiooni ning mil määral on talunike keskkonnateadlikkus põllumajandusliku keskkonnatoetuse mõjul tõusnud.

2007. aastal viidi "Ettevõtjatulu" uuring läbi intervjuu vormis 132 tootjate hulgas ning "Mahetoodanguna müüdavate mahetoodete osa" uuringu puhul intervjueriti 131 tootjat, lisaks osales postiküsitluses 263 tootjat. Keskkonnateadlikkuse uuringus osales kokku 812 talunikku, millest intervjueriti 575 inimest ning posti teel tagastas küsimustiku 237 tootjat.

Kompleksuuring

Tegemist on jätku-uuringuga (alustati 2003. aastal, teostatakse igal aastal), mille eesmärgiks on mitmete maaviljeluslike võtete olulisuse selgitamine põllumajandusliku keskkonnatoetuse keskkonnasõbraliku tootmise ja mahepõllumajandusliku toomise toetusmeetmete edasiarendamiseks tulevikus. Uuringut viiakse läbi Põllumajandusuuringute Keskuse katsekeskuses Kuusikul ja Viljandi maakonnas, Olustveres ning lähemalt vaadeldakse mullaharimistehnoloogiate ja mullakeskkonna erinevate näitajate seoseid:

- Mullaelustik (vihmaussid, mikroorganismid);
- Umbrohtumus;
- Saagikus;
- Saagi kvaliteet;
- Taimetoiteelementide bilanss ja leostumine;
- Taimehaigused ja kahjurite levik;
- Kultuuride kattetulu.

Põllumajandusliku keskkonnatoetuse hindamisest (sh uuringute aruandeid) saab pikemalt lugeda Põllumajandusuuringute Keskuse kodulehelt aadressil www.pmk.agri.ee/pkt.

• Meetmed, mis võeti kasutusele, et lahendada programmi rakendamisel esinenud probleeme

- Jätkati tehnilise abi toetusmeetme rakendamist, mille kaudu on võimalik tunduvalt efektiivsemalt MAKi meetmete alast teavitust, taotluste kontrolli ning seire ja hindamisega seonduvaid tegevusi läbi viia.

- Perioodi jooksul on kõiki toetuste määrusi muudetud vastavalt rakendamise käigus esile tulnud kitsaskohtadele. Toetuste rakendamise algusaastatel juhtis mitmetele võimalikele kitsaskohtadele tähelepanu siseaudit, samuti oli juhtumeid, kui EK poolsed juhised said valmis pärast seda, kui taotlused olid juba vastu võetud, kuid mitte juhisega kooskõlas. Hiljem on määruste muutmise initsiatiiv tulnud pigem PRIAlt, aga ka taotlejatelt ja nõustajatelt. On muudatusi, mis puudutavad eelkõige PRIAt rakendusasutusena, kuid ka neid, mis mõjutavad otseselt mõnd taotlejagruppi. Üldjuhul on ikkagi lähtunud printsiibist, et kohustusperioodi keskel taotlejate jaoks toetuse tingimusi rangemaks ei muudeta.
- 2007. aastal korrigeeriti veelkord MAKi eelarvet, kuna aastatel 2004–2006 kasutati eelarvet vähem kui prognoositud. Täielikult kasutamata oli 2006. a lõpuks jäänud SAPARDi väljamakseteks kavandatud summa. Sellest tulenevalt muudeti MAK 2004–2006 eelarvelist jaotust meetmete vahel. Ebasoodsamate piirkondade toetuse, põllumajandusmaa metsastamise toetuse, nõuetega vastavusse viimise toetuse, keskkonnaalaste kitsendustega piirkondade toetuse ning SAPARDi eelarvet vähendati vastavalt tegelikule kasutamisele. Elatustalude kohanemise toetuse ja põllumajandusliku keskkonnatoetuse eelarvet suurendati. Finantstabelit muudeti ka sooviga lihtsustada taotluste menetlemist. Ei olnud otstarbekas teha toetuse määramise otsuseid ja väljamakseid ühe toetuse raames kahest erinevast fondist (EAGGF, EAFRD), see oleks tähendanud palju käsitsi tööd. Seepärast mõne toetuse eelarvet tõsteti, teistel aga vastavalt vähendati. Kõik kohustused finantseeritakse vastvalt toetusmääradele kohustusperioodi lõpuni, et aga EAGGFst ei ole väljamaksed pärast 2008. a lõppu lubatud, finantseeritakse need edaspidi juba kõik EAFRDst.
- Väga vajalikuks on osutunud põllumajandusnõustajate ja -tootjatega otse suhtlemine ning põllumajandusettevõtete külastamine. Toetusmeetmete väljatöötajad on saanud põllumajandusnõustajate ja -tootjatega suhelda nii infopäevadel koolitustel toetusi tutvustades kui ka põllumajandusettevõtetes koha peal käies. Uue perioodi toetusmeetmete väljatöötamisel on seda praktikat rakendatud enamgi. Sellistelt kohtumistelt saab head tagasisidet toetuse rakendamise kohta otse toetuse sihtgrupilt.

- **Hinnang efektiivsusele**

MAKi korraldusasutuse hinnangul on programm rakendunud suuremate takistusteta.

5. KOKKUVÕTE

MAK hõlmab ajavahemikku alates 1. märtsist 2004 kuni 2006. a lõpuni. MAKi koostamise üldeesmärk on toetada EL ühise põllumajanduspoliitika kaasnevate meetmete kaudu maapiirkonna regiooniti tasakaalustatud arengut.

MAKi raames on toetuse taotlejad võtnud mitmeaastased (enamasti viie-, aga nõuetega vastavusse viimise meetme puhul kolmeaastased) kohustused. Vaid keskkonnaalaste kitsendustega piirkondade toetus on üheaastane toetus. Arengukavade järjepidevuse eesmärgil tuleb aastatel 2007–2013 finantseerida võetud kohustusi kuni nende lõppemiseni. Osaliselt finantseeritakse MAKi raames võetud kohustusi Eesti maaelu arengukava 2007–2013 vahenditest. 2007. aastal vastu võetud ebasoodsamate piirkondade toetust ja põllumajandusliku keskkonnatoetuse tegevuse kohaliku ohustatud tõugu looma kasvatamise toetust rahastatakse (2008. aastal) Eesti maaelu arengukava 2007–2013 vahenditest.

MAKi 2007. a seirearuanne kajastab MAKi meetmete rakendamist perioodil 01.01.2007–31.12.2007. Seirearuanne hõlmab nii finantsilist kui sisulist informatsiooni arengukava rakendamise kohta.

MAKi meetmete rakendamise eelarve koostamisel lähtuti ELi poolse rahastamise kogumahust 2004. a hindades. Selle alusel arvatati Eesti kaasfinantseerimine, mis peab meetmete eelarvetest moodustama vähemalt 20%. Kolme aasta jooksul on ELi eelarvest MAKi meetmete rahastamiseks kavandatud 150,5 miljonit eurot (üle 2,355 miljardi krooni) ning Eesti riigi vahenditest 37,6 miljonit eurot (588,3 miljonit krooni). Programmiperioodil (2004–2006) on MAKi rahaline kogumaht 188,16 miljonit eurot (ligi 2,943 miljardit krooni).

Tulemused

MAKi toetuste rakendamist alustati 2004. aastal läbi nelja meetme (ebasoodsamate piirkondade toetus, põllumajanduslik keskkonnatoetus, elatustalude kohanemise toetus, nõuetega vastavusse viimise toetus). 2005. aastal võeti taotlusi vastu juba viie meetme raames (ebasoodsamate piirkondade toetus, põllumajanduslik keskkonnatoetus, põllumajandusmaa metsastamise toetus, elatustalude kohanemise toetus, nõuetega vastavusse viimise toetus). 2005. aastast alates võeti vastu ka tehnilise abi taotlusi. 2006. aastal rakendus lisaks keskkonnaalaste kitsendustega piirkondade toetus.

2007. aastal toimus uute taotluste vastuvõtt järgmistel meetmetel:

- Põllumajandusliku keskkonnatoetuse kaks tegevust: mahepõllumajanduslik tootmine ning keskkonnasõbralik tootmine (nitraaditundlikul alal) (9. maist kuni 25. juunini);
- Põllumajandusmaa metsastamise toetus (14. märtsist kuni 2. aprillini);
- Tehnilise abi toetus.

Kokku esitati 2007. aastal 21 921 taotlust, millest oli 31. detsembri seisuga heaks kiidetud 1% ehk 122 taotlust. Kokku esitati 2007. aastal taotlusi 40 012 598 euro (626 061 109 krooni) ulatuses. 2007. aastal esitatud taotluste (sh kohustuse jätkamise kinnituste) menetlemine oli 31. detsembri 2007. a seisuga lõppenud (st et andmed heakskiidetud taotluste arvu kohta on teada) vaid põllumajandusmaa toetuse abil rajatud metsakultuuri täiendamise toetusel. Taotluste menetlemine ei olnud 31. detsembri 2007. a seisuga veel lõpule jõudnud ebasoodsamate piirkondade toetusel, põllumajanduslikul keskkonnatoetusel, elatustalude kohanemise toetusel, nõuetega vastavusse viimise toetusel, põllumajandusmaa metsastamise toetuse abil rajatud metsakultuuri hooldamise toetusel.

Vaatlusaluse aasta jooksul on taotlejatelt toetust tagasi nõutud. Viie meetme (ebasoodsamate piirkondade toetus, põllumajanduslik keskkonnatoetus, põllumajandusmaa metsastamise toetus, elatustalude kohanemise toetus, nõuetega vastavusse viimise toetus) raames on tagasi nõutud 609 169 euro (9 531 421 krooni) suurune summa.

Rakendusasutuse hinnangul on MAK edukalt rakendunud. Taotlejad on olnud toetuste taotlemisel väga aktiivsed. Vaatlusaluse perioodi jooksul on lisaks 2007. aastal rakendunud meetmete taotluste (sh kohustuse jätkamise kinnituste) vastuvõtmise jätkamisele täiendatud olemasolevaid protseduure ning täpsustatud meetmete rakendamisega seotud õigusakte.

Taotlejate suur aktiivsus annab tunnistust suurest vajadusest toetuste järele ning samuti ka taotlejate kasvanud teadlikkusest toetusmeetmete kohta.

Kui 2004. a lõpuks oli toetust välja makstud 21% (39 832 576 eurot ehk 623 244 384 krooni), siis 2005. a lõpuks oli väljamakseid tehtud 36% (68 090 475 euro ehk 1 065 384 426 krooni suuruse summa ulatuses). 2006. a lõpuks oli toetust välja makstud 57% (106 412 873 eurot ehk 1 664 999 659 krooni). 2007. a lõpuks oli toetust välja makstud 154 275 675 eurot (2 413 889 783 krooni). 2007. a 31. detsembri seisuga moodustasid taotlejatele väljamakstud toetussummad 82% kogu programmiperioodi (2004–2006) eelarvest.

Kokkuvõttes on rakendunud kõik MAKi raames käivitada planeeritud meetmed koos alategevustega.